

Hyrynsalmen ja Ristijärven metsätalousmaiden kulttuuriperintöinventointi 2014

KUVAILEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2014
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	ASIANUMERO	MH 6129/2014
SUOJELUALUETYYPI/ SUOJELUOHJELMA ALUEEN NIMI	Hyrynsalmi, Ristijärvi		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI ALUEYKSIKKÖ	Metsätalous, kestävä kehitys		
TEKIÄ(T)	Oili Räihälä, Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Hyrynsalmen ja Ristijärven metsätalousmaiden kulttuuriperintöinventointi 2014		
TIIVISTELMÄ	Metsähallituksen Metsätalous Kainuu teetätti metsätalousmaiden kulttuuriperintöinventoinnin kesällä 2014. Inventoinnin pääasiallisena kohteena olivat historiallisen ajan muinaisjäännökset ja kulttuurikohteet. Inventoidun alueen suuruus oli noin 53 000 ha. Maastotyöaika oli 2,5 kuukautta. Kerätty tieto palvelee kulttuuriperintökohteiden säilyttämistä, kunnostamista sekä talousmetsien kestävää ja taloudellista käyttöä. Inventointi oli osa Kansallista metsäohjelmaa, joka edellyttää kulttuuriperintökohteiden inventointia Metsähallituksen talousmetsissä. Ennen inventointia metsätalousalueilta tunnettiin 11 kiinteää Museoviraston määrittelemää muinaisjäännöstä tai muinaisjäännösryhmää. Nämä kohteet olivat kivikautisia asuinpaikkoja, historiallisia raudanvalmistuspaikkoja, tervahautoja ja –saunoja sekä pyyntikuoppakohteita. Vuoden 2014 inventoinnissa dokumentoitiin uusia muinaisjäännöskohteita 108, joista 90 on tervahautoja. Loput uusista kiinteistä muinaisjäännöksistä olivat hiilimiiluja, pyyntikuoppakohteita sekä 1900-luvun alun savottakämppien ja torppien jäännöksiä. Muutama entuudestaan tunnettu kivikautinen asuinpaikka osoittautui huomattavasti aiemmin arveltua laajemmiksi. Tarkastetut kulttuuriperintökohteet ovat savottakämpä- ja torppajäännöksiä, niittylatoja ja pilkkapuita, sotahistoriallisia kohteita ja uittorakenteita. Inventoinnissa dokumentoitiin yli 200 kohdetta, joista osa on yhdistetty aluerajauksin tässä raportissa toiminnallisiksi alueiksi. Inventoitujen alueiden metsien kulttuuriperintö näyttää muodostuvan toistasataa vuotta jatkuneen metsätalouden lisäksi monenlaisesta elinkeino- ja asutustoiminnasta.		
AVAINSANAT	Kulttuuriperintöinventointi, kansallinen metsäohjelma, Metsähallitus, Kainuu, Hyrynsalmi, Ristijärvi		
MUUT TIEDOT	<i>Kannen kuva: Tervapetäjä Hyrynsalmen Kirkkoahossa. Kuva: Oili Räihälä. 61456.5.020.</i>		
SARJAN NIMI JA NUMERO			
ISSN	ISBN (NIDOTTU) ISBN (PDF)		
SIVUMÄÄRÄ	586	KIELI	SUOMI
KUSTANTAJA	Metsähallitus, metsätalous	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, metsätalous	HINTA	

Tiivistelmä

Taulukko 1. Inventoidun alueen perustiedot

Työn suorittaja	Metsähallitus, Oili Räihälä
Selvityksen ja inventoinnin syy	Kansallinen metsäohjelma, valtion metsät
Työn rahoittaja/tilaaja	Metsähallitus, KMO kulttuuri -hanke
Inventoinnin laji: perusinventointi	Kulttuuriperintöinventointi (Kansallinen metsäohjelma, valtion metsät)
Kenttätöön ajankohta	2.6.- 10.8.2014
Dokumentointi- ja löytöaineiston arkistointipaikka	Dokumentointiaineisto: Metsähallituksen arkisto – ei löytöaineistoa
Inventointialueen laajuus, ha	53 000 ha
Inventointialueella olevat Natura 2000-alueet	-
Inventointialueella olevat suojelualueet	-

Sisällys

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLLYS	3
LUETTELO KOHTEISTA	4
1. JOHDANTO	14
1.1 Inventoinnin tausta	14
1.2 Inventointialueen sijainti ja laajuus	14
1.3 Esiselvitys ja lähdeaineisto	14
1.4 inventoinnin toteutus ja menetelmät	15
2. INVENTOINTIALUEEN MAISEMA JA LUONTO	17
3. ALUEEN TUTKIMUSHISTORIA	18
3.1 Tutkimustoiminta inventointialueella	18
3.2 Hyrynsalmen ja Ristijärven asutushistoriasta	20
4. TULOSTEN TARKASTELU	22
ALLEKIRJOITUS	31
LÄHTEET	32
5. KOHDETIEDOT	33
5.1 KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET	33
5.2 KULTTUURIPERINTÖKOHTEET	332
5.3 SOTAHISTORIAALLISET KOHTEET	480
5.4 RAKENNUSPERINTÖKOHTEET	528
LIITTEET: Valokuvaluettelo	534

Luettelo kohteista

Taulukko 2. Luettelo kohteista

Kiinteät muinaisjäännökset

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	mj	kunta	sivu
171936	Leskisenkangas	kk asp		1000002131	Hyrynsalmi	33
172033	Niittyjärvi	kk asp		105010024	Hyrynsalmi	35
172032			kk asp	105010024	Hyrynsalmi	
171972	Leskisenkangas 2	kk asp			Hyrynsalmi	38
172118	Palosuo	raudanvalmistus			Hyrynsalmi	40
172109			rautahytti	1000014339	Hyrynsalmi	
172110			kuonakasa	1000014339	Hyrynsalmi	
172115			hiilimiilu	1000014339	Hyrynsalmi	
172116			rautahytti	1000014339	Hyrynsalmi	
172117			maakuoppa	1000014339	Hyrynsalmi	
153229	Sääskensuo	raudanvalmistus	rautahytti	1000014345	Hyrynsalmi	43
133809	Sääskenkangas	raudanvalmistus			Hyrynsalmi	46
133809			rautahytti	1000021219	Hyrynsalmi	
133809			kuonakasa	1000021219	Hyrynsalmi	
133809			hiilimiilu	1000021219	Hyrynsalmi	
172139	Mätäslampi	maarakenteet	kanava	1000016492	Hyrynsalmi	53
147215	Nuoliharju W	pyyntikuopat		1000000331	Hyrynsalmi	50
147215			pyyntikuoppa	1000000331	Hyrynsalmi	
147215			pyyntikuoppa	1000000331	Hyrynsalmi	
147215			pyyntikuoppa	1000000331	Hyrynsalmi	
147210	Nuoliharju	tervahauta			Hyrynsalmi	56
147211	Nuoliharju E	tervahauta			Hyrynsalmi	59
147212	Nuoliharju	pyyntikuopat			Hyrynsalmi	61
172179	Nuoliharju	pyyntikuopat			Hyrynsalmi	64
172172			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
172176			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
138900	Pohatanaho	terva/niittysaunat		1000017438	Ristijärvi	67
139724	Iso Heinävaara	tervahauta		1000019393	Ristijärvi	70
139724			maakuoppa		Ristijärvi	
138897	Kivijärvi W	tervahauta		1000017441	Ristijärvi	73
138906	Pohatanaho	tervahauta		1000017444	Ristijärvi	75
171986	Leskisenkangas	pyyntikuopat			Hyrynsalmi	77
171981			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
171982			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
171985			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
172040	Seitenoikea	pyyntikuopat			Hyrynsalmi	81
172037			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	
172038			pyyntikuoppa		Hyrynsalmi	

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	mj	kunta	sivu
172244	Autioaho	asumusjäännös			Hyrynsalmi	84
172217			rakennusjäännös		Hyrynsalmi	
172222			rakennusjäännös		Hyrynsalmi	
172223			sauna		Hyrynsalmi	
172224			peltoraunio		Hyrynsalmi	
172225			kaivo		Hyrynsalmi	
172226			kivaitaa		Hyrynsalmi	
172227			kivaitaa		Hyrynsalmi	
172228			kivaitaa		Hyrynsalmi	
172229			peltoraunio		Hyrynsalmi	
172231			kivaitaa		Hyrynsalmi	
172232			peltoraunio		Hyrynsalmi	
172233			peltoraunio		Hyrynsalmi	
172234			peltoraunio		Hyrynsalmi	
172203	Valkeanlamminkangas	savottakämpät			Hyrynsalmi	90
172252	Rehvelinkangas	savottakämpät			Hyrynsalmi	93
172199	Akonkangas	terva/niittysaunat			Hyrynsalmi	96
172743	Hyryn Säynäjäsuu	terva/niittysaunat			Hyrynsalmi	99
172757	Riekkisenniemi	merkkipuu			Hyrynsalmi	102
172711	Mätäskangas	merkkipuu			Hyrynsalmi	105
61456	Kirkkoaho	merkkipuu			Hyrynsalmi	108
153227	Pyöriäinen	hiilimiilu			Hyrynsalmi	111
153228	Pyöriäinen	maakuoppa			Hyrynsalmi	113
172554	Murtovaara	hiilimiilu			Hyrynsalmi	115
172886	Laahtanen E	hiilimiilu			Ristijärvi	117
172851	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172853	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172854	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172868	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172871	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172877	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172879	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172881	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172883	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172885	Laahtanen E		hiilimiilu		Ristijärvi	
172075	Matala-Kokko	tervahauta			Hyrynsalmi	121
172077	Matala-Kokko	tervahauta			Hyrynsalmi	123
172079	Matala-Kokko	tervahauta			Hyrynsalmi	125
171937	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	128
171939	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	130
171970	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	132
171971	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	134
171979	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	136

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	mj	kunta	sivu
171980	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	138
171992	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	140
171993	Leskisenkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	142
172080	Pölhöjoki	tervahauta			Hyrynsalmi	144
172250	Autioaho	tervahauta			Hyrynsalmi	146
172248	Autioaho	tervahauta			Hyrynsalmi	
172249			leimapuu		Hyrynsalmi	
172756	Pieni Kärkiharju	tervahauta			Hyrynsalmi	149
172758	Riekkisenniemi	tervahauta			Hyrynsalmi	152
172744	Mutkankangas	tervahauta			Hyrynsalmi	155
172200	Akonkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	158
173112	Kaunissuo	tervahauta			Hyrynsalmi	161
173109	Petäjälahti	tervahauta			Hyrynsalmi	164
173110	Petäjälahti	tervahauta			Hyrynsalmi	166
173111	Petäjälahti	tervahauta			Hyrynsalmi	169
172519	Tuomivirta SE	tervahauta			Hyrynsalmi	172
172253	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	174
172768	Meriläisaho	tervahauta			Hyrynsalmi	177
172766	Matala-Kinnunen	tervahauta			Hyrynsalmi	179
172727	Kynäkosket	tervahauta			Hyrynsalmi	181
172728	Kynäkosket	tervahauta			Hyrynsalmi	184
172729	Kynäkosket	tervahauta			Hyrynsalmi	186
172730	Kynäkosket	tervahauta			Hyrynsalmi	189
172557	Puronrantoaho	tervahauta			Hyrynsalmi	191
172558	Särkkäsuu	tervahauta			Hyrynsalmi	193
172553	Murtovaara	tervahauta			Hyrynsalmi	195
172555	Iso Hakojärvi	tervahauta			Hyrynsalmi	197
172556	Iso Hakojärvi	tervahauta			Hyrynsalmi	199
172732	Matosärkkä	tervahauta			Hyrynsalmi	202
172736	Ryötinpuro	tervahauta			Hyrynsalmi	204
172739	Koistispuro	tervahauta			Hyrynsalmi	206
172765	Rajakangas	tervahauta			Hyrynsalmi	208
172760	Särkänmännikkö E	tervahauta			Hyrynsalmi	210
172761	Särkänmännikkö W	tervahauta			Hyrynsalmi	213
172762	Valtasenaho	tervahauta			Hyrynsalmi	215
172494	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	217
172492	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	219
172491	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	221
172490	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	223
172489	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	225
172488	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	227

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	mj	kunta	sivu
172254	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	229
172255	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	231
172258	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	233
172501	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	235
172500	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	237
172499	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	239
172497	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	241
172496	Rehvelinkangas	tervahauta			Hyrynsalmi	243
172906	Saarijärvi	tervahauta			Ristijärvi	245
172780	Mäntyselkämä	tervahauta			Ristijärvi	248
172781	Mäntyselkämä	tervahauta			Ristijärvi	251
172782	Mäntyselkämä	tervahauta			Ristijärvi	254
172777	Kuohunsuo	tervahauta			Ristijärvi	257
172778	Hirvilamminsuu	tervahauta			Ristijärvi	259
172775	Juurikkasuo	tervahauta			Ristijärvi	261
172776	Juurikkasuo	tervahauta			Ristijärvi	264
172774	Hoikkalampi	tervahauta			Ristijärvi	266
172896	Pajupuro	tervahauta			Ristijärvi	268
172895	Pajupuro	tervahauta			Ristijärvi	271
172894	Hongikonselkonen	tervahauta			Ristijärvi	274
172891	Loukonselkonen	tervahauta			Ristijärvi	276
172892	Loukonselkonen	tervahauta			Ristijärvi	279
172893	Loukonselkonen	tervahauta			Ristijärvi	282
172888	Myhkyri	tervahauta			Ristijärvi	284
172822	Laahtanen E	tervahauta			Ristijärvi	287
172823	Laahtanen E	tervahauta			Ristijärvi	289
172816	Laahtanen SE	tervahauta			Ristijärvi	291
172818	Laahtanen SW	tervahauta			Ristijärvi	294
172820	Laahtanen SW	tervahauta			Ristijärvi	296
172819	Laahtanen SW	tervahauta			Ristijärvi	298
172821	Laahtanen W	tervahauta			Ristijärvi	300
172814	Raja-aho	tervahauta			Ristijärvi	303
172824	Laahtanen NW	tervahauta			Ristijärvi	305
172826	Laahtanen NW	tervahauta			Ristijärvi	307
172827	Laahtanen NW	tervahauta			Ristijärvi	310
172829	Laahtanen NW	tervahauta			Ristijärvi	313
172811	Haukilamminvaara	tervahauta			Ristijärvi	315
172801	Haukilamminvaara	tervahauta			Ristijärvi	317
172803	Haukilamminvaara	tervahauta			Ristijärvi	319
172809	Haukilamminvaara	tervahauta			Ristijärvi	322
172799	Sikovirta	tervahauta			Ristijärvi	324
172800	Pärekangas	tervahauta			Ristijärvi	327
172798	Karjovaara	tervahauta			Ristijärvi	330

Kulttuuriperintökohteet

reiska	nimi	pääloukka	alaluokka	kunta	sivu
61461	Löytöjoki	tärpättitehdas		Hyrynsalmi	332
172393	Illevaara	asumusjäännös		Hyrynsalmi	336
172386			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
172387			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
172388			kellari	Hyrynsalmi	
172389			navetta	Hyrynsalmi	
172390			maakuoppa	Hyrynsalmi	
172391			hete	Hyrynsalmi	
172754	Isoaho	asumusjäännös		Hyrynsalmi	341
172747			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
172750			sauna	Hyrynsalmi	
172751			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
172767	Rytiniemi	torpat	peltoraunio	Hyrynsalmi	345
172382	Nuttila	asumusjäännös		Hyrynsalmi	348
61678			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
61685			sauna	Hyrynsalmi	
61679			navetta	Hyrynsalmi	
61683			kellari	Hyrynsalmi	
61694			riihi	Hyrynsalmi	
172381			kaivo	Hyrynsalmi	
61692			kellari	Hyrynsalmi	
173119	Heikkilä	asumusjäännös		Hyrynsalmi	353
173113			sauna	Hyrynsalmi	
173114			kivaitaa	Hyrynsalmi	
173115			kellari	Hyrynsalmi	
173116			perunakuoppia	Hyrynsalmi	
173117			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
173118			riihi	Hyrynsalmi	
173179	Ylitalo	asumusjäännös		Hyrynsalmi	358
173139			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
173148			peltoraunio	Hyrynsalmi	
173151			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
173158			kolme kellaria	Hyrynsalmi	
173164			peltoraunio	Hyrynsalmi	
173169			kivaitaa	Hyrynsalmi	
173135	Alkula	asumusjäännös		Hyrynsalmi	362
173133			rakennusjäännös	Hyrynsalmi	
173128			kellari	Hyrynsalmi	
173121	Housusuo	asumusjäännös	aitaa	Hyrynsalmi	365
173137	Hallasuo	asumusjäännös	aitaa	Hyrynsalmi	367
172086	Isovaara	savottakämpät		Hyrynsalmi	369
172081			savottakämpä	Hyrynsalmi	
172083			sauna	Hyrynsalmi	
172084			kellari	Hyrynsalmi	
172085			maakuoppa	Hyrynsalmi	

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	kunta	sivu
172709	Mikonaho	savottakämpät		Hyrynsalmi	374
172693			talli	Hyrynsalmi	
172701			vessa	Hyrynsalmi	
172703			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172705			kaivo	Hyrynsalmi	
172207			sauna	Hyrynsalmi	
172364	Lemetti	savottakämpät		Hyrynsalmi	379
172359			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172360			kellari	Hyrynsalmi	
172362			kellari	Hyrynsalmi	
171996	Kämppäaho	savottakämpät		Hyrynsalmi	382
171994			savottakämppä	Hyrynsalmi	
171995			sauna	Hyrynsalmi	
172357	Pitkämännikkö	savottakämpät		Hyrynsalmi	385
172346			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172351			kaivo	Hyrynsalmi	
172352			kellari	Hyrynsalmi	
172353			sauna	Hyrynsalmi	
172355			talli	Hyrynsalmi	
172514	Kapustavaara	savottakämpät		Hyrynsalmi	389
172502			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172505			kellari	Hyrynsalmi	
172507			sauna	Hyrynsalmi	
172509			kaivo	Hyrynsalmi	
172511			vaja	Hyrynsalmi	
172512			vaja	Hyrynsalmi	
172690	Ukonaho	savottakämpät		Hyrynsalmi	393
172688			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172689			kaivo	Hyrynsalmi	
172759	Kämppäaho	savottakämpät		Hyrynsalmi	396
172091	Nimettömän	savottakämpät		Hyrynsalmi	399
172088			savottakämppä	Hyrynsalmi	
172089			kellari	Hyrynsalmi	
172090			sauna	Hyrynsalmi	
172087	Jokela	savottakämpät		Hyrynsalmi	403
172764	Siikajärvi	savottakämpät	savottakämppä	Hyrynsalmi	408
172773	Mikitänkoski	savottakämpät		Ristijärvi	411
172770			sauna	Ristijärvi	
172771			rakennusjäännös	Ristijärvi	
172772			kellari	Ristijärvi	
172769			savottakämppä	Ristijärvi	
172432	Pääjärvi uusi	savottakämpät		Ristijärvi	415
172427			savottakämppä	Ristijärvi	
172429			vessa	Ristijärvi	
172431			ulkorakennus	Ristijärvi	

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	kunta	sivu
172437	Pääjärvi vanha	savottakämpät		Ristijärvi	418
172433			savottakämpä	Ristijärvi	
172434			rakennusjäännös	Ristijärvi	
172435			talli	Ristijärvi	
172905	Pajupuro	savottakämpät		Ristijärvi	
172899			sauna	Ristijärvi	422
172904			varasto	Ristijärvi	
172898			savottakämpä	Ristijärvi	
172900			kellari	Ristijärvi	
172901			teräväpää	Ristijärvi	
172902			kellari	Ristijärvi	
172903			vessa	Ristijärvi	
172415	Pieni Härkövaara	savottakämpät		Ristijärvi	427
172410			savottakämpä	Ristijärvi	
172411			kellari	Ristijärvi	
172414			vessa	Ristijärvi	
172192	Haarasalmi	terva/niittysaunat		Hyrynsalmi	431
172183	Löytöjoki	niittyladot		Hyrynsalmi	435
172792	Iso-Rutju	niittyladot		Hyrynsalmi	437
172794	Iso-Rutju	niittyladot		Hyrynsalmi	439
172784	Raiskion Rutju	niittyladot		Hyrynsalmi	441
172907	Pyöreäpuro	niittyladot		Ristijärvi	444
172908	Ämmänlammin suo	niittyladot		Ristijärvi	447
172779	Hirvilammin suo	niittyladot		Ristijärvi	450
172783	Kotapuro	niittyladot		Ristijärvi	453
172889	Tuomaankoski	uittopato	rakennusjäännös	Ristijärvi	455
172890	Tuomaankoski	uittopato		Ristijärvi	458
172471	Kivijärvi	laavu		Ristijärvi	461
173108	Petäjälahti	erotusaidat		Hyrynsalmi	464
172191	Löytöjoki	merkkipuu	konttipuu	Hyrynsalmi	467
138962	Kivijärvi	merkkipuu	leimapuu	Ristijärvi	469
172469	Kivijärvi W	merkkipuu	leimapuu	Ristijärvi	471
172470	Kivijärvi W	merkkipuu	leimapuu	Ristijärvi	473
172398	Nimettömän läskitie	kulkuväylät	silta	Hyrynsalmi	475
172424	Heinälamminpuro	kulkuväylät	silta	Ristijärvi	478

Sotahistorialliset kohteet

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	kunta	sivu
171973	Leskisenkangas	sotahistoriallinen	korsu	Hyrnsalmi	480
171974	Leskisenkangas	sotahistoriallinen	korsu	Hyrnsalmi	483
172516	Tuomivirta E	sotahistoriallinen	sotaharjoitusalue	Hyrnsalmi	486
172517	Tuomivirta SE	sotahistoriallinen	sotaharjoitusalue	Hyrnsalmi	489
172550	Heinikangas	sotaharjoitusalue		Hyrnsalmi	492
172521			sotaharjoitusalue	Hyrnsalmi	
172524			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172530			jätekuoppa	Hyrnsalmi	
172531			rakennusjäännös	Hyrnsalmi	
172532			rakennusjäännös	Hyrnsalmi	
172533			rakennusjäännös	Hyrnsalmi	
172534			sauna	Hyrnsalmi	
172538			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172540			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172542			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172545			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172548			teltan pohja	Hyrnsalmi	
172035	Heinikangas N	sotahistoriallinen	sotaharjoitusalue	Hyrnsalmi	502
172042	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	505
172044	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	507
172045	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	509
172046	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	511
172047	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	513
172048	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	515
172049	Multimäki	sotahistoriallinen	pommikuoppa	Hyrnsalmi	517
172050	Pieni Sutinen W	sotahistoriallinen	kammi	Ristijärvi	519
172831	Laahtanen E	sotahistoriallinen	juoksuhauta	Ristijärvi	522
172837	Laahtaskoski	sotahistoriallinen	korsu	Ristijärvi	525

Rakennusperintökohteet

reiska	nimi	pääluokka	alaluokka	kunta	sivu
139142	Kivijoki	uittopato	uittopato	Ristijärvi	528
6917	Kivijoki	uittopato	uuton kämppä	Ristijärvi	531

Taulukko 3. Luettelo laserkeilausaineiston perusteella paikallistetuista kulttuuriperintökohteista.

Koordinaattitiedot on ilmoitettu ETRS-TM35FIN –muodossa.

NIMI	TYYPPI	Y	X
Käkiniemi	tervahauta	7175534	574360
Paskolampi 2	tervahauta	7173891	586752
Joutenjoki	tervahauta	7192064	569365
Saari-Papusuo 2	tervahauta	7186911	567851
Saari-Papusuo 1	tervahauta	7186917	567766
Hoikkajärvi	tervahauta	7182449	568793
Hoikkajärvi 2	tervahauta	7182577	568512
Rehvelinpuro	tervahauta	7181781	567768
Tervatienlehto S	tervahauta	7181787	567389
Sääskenkangas E	tervahauta	7181225	566752
Sääskenkangas E	tervahauta	7181126	566585
Hoikanpäänkangas	tervahauta	7180794	567403
Tapiojärvi	tervahauta	7180564	567762
Tapiojärvi NE	tervahauta	7180727	568377
Tapiojärvi E	tervahauta	7180416	568213
Matala Tulilampi	tervahauta	7181567	568952
Syvä Tulilampi	tervahauta	7181420	569151
Lokkisärkät W	tervahauta	7182216	570249
Lokkisärkät E	tervahauta	7182155	570436
Mustasuo NW	tervahauta	7181471	571316
Mustajärvi N	tervahauta	7180774	571669
Mustajärvi NE	tervahauta	7180631	572423
Huuhkajalampi	tervahauta	7182733	572243
Iso Kivijärvi W	tervahauta	7182386	573490
Vuorisaari 1	tervahauta	7177625	574520
Vuorisaari 2	tervahauta	7177560	574466
Vuorisaari 3	tervahauta	7177412	574740
Vuorisaari 4	tervahauta	7177672	575326
Honkavaara	tervahauta	7176664	566004
Louhensuonsärkät	tervahauta	7175705	566021
Saunamaa	tervahauta	7175976	566253
Saunamaa 2	tervahauta	7175861	566712
Saunamaa 3	tervahauta	7175750	566825
Louhenpalo	tervahauta	7176031	567180
Louhensuo	tervahauta	7175337	566694
Louhensuo 2	tervahauta	7174459	566445
Louhenpuro 1	tervahauta	7173711	566588
Louhenpuro 2	tervahauta	7173879	566747
Louhenpuro 3	tervahauta	7173851	566745
Louhenpuro 4	tervahauta	7173837	566754
Louhenpuro 5	tervahauta	7173458	567000
Louhenkoski	tervahauta	7172831	567068
Murtovaara 1	tervahauta	7173515	568203
Murtovaara 2	tervahauta	7173363	568013
Välisuo 1	tervahauta	7171969	568033
Välisuo 2	tervahauta	7172002	567999

Niskapuro	tervahauta	7167818	571927
Porkkalammit	tervahauta	7174063	577245
Hietalamminaho	tervahauta	7173529	577199
Kivivaara	tervahauta	7172635	579017
Ruostejukka	tervahauta	7172041	581218
Lehtimäki	tervahauta	7172283	581940
Tuohimaa	tervahauta	7164719	579332
Matarakangas	tervahauta	7166612	582478
Hyttiaho 1	tervahauta	7166025	591778
Hyttiaho 2	tervahauta	7166067	591749
Kuiva-aho	tervahauta	7169055	589777
Patviaho	tervahauta	7168886	589606
Patviaho 2	tervahauta	7168755	589867
Itälähdenaho	tervahauta	7168655	585349
Alajärvenkangas 1	tervahauta	7171568	586472
Alajärvenkangas 2	tervahauta	7171559	586454
Tervakangas 1	tervahauta	7173163	586121
Tervakangas 2	tervahauta	7173773	586394
Isonkivenrinne 1	tervahauta	7178539	580741
Isonkivenrinne 2	tervahauta	7178533	580703
Isomurto	tervahauta	7179411	580156
Isomurto 2	tervahauta	7179198	580523
Isomurronsuu	tervahauta	7179913	580408
Akonvaara	tervahauta	7180205	580990
Pääpuro 1	tervahauta	7179391	581445
Pääpuro 2	tervahauta	7179391	581339
Karhunalassuo 1	tervahauta	7176513	587556
Karhunalassuo 2	tervahauta	7176527	587580
Isonkivenkynnös 1	tervahauta	7175936	589227
Isonkivenkynnös 2	tervahauta	7175925	589202
Kokonkangas	tervahauta	7176748	589501
Kokonkangas 2	tervahauta	7176816	589885
Saunaniemi	tervahauta	7176614	591253
Niska-aho	tervahauta	7167884	595544
Kaartisenaho	tervahauta	7166011	612404
Valkama-aho	tervahauta	7167486	598300
Joutensärkkä 1	tervahauta	7172416	594337
Tiikkajanpäänsuo	tervahauta	7171867	569284
Peuramännikkö	tervahauta	7164157	608157
Mätäslampi	tervahauta	7171884	582889
Teerikangas	tervahauta	7166878	586505
Rapapuro	tervahauta	7169902	598349
Hietakangas	tervahauta	7174166	575733
Matala-Kokon kangas 1	tervahauta	7174802	590780
Matala-Kokonkangas 2	tervahauta	7174874	590845
Kokonkangas 2	tervahauta	7176571	589395
Kokonkangas 3	tervahauta	7176351	589510
Kokonkangas 1	tervahauta	7176354	589526
Ravalinkangas	tervahauta	7187321	566040

1 Johdanto

1.1 Inventoinnin tausta

Metsähallituksen Metsätalous teetätti allekirjoittaneella kesällä 2014 kulttuuriperintöinventoinnin Hyrynsalmella ja Ristijärvellä. Maastotyöt suoritettiin 2.6. – 10.8.2014 välisenä aikana.

Tutkimus on osa meneillään olevaa hanketta, Maa- ja metsätalousministeriön koordinoiman Kansallisen metsäohjelman (KMO) 2015, toteutusta. KMO sisältää metsäpolitiikan keskeiset linjaukset. Ohjelman toiminta-ajatuksena on metsien kestävä hoito ja käyttö. Ohjelma tähtää vuoteen 2020, jolloin metsäalan pitäisi olla vastuullinen biotalouden edelläkävijä. Metsäohjelman mukaan metsiin perustuvat elinkeinot ovat tuolloin kilpailukykyisiä ja kannattavia, ja metsäluonnon monimuotoisuus ja muut ympäristöhyödyt ovat vahvistuneet.

Metsähallituksen talousmetsien kulttuuriperintöhanke liittyy keskeisesti Kansallisen metsäohjelman tavoitteisiin. Kulttuuriperintöinventoinneissa dokumentoidaan muinaismuistolain suojaamien kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi runsaasti erityyppistä kulttuuriperintöä, alueiden kulttuurihistoria huomioidaan esihistorialliselta ajalta aina nykyaikoihin. Käytännössä raja on vedetty 1960- ja 1970-lukujen tuntumaan. Metsäohjelman hengen mukaisesti tällä työllä on merkitystä niin kulttuuriperinnön suojelun kuin kulttuuriperintökasvatuksenkin vahvistamiselle. Erityisesti paikalliselle elinkeinohistorian tutkimukselle hanke tuottaa runsaasti uutta materiaalia. Käytännön metsänhoitotyössä kohteiden dokumentointi helpottaa huomattavasti jo metsäresurssien hyödyntämisen suunnitteluvaiheessa kulttuuriperinnön huomioonottamista sekä suojelua.

Konsernihanke aloitettiin vuonna 2009 ja se saadaan päätökseen vuoden 2015 loppuun mennessä, jolloin kaikki valtion talousmetsät on inventoitu kulttuuriperinnön osalta.

1.2 Inventointialueen sijainti ja laajuus

Inventointialue käsitti Hyrynsalmen ja Ristijärven kuntien metsätalousmaat, joita on kaikkiaan noin 53 000 ha.

Hyrynsalmen ja Ristijärven kunnissa valtion maaomaisuus on huomattava. Suojelualueiden lisäksi varsinkin Hyrynsalmen pinta-alasta huomattava osuus on valtion omistamaa talousmetsää. Ristijärvellä on samankaltainen tilanne ennen muuta kunnan itäosissa. Laajojen yhtenäisten alueiden inventointimahdollisuus parantaa hankitun aineiston käyttökelpoisuutta alueen elinkeino- ja kulttuurihistorian tutkimuksessa, sillä yleiskuvan luominen tutkimusalueesta on mahdollista.

1.3 Esiselvitys ja lähdeaineisto

Inventoinnin esiselvityksen lähdeaineistona käytettiin Metsähallituksen omia SutiGis- ja Reiska – tietojärjestelmiä, vanhoja metsätalous- ja peruskarttoja, Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistoa sekä Museoviraston muinaisjäännösrekisteriä. Näiden lisäksi tietoja kohteista saatiin Metsähallituksen henkilökunnalta ja paikallisilta asukkailta. Lähdeaineiston riittävyys oli hyvä. Esimerkiksi SutiGisiin merkityjä kohteita oli tiedossa ennen kenttäkauden alkua nelisensataa.

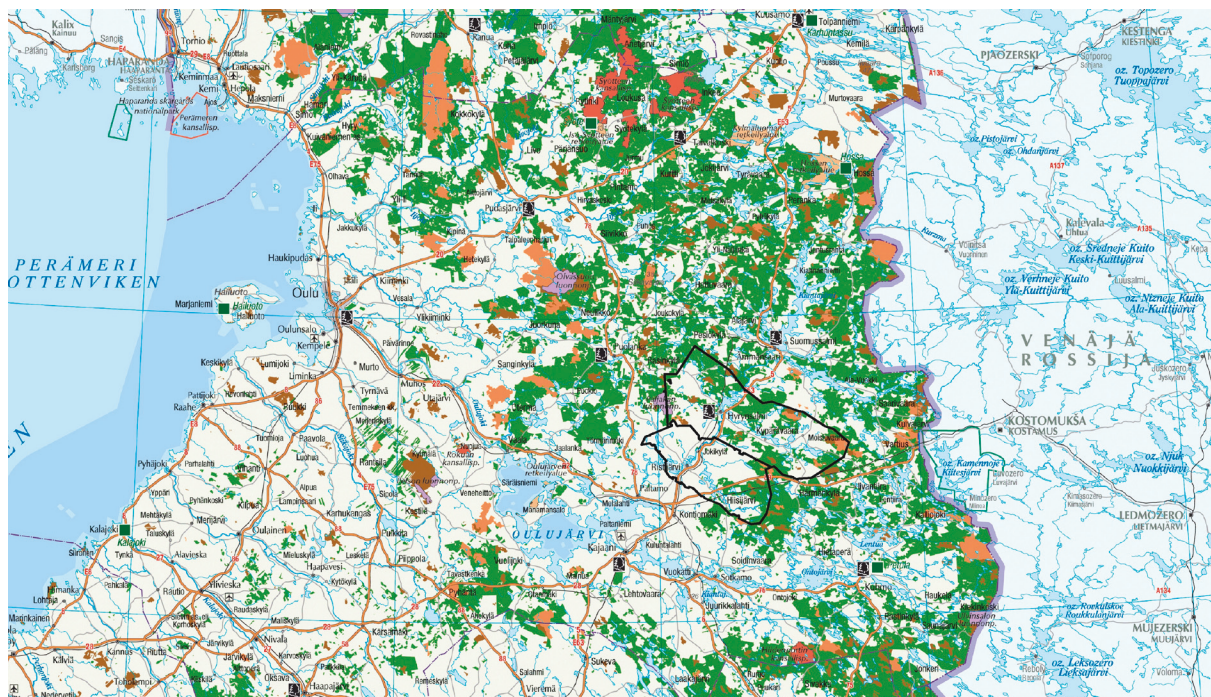
1.4 Inventoinnin toteutus ja menetelmät

Inventointityön suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista vastasi allekirjoittanut. Heinä-elokuussa tutkimuksissa avusti metsäharjoittelija, opiskelija Katri Martikainen Joensuusta. Tänä vuonna ei mukaan saatu metsuria oppaaksi, sillä kohteita oli tiedossa jo entuudestaan yllin kyllin. Apua ja vihjeitä saatiin monilta Metsähallituksen paikallisilta työntekijöiltä. Erityisen suuri apu oli suunnittelumetsuri Simo Keräsen (Hyrynsalmi), suunnittelumetsuri Esko Hanskin (Ristijärvi) sekä suunnittelumetsuri evp. Matti Leinosen (Ristijärvi) vihjeistä.

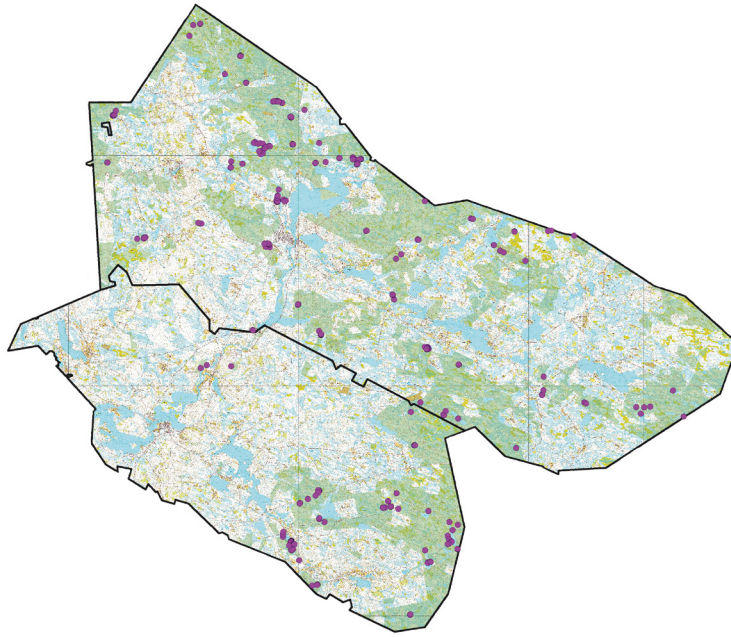
Maastotöiden suunnittelu ja valmistelu tehtiin kesäkuun alussa, maastotyöt suoritettiin 3.6. – 10.8.2014 välisenä aikana. Entuudestaan tunnettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä tutkimusalueelta oli tiedossa 11. Sutigis-havaintoja oli satamäärin, suurin osa niistä oli tervahautoja. Jo suunnitteluvaiheessa oli selvää, ettei kaikkia tervahautahavaintoja kyetä inventoinnin aikana tarkastamaan. Inventoinnin tavoitteeksi nostettiin kiinteiden muinaisjäännösten, tunnettujen Reiska-kohteiden sekä muiden SutiGis-kohteiden tarkastaminen ja dokumentointi. Tervahautoja dokumentoitiin aina, kun alueelle tultiin tarkastamaan jotain muuta raportoitua havaintoa.

Kohteiden dokumentoinnissa on käytetty neljää luokkaa: kiinteät muinaisjäännökset (sekä entuudestaan tunnetut että sellaisiksi ehdotetut), kulttuuriperintökohteet, sotahistorialliset kohteet ja rakennusperintökohteet. Käsikirjana ehdotuksissa uusiksi kiinteiksi muinaisjäännöksiksi on käytetty Museoviraston opasta historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten tunnistamisesta ja suojelusta (Niukkanen 2009).

Tarkastusten yhteydessä tallennettiin kohteiden ja alueiden paikkatiedot sekä kirjattiin kohteiden ja niiden ympäristöjen kuvaukset. Lisäksi inventoinnin aikana otettiin runsaasti kuvia. Huomattava osa kuvista on mukana raportissa, osa on liitetty Reiska-tietokantaan. Kuvaluettelo on liitteenä tämän raportin lopussa.

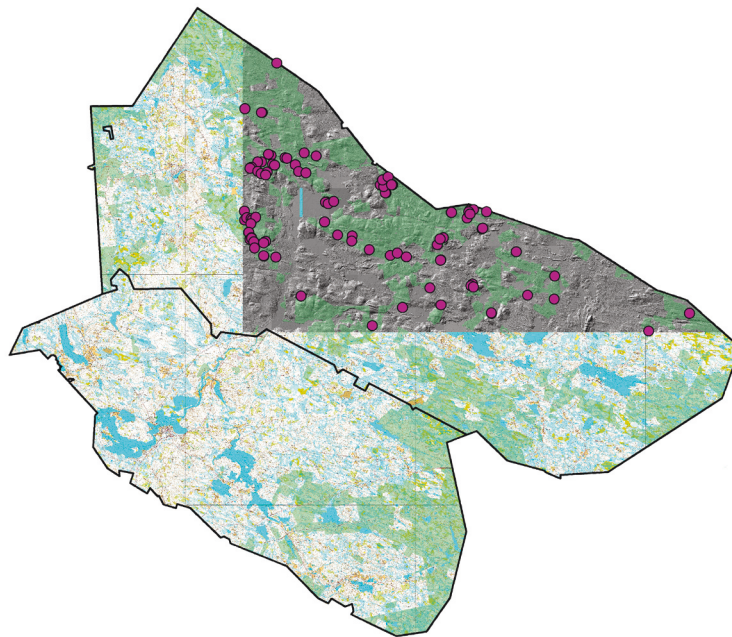

Kartta 1. Inventointialueen sijoittuminen Suomeen.

Kartta 2. Inventointialueen tarkempi kartta. Punaisella merkityt alueet ovat metsätalousmaita, joiden alueella inventointi tehtiin. Harmaat pisteet rasteroidulla pohjalla ovat kesän 2014 inventoinnissa dokumentoituja uusia kohteita, siniset pisteet ovat muinaisjäännösrekisterin kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Viime vuonna hyödynnettiin ensimmäistä kertaa Kainuussa Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistoa uusien kohteiden löytämiseksi ja tunnettujen kohteiden kartoittamiseksi (Kelola-Mäkeläinen 2014). Menestyksestä ja palkittuakin uutta menetelmää käytettiin myös tässä inventoinnissa. Aineistoa oli saatavilla Hyrynsalmen keski- ja itäosista, niiden pohjoiskulmalta (kartta 3). Laserkeilausaineistossa erottuivat hyvin tervahaudat/hiilimiilut, mutta näiden kahden ryhmän erottaminen toisistaan pelkän laserkeilausaineiston pohjalta ei ole varmaa. Aineistosta havaittuja 96 kohdetta ei ole viety Reiska-tietokantaan vaan en on esitetty tämän kertomuksen listauksessa laserkeilaushavaintoina.

Kartta 3. Laserkeilausalue (harmaa) ja aineistosta havaitut tervahaudat pisteinä kartalla.

2 Inventointialueen maisema ja luonto

Kainuun maakunnallisen maisemaselvityksen luonnoksessa kuvataan kainuulaista maisemaa:

“...alueelle tyypillistä ovat jylhät vaaramaisemat, jonka ytimenä on koko alueen halki kulkeva vaarajakso, Suomen selkäranka. Mannerjäätikkö on antanut pinnanmuodoille suunnan luoteesta kaakkoon tai Kuhmon ja Hyrynsalmen tienoilla lännestä itään. Suurten järvien ja reittivesistöjen ohella alueella on monilukuinen määrä pienempiä järviä ja jokivesistöjä. Metsiä ja soita alueella on runsaasti. Pellot ovat pieniä ja sijaitsevat usein huuhtoutumattomilla vaarojen lakialueilla. Asutus on harvaa ja jakautunut vaarojen rinteille ja vesistöjen varsille. Metsätaloutta on harjoitettu alueella tehokkaasti kautta aikain.” Vaikka kuvaus käsittelee ennen muuta Kainuun ja Kuusamon vaaramaata, sopii se hyvin kuvaamaan Hyrynsalmen ja Ristijärven maisemaa. (Muhonen & Savolainen, luonnos 22.2.2013, Kainuun maakunnallinen maisemaselvitys, jota on käytetty lähteenä koko luvussa, http://kafi.tutka.net/pa_paatokset/kokous/2013480-10-2.PDF.)

Kainuun kallioperä muodostuu pääosaltaan gneissi-graniittialueista sekä vaaleanharmaasta tonaliitista. Etelä-pohjoissuunnassa kallioperän rikkoo kaksi liuskevyöhykettä, joista toinen on kesän 2014 tutkimusaluetta halkova Sotkamosta Hyrynsalmelle kulkeva kvartsiitti-kiilleliuskevyöhyke. Kallioperän juonteet ja murroslinjat antavat maisemalle voimakkaasti suuntautuneen ilmeen. Kainuun korkeimmat vaarat kohoavat reilusti yli 300 metrin korkeuteen ja paikallista korkeuseroa voi olla yli 200 metriä. Kainuun korkein kohta on Iso Tuomivaara (387m) Hyrynsalmella.

Kainuun alueen maaperä syntyi pääasiassa viimeisen jääkauden aikana. Jäätikkö virtasi Kainuun pohjoisosissa lännestä itään ja etelämpänä luoteesta kaakkoon jättäen maisemalle sen tyypillisen suuntautuneen luonteen. Maaperän pintaosat ovat lähes kaikkialla Kainuussa moreenia. Moreeni koostuu erikokoisista maalajeista. Alueella mannerjäätikkö kasasi myös useita moreenikummuista koostuvia drumliinikenttiä, jollaisia on esimerkiksi Hyrynsalmella. Maaperän erot ovat vaikuttaneet merkittävästi sekä niittyjen ja peltojen sijoittumiseen sekä tuottavuuteen eri puolella Kainuuta. Hyrynsalmen karut ja hiekkaperäiset maat olivat peltoviljelyyn läntistä Kainuuta huonommat.

Kainuun vesistöt muodostavat saarivaltaisten järvien sekä lyhyiden, usein vuolaiden jokien yhdistämiä vesireittejä. Huomattavimmat vesireitit ovat Hyrynsalmen ja Sotkamon reitit, jotka yhtyvät Oulujärvessä. Koilliskulmassa sijaitsevat Hyrynsalmen reitin erämaiset järvioltaat Kiantajärvi, Vuokkijärvi ja Hyrynjärvi, jotka virtaavat Kiehimänjoen kautta Oulujärven Paltaselkään. Kainuun järville ovat ominaisia karut rannat, heikko rantakasvillisuus sekä suuresta humuspitoisuudesta johtuva veden ruskea väri. Vesistöjen happi- ja ravinnepitoisuudet ovat melko alaiset johtuen termisen talven pituudesta sekä alueen järvivaltaisuudesta.

Kainuu kuuluu Suomen mantereisimpaan ilmastoalueeseen. Mantereinen ilmasto näkyy talvisin pakkaskausina ja kesällä helteinä. Myös paikalliset ilmastoerot ovat huomattavat etenkin vaara-alueilla, missä kylmä ilma painuu laaksojen pohjiin. Kainuu on Suomen runsassateisimpia ja kosteimpia seutuja – tosin sateesta lähes puolet tulee lumena. Vuotuinen sademäärä on noin 600 mm. Pysyvä lumipeite sataa marraskuun alkupuolella ja häviää toukokuun puolenvälin tienoilla.

Kainuu kuuluu keskiboreaalisen ja pohjoisboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen vaihettumisalueelle. Mitä pohjoisemmaksi ja mitä korkeammalle vaaroille nousee, sitä karummaksi kasvillisuus muuttuu. Kainuun luonnonkasvillisuutta hallitsevat metsät ja suot. Metsää on eniten itä- ja keskiosissa, jopa yli 80 % koko maa-alasta. Pääosa metsistä on männiköitä. Vaaravyöhykkeellä on rehevempiä kuusikoita tai kuusivaltaisia sekametsiä sekä lehtometsiä johtuen ravintorikkaammista kivilajeista ja kalkkipitoisuuksista. Yleisesti lehtoja ja lehtomaisia metsiä Kainuussa on vähän. Kaskeaminen muutti hetkellisesti puulajikantaa paikoin lehtipuuvalliseksi, mutta tervanpolton myötä kuusesta tuli valtapuu. Nykyinen metsäteollisuus suosii mäntyä.

3 Inventointialueen tutkimushistoria

3.1 Tutkimustoiminta inventointialueella

Vuoden 2014 inventointialueella, erityisesti Hyrynsalmen puolella, on tehty useita kaivauksia, tarkastuksia sekä inventointeja. Tutkimustoiminta alkoi 1950-luvun lopulla Emäjoen reitin valjastuksen vuoksi. 1980-luvun lopulta alkaen tunnettujen esihistoriallisten kohteiden tutkimuksiin oli käytettävissä valtion työllistämisrahaa useiden vuosien ajan. Viime vuosikymmeninä tutkimuksissa näkyvät Kainuun Museon aktiivisuus sekä tutkimushankkeet, joista mielenkiintoisena esimerkkinä nousee esiin kainuulaisen raudanvalmistuksen tutkimus. Viime vuosikymmeninä tutkimukset ovat olleet enimmäkseen kohdennettuja inventointeja ja ennen muuta tarkastuksia, joita ei alla ole erikseen lueteltu.

JOITAKIN YLEISINVENTOINTEJA KAINUUN ALUEELLA:

- * Huusko Jorma 1973. Kainuun kulttuurihistorialliset suojelukohteet. Kainuun seutukaavan runko. Kainuun seutukaavaliitto.
- * Vester Lippo 1994, 1996. Kainuun pajainventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.
- * Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. 1998. Museovirasto ja Ympäristökeskus.
- * Laurila Ville, Rautiainen Pirjo ja Okkonen Jari 2006. Puolanka, Hyrynsalmi Paljakan alueen arkeologinen inventointi. Metsähallitus.
- * Forsberg Oili 2007. Kalevalapuistojen pohjoisosat, Säynäjäsuu, Saarijärven aarnialue, Vorlokki ja Hepoköngäs. Inventointi 2007. Metsähallitus.

HYRYNSALMI

Inventoinnit:

- * Huurre Matti 1960. Hyrynsalmen inventointi. Museovirasto.
- * Suominen Esa 1988. Hyrynsalmen rautahyttien inventointi. Kainuun Museo.
- * Rostedt Tapani 1996. Hyrynsalmen Hyrynjärven inventointi. Osainventointi. Museovirasto.
- * Poutiainen Hannu ja Laakso Ville 2012. Hyrynsalmi-Suomussalmi, Kivivaara-Peuravaara tuulipuiston muinaisjäännösinventointi 2012. Mikroliitti oy.
- * Tiilikkala Jasse ja Kumpulainen Tuukka 2013. Hyrynsalmi Iso Tuomivaara. Tuulivoimapuiston muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti oy.
- * Tiilikkala Jasse ja Kumpulainen Tuukka 2013. Hyrynsalmi Lumivaara. Lumivaaran tuulivoimapuiston muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti oy.
- * Itäpalo Jaana 2013. Hyrynsalmi. Lumivaaran tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.

Kaivaukset:

- * Huurre Matti 1961. Hyrynsalmi Ahoranta. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1961. Museovirasto.
- * Huurre Matti 1961. Hyrynsalmi Vonkka. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Museovirasto.
- * Perkko Mikko 1980. Hyrynsalmi Nahkaniva. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Museovirasto.
- * Suominen Esa 1987. Hyrynsalmen Kapteeninautio, historiallisen ajan talonpohjan kaivaus 1987. Kainuun Museo.
- * Suominen Esa 1989. Hyrynsalmi Nuottijärvi Hautalahti. Kivikautisen/pronssikautisen asuinpaikan kaivaus. Kainuun Museo.
- * Rostedt Tapani 1989, 1990. Hyrynsalmi Koppeloniemi. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Museovirasto.
- * Suominen Esa 1989, 1990. Hyrynsalmi Oravivaara Viidansuo. Historiallisen ajan rautahytin kaivaus. Kainuun Museo.

- * Suominen Esa 1990, 1991. Hyrynsalmi Hyttisuo. Historiallisen ajan raudanvalmistuspaikan kaivaus. Kainuun Museo.
- * Rostedt Tapani 1991. Hyrynsalmi Vuorisalmi. Vuorisalmen ja Vuoriniemen kivikautisten asuinpaikkojen kaivaus. Museovirasto.
- * Rostedt Tapani 1992. Hyrynsalmi Saha. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Museovirasto.
- * Suominen Esa 1993. Hyrynsalmi Multipuro. Historiallisen ajan raudanvalmistuspaikan kaivaus 1993.
- * Suominen Esa 1994. Hyrynsalmi Nuoliharju W. Kivikautisen pyyntikuopan kaivaus 1994. Kainuun Museo.
- * Suominen Esa 1997. Hyrynsalmi Leirintäalue. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Kainuun Museo.
- * Suominen Esa 1997, 1998. Hyrynsalmi Vonkka II. Esihistoriallisen asuinpaikan kaivaus. Kainuun Museo.
- * Nyman Harri 1998. Hyrynsalmi Löytöjoki & Pahalampi. Löytöjoen terva- ja tärpähtitehdas: arkeologiset kaivaukset 1.6.–18.6.1998. Pahalammin terva- ja tärpähtitehdas: teollisuushistoriallisen kohteen tarkastus 15.–16.6.1998. Kainuun maaseutukeskuksen tervaprojekti.
- * Suominen Esa 2004. Hyrynsalmi Kaarre. Historiallisen ajan muinaisjäännöksen kaivaus. Kainuun Museo.
- * Suominen Esa 2004. Hyrynsalmi Oravijärvi. Historiallisen ajan muinaisjäännöksen kaivaus. Kainuun Museo.

RISTIJÄRVI

- * Huurre Matti 1961. Ristijärvi, inventointi. Museovirasto.
- * Linkola Martti 1961. Ristijärvi, inventointi. Museovirasto.
- * Linkola Martti 1962. Ristijärvi 20 Likoniemi. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Museovirasto.
- * Suominen Esa 2001. Ristijärven kiinteiden muinaisjäännösten inventointi Kainuun Museo.

Kaikki luetellut tutkimukset eivät sijoitu inventointialueelle talousmetsiin, mutta Hyrynsalmen ja Ristijärven valtion metsämaiden kulttuuriperinnön hahmottamisen kannalta niillä on merkitystä. Muinaisjäännösrekisteriin on merkitty Hyrynsalmelta tunnetuiksi 97 kohdetta, Ristijärveltä 44. Luonnollisesti vain osa näistä kohteista on kesän 2014 tutkimusalueella. Inventoinnissa tarkastettiin kaikki tutkimusalueelle osuvat kiinteät muinaisjäännökset.

Huurteen (1986:23) mukaan Hyrynsalmella on tutkittu 1970-luvulla kunnan ja työllisyysvarojen avulla useita kohteita. Useimmat mainituista kohteista sijaitsevat Hyrynsalmen länsirannalla, kirkonkylän luoteispuolella. Raportteja niistä ei ilmeisesti kuitenkaan ole jätetty Museovirastoon koskapa rekisteri ei tutkimuksia tunne.

Kohteiden määrään vaikuttavat monet seikat, joista ensimmäisinä nousevat mieleen tutkimusintensiteetin vaikutus kohteiden määrään sekä toisaalta muinaisjäännösten luokitteluperusteet. Esimerkiksi yksittäisiä tervahautoja pidetään systemaattisesti kiinteinä muinaisjäännöksinä (Niukkanen 2009). Vaikka rekisteröityjen tervahautojen määrä tämän inventoinnin myötä moninkertaistuu kertaheitolla, ei ole niinkään varmaa, tuoko määrän kasvu mitään laadullista kohotusta tietoomme alueen menneisyydestä.

Tutkimusten alkuvaiheessa, yli 50 vuotta sitten, vesistöjen valjastaminen ohjasi tutkimuksen vanhoille kivikautisille asuinpaikoille, vesistöjen rannoille. Tällöin myös tehtiin kattavia kuntainventointeja monin paikoin Itä- ja Pohjois-Suomessa sellaisille alueille, jotka muuten olivat jääneet hieman syrjään erityisesti esihistorian tutkimuksessa. Kainuussa ollaan oltu onnekkaita siinä mielessä, että 1980- ja 1990-luvun taitteen työllisyysvaroja voitiin ohjata jonkin verran arkeologiseen tutkimustoimintaan, ja joitakin isompia kaivauksia toteutettiin tällöin Hyrynsalmella. Koko kesän 2014 tutkimusalueen kannalta on kuitenkin Kainuun Museon tutkimuksilla ollut viime vuosikymmeninä suurin merkitys. Yllä olevasta listauksesta näkyy, että Kainuun Museo on suorittanut useita pienempiä kaivauksia sekä toteuttanut joitakin tutkimushankkeita, joissa Hyrynsalmen ja Ristijärven menneisyys on ollut myös tutkimuksen kohteena. Yksittäisiä kohteiden tarkastuksia ei listauksessa ole mukana, mutta niitä on Hyrynsalmella ja Ristijärvellä viime vuosina lähes yksinomaan toteuttanut Kainuun Museo.

Metsähallituksen valtion metsämaiden inventoinnit tuovat kuvaan oman tärkeän lisänsä. Tutkimukset suuntautuvat useimmiten paikallistenkin rintamaiden ulkopuolisille alueille, metsiin, vaaroille ja soille, joiden asutus- ja maankäyttöhistoria on monesti jäänyt paikallisen kiinnostuksen varaan. Erityisesti Hyrynsalmella tätä kiinnostusta on ollut. Käsillä olevassakin inventoinnissa päästiin hyödyntämään kotiseutuneuvos Kalle Juntusen asiantuntemusta. Myös Metsähallituksen oman väen parissa on runsaasti tietoa, joka on hyvä saada kirjatuksi ylös. Kulttuuriperintöinventoinnin etuna on, että välitöntä ja suoraa taloudellista hyötyä ei tutkimuksista odoteta samaan tapaan kuin esimerkiksi tuulivoimapais toinventoinneista, jossa tavoitteet ovat osittain toiset. Kulttuuriperintöinventoinnin tulokset tuottavat aineistoa laajemmilta alueilta niiden elinkeino- ja sosiaalishistorian tutkimusta varten samalla, kun kohteiden suojelu saadaan varmistettua.

3.2 Hyrynsalmen ja Ristijärven asutushistoriasta

Ihmisasutus tuli mahdolliseksi Hyryn ja Ristijärven alueella noin 11000 vuotta sitten viimeisen jääkauden päättyessä ja jään reunan vetäytyessä kohti luodetta. Hyrynsalmen pohjoisosissa jään alta paljastui kuiva maa, tutkimusalueen eteläosia huuhtelivat alussa Ancyclusjärven vedet. Maankohoamisen myötä maata paljastui lisää ripeästi, kasvillisuus, eläimet ja ihmiset löysivät tiensä seuduille. Ihmisen ja peuran varhaisimmat jäljet kesän 2014 tutkimusalueella on kaivettu päivänvaloon 1990-luvulla, jolloin Esa Suominen ja Markku Korteniemi tutkivat (Suominen & Korteniemi 1998) Hyrynsalmen Nuolisärkällä pyyntikuopan, jonka pohjalta saatiin radiohiiliajoitus. Peuraa on ajoituksen perusteella pyydetty Hyryllä jo noin 8000 ennen ajanlaskun alkua.

Hyryn Koppeloniemessä, kirkonkylän luoteispuolella, on asuttu mesoliittisella ajalla. Paikalta on saatu radiohiiliajoitus, jonka mukaan Hyrynjärven rannalla on asuttu joitakin satoja vuosia myöhemmin kuin Löytöjoen kuoppapyytäjät ovat alueella liikkuneet (Huurre 1986:37). Koppeloniemen ympäristössä on useita erittäin pitkään käytössä olleita asuinpaikkoja, joiden alueella asutus on löytöaineistoista päätellen jatkunut tuhansia vuosia, mesoliittiselta kiviltaudelta vähintäänkin varhaiselle metallikaudelle.

Kuva: Nuoliharjun tutkittu ja kymmentuhattuotiseksi todettu pyyntikuoppa Löytöjoen varressa. Kuvassa mukana metsäharjoittelija Katri Martikainen sekä peräpää suomenlapinkoira Sonjasta.

Varhainen jääkauden päättymisen jälkeen alkunsa saanut asutus on todennäköisesti jatkunut tutkimusalueilla nykyaikaan saakka ilman dramaattisia katkoksia. Kainuulainen muinainen asutus on monesti vaikea ajoittaa, sillä elämäntapa on ollut tuhansia vuosia vuotuiskierron rytmittämää luontaistaloutta. On syytä epäillä, että esimerkiksi kvartsia pientyökalujen raaka-aineena on käytetty suhteellisen myöhään. Kiinteiden asuinrakennusten rakentaminen Hyryn ja Ristijärven seuduilla on sangen myöhäinen ilmiö. Vaikka historiallisen ajan keinotekoinen raja usein vedetään Pähkinäsaaren rauhaan (1323), ei tällä ole mitään relevanssia tutkimusalueella. Kainuun Museon hankkeessa, jossa tutkittiin talonpoikaista raudanvalmistusta Kainuussa, kävi ilmi, että valmistusta ja valmistajia liikkui alueella 1400-luvulla. Keitä nämä ihmiset olivat? Karjalasta käsin tiedetään Kainuussa käydyn erällä, myöhemmin samaa harjoittivat Pohjanlahden rannikon asukkaat. Kuitenkin on täysin mahdollista, että vähälukuinen varhaisempi väestö edelleen harjoitti ikivanhaa elinkeinoaan alueella. Muistot heistä hävisivät viimeistään 1600-luvun jälkeen, kun Kustaa Vaasa oli saanut savolaiset muuttamaan Kainuuseen.

Kaskiviljely levisi Hyrylle ja Ristijärvelle aktiivisen asutuspolitiikan myötä. Erätalous ei tietenkään hävinnyt minnekään. Kainuussa se elää ja voi hyvin tänäkin päivänä. Maanviljelys eri muodoissaan näyttää olleen muutaman sadan vuoden kestoisen kokeilu. Metsien käyttö sitä vastoin on jatkunut elinvoimaisena elinkeinona vuosisatojen ajan. Vaarojen rinteet kaskettiin, sittemmin poltettiin tervaksi. Lopulta puusta raaka-aineena tuli niin arvokasta, ettei sitä enää käynyt polttaminen vaan se hakattiin sahatavaraksi ja sittemmin paperin raaka-aineeksi. Metsien monipuolinen käyttö näkyy kainuulaisessa kulttuuriperinnössä erityisen selvästi viimeisten vuosisatojen ajalta. Erityisen selkeästi Hyrynsalmella ja Ristijärvellä näkyvät metsätyömiesten arjen jäänteet: Metsätyökämppien jäännöksiä on runsaasti eri puolilla tutkimusaluetta.

Viime vuosisadan historia tutkimusalueella näkyy maastossa myös asutustoiminnan vilkastumisena. 1800-luvulta lähtien perustettiin virallisestikin kruunun metsätorppia. Jo aiemmin torppia oli noussut korpeen epävirallisemmin. Osa torpista itsenäistyi torppien lunastuslain voimaan astumisen jälkeen, osa autioitui jo tätä ennen. Vuosisadan dramaattiset tapahtumat ovat myös porautuneet tutkimusalueen maastoon. Hyrynsalmella koulutettiin sota-aikana muun muassa radiomiehiä, juoksuautoja on myös Ristijärveltä. Ja historiahan on päättymätön nauha tapahtumia. Tuorein dokumentoitu kulttuuriperintökohde tutkimusalueella on pieni, taitavasti maastoutettu muutaman vuoden ikäinen korsu Ristijärven ja Kuhmon rajalla.

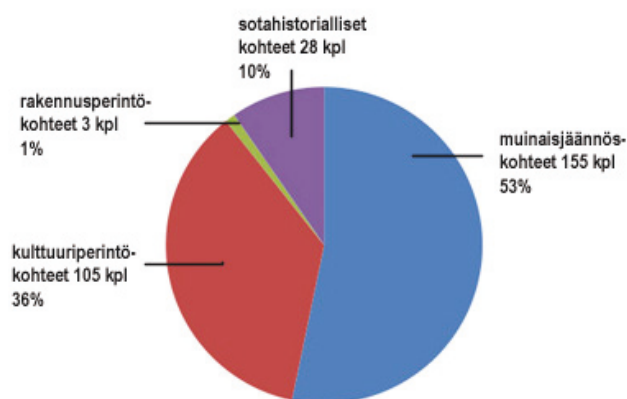

Kuva: Illevaaran vuonna 1884 rakennutun kruununmetsätorpan savupirtti on siirretty Kaunislehdon talo-museon pihalle Hyrynsalmella. Rakennuksen kalusteet ovat alkuperäisiä.

4 Tulosten tarkastelu

Kesän 2014 kulttuuriperintöinventoinnissa dokumentoitiin Hyrynsalmen ja Ristijärven talousmetsistä yhteensä 291 yksittäistä kohdetta. Suuri joukko näitä kohteita kuuluu toiminnallisiin kokonaisuuksiin. Rakennusjäännöksiä luokitelluissa aluekohteissa on esimerkiksi yleensä useita alakohteita kuten asuinrakennusten, navettojen, saunojen ja kellarien jäänteitä. Savottakämppejä jätteitä käsittävät myös yleisesti useita eri rakennusten jäännöksiä. Osa dokumentoiduista kohteista puolestaan on pistekohteita. Tällaisia ovat esimerkiksi tervahaudat ja hiilimiilut. Kaikkiaan näitä pääkohteiksi luokiteltuja kohteita – alueita ja pistekohteita – dokumentoitiin 184. Kohteiden jakaumat olivat seuraavanlaiset:

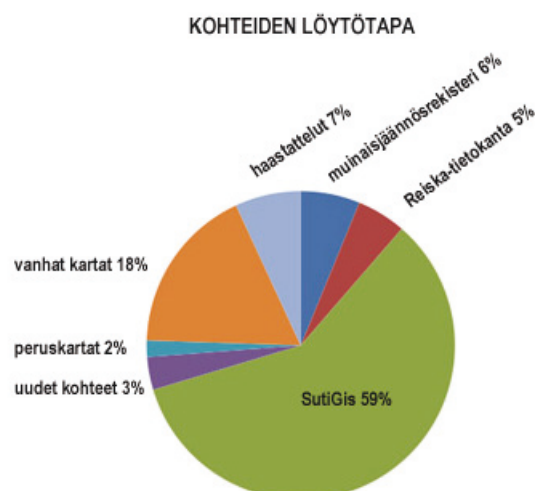
INVENTOIDUT KOHTEET 2014, 291 kpl

Taulukko 4. Inventoidut kohteet 2014.

Muinaisjäännöskohteiden määrä näyttää äkkiseltään erittäin suurelta verrattuna vaikkapa kulttuuriperintökohteisiin. Selitys on kuitenkin yksinkertainen: Kiinteistä muinaisjäännöksistä 96 (79 %) on tervahautoja, joita on dokumentoitujen lisäksi satamäärin pitkin tutkimusaluetta.

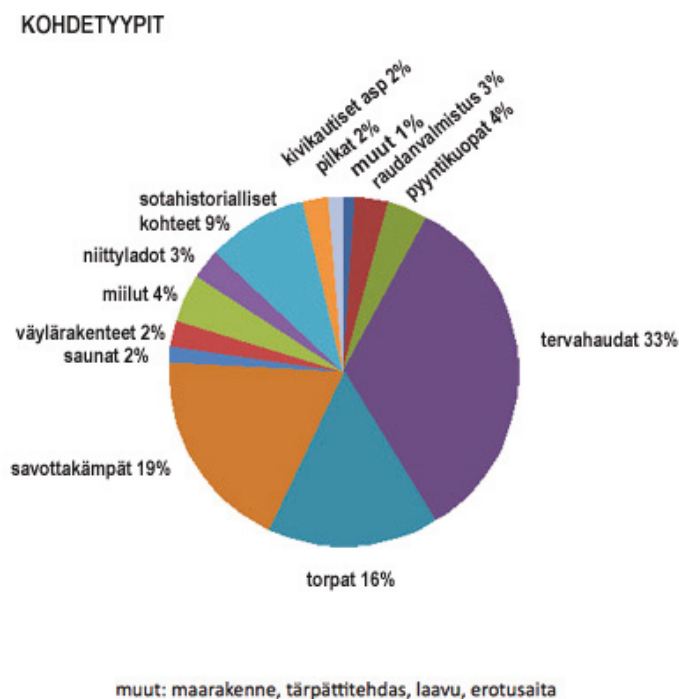
Jo inventoinnin valmisteluissa kävi selväksi, että tutkimusalueelta oli niin runsaasti erilaisia havaintoja, että maastotyöt pakostakin suuntautuisivat entuudestaan tunnettujen kohteiden ja havaintojen tarkastamiseen. Dokumentoitujen kohteiden löytötapa näyttää tältä:

Taulukko 5. Kohteiden löytötapa.

Vihreä siivu, 171 kohdetta 291:stä, on SutiGis-havaintoja, joiden perusteella kohteet on paikallistettu ja dokumentoitu. Vanhoilta kartoilta poimitut kohteet olivat lähes poikkeuksetta savottakämppejä tai torpanpaikkoja 1960-luvun peruskartoilta. Rakennukset ovat sittemmin hävinneet niin maastosta kuin uudemmilta kartoiltakin. Tällaisia kohteita dokumentoitiin yhteensä 51. Vaaleansiniset haastattelukohteet ovat haastatteluissa esiin tulleita kohteita. Haastatellut ovat olleet pääasiassa Metsähallituksen työntekijöitä. Näitä kohteita oli kaikkiaan 20. Tummemman siniset muinaisjäännösr ekisterikohteet ovat entuudestaan tunnettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä (18), jotka ovat pääasiassa pyyntikuoppia, raudanvalmistuskohteita ja tervahautoja. Aivan uusia, inventoinnissa löytyneitä kohteita (tumma violetti) oli 10. Peruskartalta poimittiin viisi kohdetta (turkoosi siivu). Ne olivat kaikki tervahautoja.

SutiGisin ja vanhojen peruskarttojen perusteella paikallistetut kohteet tulevat korostetusti esille, koska laskennan perusteena on käytetty yksittäisiä kohteita (291) eikä aluekohteita ja pistekohteita (184). Suurissa aluekohteissa on runsaasti yksittäisiä pisteitä, aluekohteet ovat useimmiten juuri Sutista tai vanhoilta kartoilta poimittuja. Kaavion yleisilme vastaa kuitenkin hyvin myös inventoinnin aikana syntynyttä kuvaa siitä, että SutiGis-merkintöjä olisi riittänyt hamaan maailman tappiin mistä tarkastaa. Tämä luonnollisesti johtuu osittain siitä, että tervahautoja on Hyrynsalmen ja Ristijärven metsissä satoja, jos ei tuhansia. On kuitenkin myös merkille pantavaa, että tutkimusalueen suunnittelijat ovat erittäin ahkerasti ja huolella merkinneet kohteita paikkatietojärjestelmään. Eikä tässä kaikki: Myös maastossa kohteet on usein erittäin selkeästi merkitty. Useimmiten hakkuiden yhteydessä kohteiden päälle ja niiden tuntumaan on jätetty metriset kannot, ja kohteita on paljon nauhoitettu.

Taulukko 6. Kohteet ryhmiteltynä tyypeittäin.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä dokumentoitiin kesän 2014 inventoinnissa yhteensä 155 alakohdetta (120 pääkohdetta). Suurin osa muinaisjäännöksistä on tervahautoja, 95 kpl/61 %. Muita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä olivat raudanvalmistukseen liittyvät kohteet (9 kpl/6 %), hiilimiilut (12 kpl/ 8 %), asumusjäännökset, savottakämpät ja tervasaunat (18 kpl/12 %), merkipuut (3 kpl/ 2 %) sekä erilaiset maakuopat ja kaivannot. Esihistoriallisia tai tarkemmin ajoittamattomia muinaisjäännöksiä oli 14 kpl/9 %. Näistä kolme oli kivikautisia asuinpaikkoja, loput olivat pyyntikuoppia tai pyyntikuoppajärjestelmiä. Selkeä paino muinaisjäännöksissä oli siis historiallisen ajan jäännöksissä, mikä oli toki odotusten mukaista.

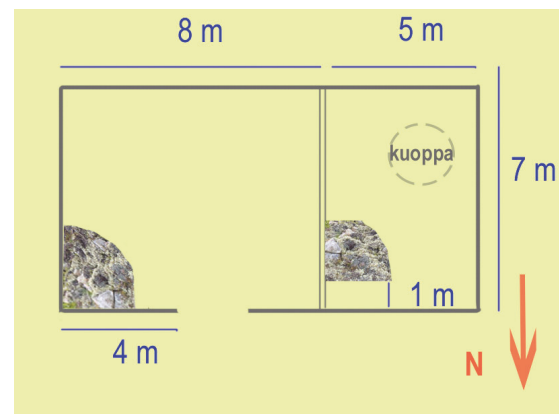
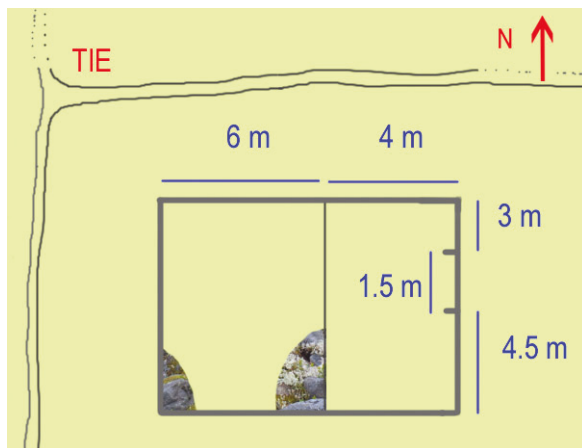
Mielenkiintoisimmat entuudestaan tuntemattomat kiinteiksi muinaisjäännöksiksi ehdotetut kohteet olivat torpan jäännös Hyryn Autioahossa sekä 1900-luvun alun savottakämpän jäännökset Hyryn Valkealamminkankaalla ja Rehvelinkankaalla. Autioahossa on kaksi rakennuksen pohjaa, jotka molemmat ovat todennäköisesti savupirtin jäännöksiä. Kolmas pienempi kiukaallinen rakennus, jota on arveltu saunaksi, sijaitsee välittömästi näiden länsipuolella. Saunan vieressä on peltoraunio. Pirttien pohjoispuolella on kaivo. Kaikki nämä rakennusjäännökset sijaitsevat metsäsaarekkeessa, jota ympäröivällä hakkuuaukealla on kiviaitaa neljänä pätjänä vanhan pellon pohjan reunoilla. Yksittäisiä peltoraunioita on dokumentoitu pelloilta viisi kappaletta. Kohteen nimi – Autioaho – viittaa hylättyyn asumukseen, mutta kummallista kyllä, torpasta ei näytä olevan historiallisia dokumentteja eikä edes paikallista perimätietoa. Ilmeisesti paikan asutusvaihe on päätynyt viimeistään 1800-luvun loppupuolella, minkä jälkeen se on painunut unholaan.

Kuva (172217:001-003): Autioahon rakennusten pohjien seinät on merkitty kuvaan punaisilla kehillä. Metsäpolku kulkee rakennusten välistä. Molemmat uuninpaikat erottuvat selkeinä kumpuina. Paikalla lienee asuttu viimeistään 1800-luvun alkupuolella.

Hieman nuorempaa rakennuskantaa edustavat varhaiset metsätyökämpät Hyryn Valkealamminkankaalla ja Rehvelinkankaalla. Kotiseutuneuvos Juntunen kertoi Valkealamminkankaan kämpästä, että rakennus oli ollut pystyssä vielä joitakin kymmeniä vuosia sitten, jolloin Juntunen on kämpällä käynyt. Ovenpieleen oli hakattu vuosiluku 1906, jota Juntunen arvelee kämpän rakennusvuodeksi. Kalle Juntunen mukaan 1900-luvun taitteen savottakämpät ovat olleet mitoiltaan ja malleiltaan yleisesti Valkealammin kämpän tyyppisiä. Kämpä on ollut 10x9 m laajuinen ja kaksihuoneinen. Isompi huoneista on ollut 6x9 m. Huoneessa on kaksi uunin pohjaa rakennuksen eteläpäässä, vastakkaisissa nurkissa. Oviaukko on ilmeisesti sijainnut uunien välissä. Rakennuksen hirret on sahattu ja salvokset ovat tiiviit. Rakennus on tehty ilmeisesti kuorimattomasta puusta eikä siinä ole käytetty nauloja. Oviaukko on vajaan 1,5 m leveä, ja oven suun hirret on liitetty tapilla toisiinsa. Pienemmässä huoneessa ei ole uunin pohjaa. Rehvelinkankaan kämpä muistuttaa suuresti rakennustavaltaan ja pohjaratkaisuiltaan Valkealamminkankaan kämpää.

Ennen ensimmäistä kämppälakia 1920-luvun lopulla olivat metsätöitä tekevän väestön asuinolot monesti sängen alkeelliset. Asumuksina käytettiin usein erilaisia hirsikotia ja maakuoppia, joihin oli rakennettu kiukaat. Jos kyseessä oli leveranssityömaa, ei asumukseen haluttu panostaa paljoa omaa työtä tai pääomia. Erään tilaston mukaan (Junttila, Pasanen, Teppo 1970–1972) vuonna 1921 suurin osa Suomen metsätyöväestä asui maan eteläosissa taloissa tai torpissa, Pohjois-Suomessa asuttiin enimmäkseen erilaisissa metsäsaunoissa. Hyrynsalmi tekee tästä poikkeuksen. Hyryllä keuhommissa saunoissa asui vain muutama prosentti metsätyöväestä, suurin osa asui metsäpirteiksi luokitelluissa rakennuksissa, joilla ilmeisesti tarkoitetaan juuri varhaisia metsätyökämppejä. Kuka kämpät rakensi, ei ole tiedossani, mutta Metsähallituksella on voinut olla sormensa pelissä, koska rakennukset ovat tyypiltään aika yhtenäisiä.

Piirros: Vasemmalla asemapiirros Valkeanlamminkankaan kämpän jäännöksistä, oikealla Rehvelinkankaan kämpän piirros.

Kuva (alla) 172203.P101001. Valkeanlamminkankaan kämpän jäännöksiä.

Tervahaudat ovat inventoinnin suurin yksittäinen muinaisjäänösryhmä. Niitä oli valmiiksi merkitty satapäin SutiGisiin ja myös peruskartalle. Peruskartalle merkityistä tarkastetuista haudoista osa paljastui hiilimiiluiksi. Näin oli selkeästi laita esimerkiksi Ristijärven Lahtasen itärannalla. Peruskartalle merkityt tervahaudat on myös monesti sijoitettu hieman sinne päin –menetelmällä kartalle. Erityisen selvästi tämä näkyy laserkeilausaineistossa, jossa hautojen sijainnissa ei voi olettaa olevan minkäänlaista mittavirhettä.

Kuva (172199.P1010017): Akonkankaan tervasauna Hyrynsalmen luoteisosassa oli suhteellisen hyvin säilynyt. Kiuas jököttää perinteiseen tapaan ovisuussa.

Kiinteiden muinaisjäänösten joukossa oli vain muutamia selvästi esihistoriallisia kohteita. Tutkimusalueelta tunnettiin entuudestaan kaksi kivikautista asuinpaikkaa, toinen Hyryn Leskisenkankaalla, toinen Niittyjärvellä. Inventoinnin aikana Leskisenkankaan kohde oli täysin sammalen alla ja metsän peitossa eikä tervahautojen kupeessa sijaitsevaa kohdetta ollut tarpeen ruveta kuopittamaan. Kolmisensataa metriä länteen asuinpaikalta, Emäjoen rannalla, mutta edelleen Leskisenkankaalla, oli maapohjaa kynnetty. Kynnöksestä oli paljastunut pieni kvartsi-iskospesäke, jonka laajuus on noin kymmenen metriä halkaisijaltaan. Koska matkaa tunnetulle kohteelle oli reilusti yli 200 metriä, merkittiin kohde entuudestaan tuntemattomaksi kivikautiseksi asuinpaikaksi nimeltään Leskisenkangas 2. Tämä on tyypillistä kainuulaisille kivikautisille asuinpaikoille: Samalle rannalle on palattu kerta toisensa jälkeen, leiri on pystytetty joko samaan kohtaan tai jonnekin lähelle. On täysin määrittelykysymys, onko kyseessä sama vai eri asuinpaikka.

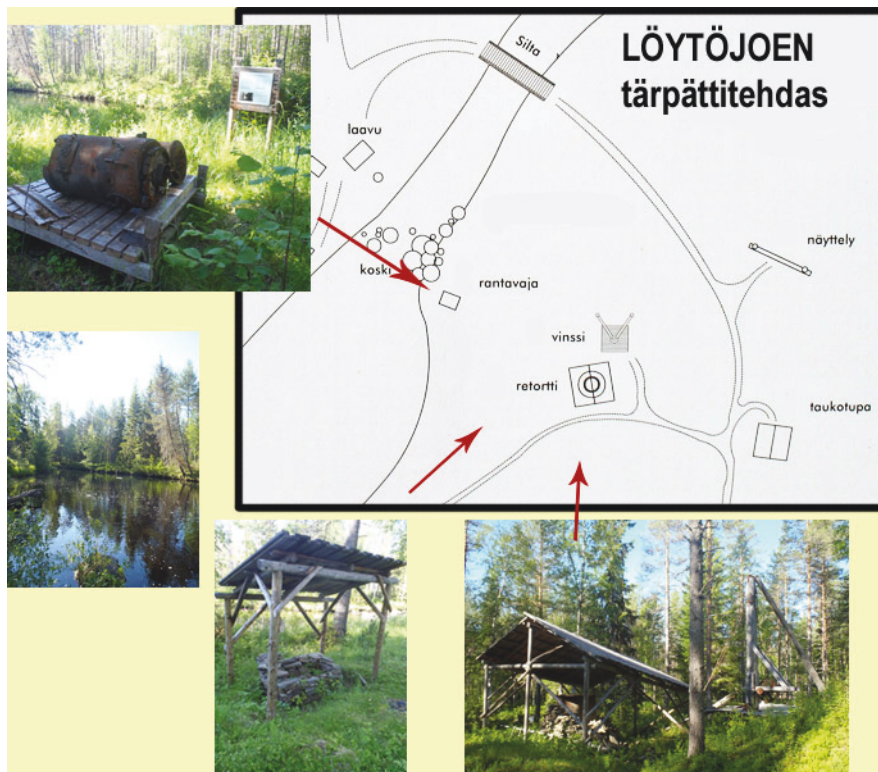
Kuva yllä (172033.5.184): Niittyjärven entuudestaan tunnettu kivikautinen asuinpaikka vaikuttaa aiemmin luultua laajemmalta. Kesän 2014 inventoinnissa kvartseja poimittiin hiekalta retkeilyrakennelmien välistä. Vanhemmat löydöt on tavattu lähempänä rantaa.

Kuva oikealla (171972.000): Leskisenkankaan rannasta poimittiin pieneltä alalta runsaasti kvartsi-iskoksia. Paikka on noin 250 m länteen aiemmin tunnetulta asuinpaikalta.

Inventoinnissa rekisteröityjen 105 kulttuuriperintökohteen joukossa on torppia rakennuksineen, savottakämppejä, niittylatoja ja –saunoja, merkkipuita, pari uittopatoa ja siltarakennelmaa sekä erotusaidan ja laavun jäännökset. Merkittävä yksittäinen kohde on Löytöjoen tärpättitehdas, joka on jo aiemmin useampaankin kertaan dokumentoitu. Suurin osa torpista on ollut käytössä 1900-luvulla, savottakämpät useimmiten sotien jälkeisenä aikana käytössä olleilta. Näitä vanhempia rakennuksia on ehdotettu muinaisjäännösluokkaan.

Suurin osa torpista on 1900-luvulta, mutta osa lienee perustettu jo tätä aiemmin. Torpat ovat autioituneet yleisesti viimeistään 1970-1980-luvuille tultaessa, mutta rakennusten jäännöksissä on runsaasti lähes alkuperäisiä yksityiskohtia. Jotkut hylätyistä torpista ovat sittemmin luokitellut perinnebiotoopeiksi. Näin esimerkiksi Nutilan torpan pihapiiri Hyrynsalmen luoteispäässä. Täällä piha-aukio on vielä selvästi erotettavissa, kulttuurikasvit rehottavat edelleen, mutta piha-alue on hiljalleen umpeenkasvamassa.

Kuvat yllä: Löytöjoen tärpättitehtaan rakenteet on suojattu ja paikalle on pystytetty opasteita. Joen vastarannalle, nuotiopaikalle, pääsee sillan yli.

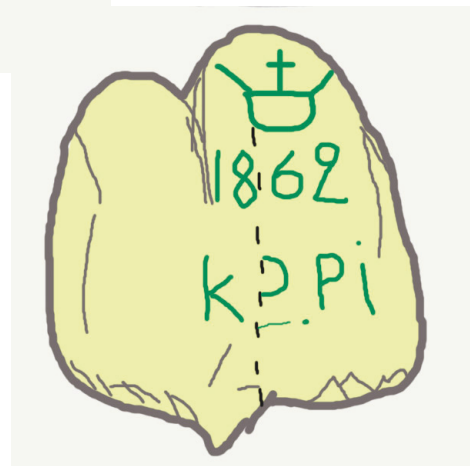
Illevaaran uudemman päärakennuksen komean muurin jäänteet. Kesän 2014 tarkastuksen aikana paikalla oli istutustöissä kaksi ristijärveläistä metsuria, jotka kertoivat, että edellisen viikonlopun aikana joku oli käynyt hakemassa muurista kiviä peräkärryn kanssa.

Jokelan kämppä Ristijärven Kinnusenjoen varrella lienee peräisin 1900-luvun alkupuolelta. Sitä on käytetty todennäköisesti erämajana sangen myöhään, mikä selittää sen hyvää kuntoa.

Erilaisia merkki- ja pilkkapuita oli tutkimusalueella runsaasti. Komeimmat niistä (vasemmalta oikealle) Kirkkoahossa, Mätäskankaalla ja Riekkisenniemessä ovat perusteellisesti kaiverrettuja ja merkittyjä. Vuosilukujen ja valtion leiman lisäksi puihin on kaiverrettu monesti myös kaivertajan nimikirjaimet.

Inventoinnin sotahistorialliset kohteet sijoituivat molempien kuntien alueille. Hyrynsalmen kirkonkylän luoteispuolelta dokumentoitiin Heinikankaan sota-aikainen harjoitusalue. Paikalla oli keveiden rakennusten pohjien lisäksi puolen tusinaa selvää teltan pohjaa, jotka erottuivat pyöreinä valleina tasaisessa maastossa. Jatkosodan aikana paikalla on koulutettu muun muassa radisteja, mikä käy ilmi Niilo Koskelan muisteluksissa (<http://personal.inet.fi/koti/kkoskela/niikos.htm#Usein+iltasella+k%E4vimme>).

Heinikankaan pohjoispuolella on ollut ampuma-alue, joka on dokumentoitu omana alueenaan.

Heinikankaan lisäksi Hyrynsalmen sotakohteisiin kuuluvat kirkonkylän eteläpuolisen Multimäen pommikuopat, joita lienee jonkin verran enemmän kuin mitä tällä kertaa on rekisteröity. Hyryn pohjoislaidalla, Leskisenkankaalla Emäjoen rannalla, on kaksikin hyvin säilynyttä korsua.

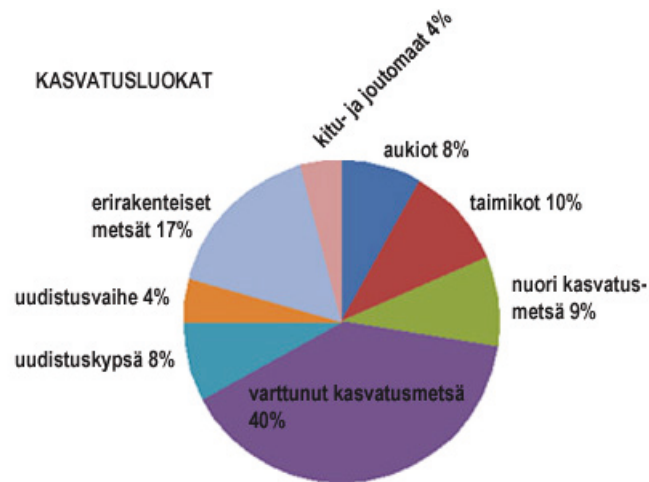
Ristijärven puolella on Lahtasen itärannalla pitkä patkä juoksuhaudaa hiekkaisessa rinteessä. Juoksuhaudat katkeaa tiehien, jonka toisella puolella, yksityismaan puolella, on korsun jäännökset. Merkillisin rakennelma, joka on laskettu mukaan sotahistoriallisiin kohteisiin, on lähinnä kammiksi määriteltävä rakennelma Pienen Sutisen länsipuolella, Ristijärven itäosassa, lähellä Kuhmon rajaa. Kuhmon puolella on laajahko armeijan harjoitusalue, jonka toimintaan tämä suhteellisen tuore rakennelma liittyy.

Ristijärven Lahtasen itärannalla on pitkälti juoksuhaudaa hiekkaisessa rinteessä.

Rakennusperintö inventointialueella on uittorakennelmia Ristijärven puolella. Kivijoen uitonkämpä, jota on tuskin käytetty alkuperäiseen tarkoitukseensa

Suuri osa dokumentoiduista kohteista sijaitsi eri-ikäisissä kasvatusmetsissä, vain pieni osuus kohteista sijaitsi taimikoissa, aukioilla tai kitu- ja joutomaaksi luokitetuilla kuvioilla:

Taulukko 7. Dokumentoitujen kohteiden kasvuympäristöt.

Kasvuluokat arvioitiin dokumentoinnin yhteydessä kulttuuriperintökohteiden tuntumasta eikä määritelmiä siis otettu suoraan SutiGisistä. Luokittelussa voi olla jonkin verran amatöörimäistä horjuntaa. Esimerkiksi raja varttuneen kasvatusmetsän ja uudistuskypsän metsän välillä oli vaikea vetää, varsinkin kun on syytä epäillä, että tästä rajasta lopulta nykyään päättää Valtiovarainministeriö eivätkä yksinomaan metsänhoidolliset tekijät.

Kokonaisuutta arvioiden inventoinnin tavoitteet saavutettiin hyvin. Entuudestaan tunnetut kohteet tarkastettiin tervahautoja lukuun ottamatta kokonaisuudessaan. Ne tervahaudat, joita ei paikanpäällä käyty dokumentoimassa, on pyritty mahdollisuuksien mukaan tarkastamaan laserkeilausaineistoista. Joitakin uusia kohteita löytyi myös, vaikkei niitä aktiivisesti haettukaan. Kohteet sijaitsevat eri puolilla tutkimusaluetta. Vaikka selviä keskittymiä toki on, voidaan inventointia pitää koko alueella kattavana. Kaikki dokumentoidut kohteet on viety Reiska-tietokantaan, ja kulttuuriperintöraportit ovat tämän raportin lopussa.

Roihuvuoressa 2.12.2014

Oili Räihälä
Arkeologi, FM

Kirjalliset lähteet

Forsberg, Oili 2007. Kalevalapuistojen pohjoisosien sekä Säynäjäsuon, Saarijärven aarnialueen, Vorlokin ja Hepokönkään arkeologinen inventointi 2007. Metsähallitus.

Huurre, Matti 1986. Esihistoria. Teoksessa: Huurre, Matti & Keränen Jorma 1986. Kainuun historia I. Kajaani.

Huurre, Keränen ja Turpeinen 1988. Hyrynsalmen historia. Gummerrus, Jyväskylä.

Kelola-Mäkeläinen, Hanna 2014. Etelä-Suomussalmi kulttuuriperintöinventointi 2013. Metsähallitus, raportti MH 2570/2014/06.06.02.

Kokko, Arvo 1939. Hallan ukko: piirteitä maanviljelijä J.A.Heikkisen elämästä ja elämäntyöstä. Porvoo.

Korteniemi, Markku & Suominen, Esa 1998. Nuoliharju W - Suomen vanhin pyyntikuoppa? Rajamailla IV 1997. Toim. Kyösti Julku. Studia historica septentrionalia 34. Rovaniemi.

Niukkanen, Marianna 2009. Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojele. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3.

Nyman, Harri 1997. Hyrynsalmi Löytöjoki terva- ja täpättitehdas, Teollisuushistoriallisen kohteen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto.

Turpeinen Oiva 1988. Väestö ja talous 1720 luvulta 1980 luvulle. Hyrynsalmen historia. Jyväskylä.

Painamattomat lähteet

Junttila Juhani, Pasanen Juha ja Teppo Jorma 1970–72. Tukkikämppejä ja ruukinpiirtejä Lapin savotoilta ajalta 1880–1930. Oulun yliopiston arkkitehtiosaston rakennustaiteen historian laitoksella vv. 1970–72 Lapin Metsämuseoyhdistys ry:lle suoritettu erikoistyö. Käsikirjoitus.

Internet-lähteet

<http://personal.inet.fi/koti/kkoskela/niikos.htm#Usein+iltasella+k%E4vimme>

- Niilo Koskelan sotamuistelus. Luettu 1.9.2014.

http://kafi.tutka.net/pa_paatokset/kokous/2013480-10-2.PDF

- Kainuun maakunnallinen maisemaselvitys, Muhonen&Savolainen, luonnos 22.2.2013. Luettu 21.10.2014.

5 Kohdetiedot

5.1 Kiinteät muinaisjäännökset

Leskisenkangas	MH-tunnus: 171936
-----------------------	--------------------------

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7111 Kivikausi	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-selitys:		Geometria tuotettu:	9 Muu tuottamistapa
Koordinaatit:	X 7184640, Y 3578700	Löydöt:	KM 34491, kvartsia

Taustatiedot

Leskisenkankaan kivikautinen asuinpaikka on kiinteä muinaisjäänнос (10000002131). Kohde tarkastettiin 5. kesäkuuta aurinkoisessa kesäsäässä.

Ympäristön kuvaus

Kohde sijaitsee Emäjoen pohjoisrannalla, 50–100 m rannasta. Se on merkitty pistetietona mj-rekisteriin. Kangas laskee loivasti kohti jokea, säännöstelyä edeltävä ranta erottuu korkeampana rinteenä. Vesijättö on paikalla 10–20 m. Kangas on kuivaa mäntyvaltaista nuorta kasvatusmetsää. Alueella risteilee metsäkoneen ajouria, mutta maan pinta on sammalen peittämä ja ehjä.

Kohteen kuvaus

Maa on sammalen peitossa ja ehjä. Joissain paikoin - mj-rekisterissä ilmoitetun pisteen tienoilla - pintakerrosta möyhittiin pelkällä. Mitään merkkejä asuinpaikasta ei kuitenkaan tullut esille. Kohde jää rajaamatta. Se lienee kokonaisuudessaan suojassa kuntan alla. Paikka on erinomainen kivikautiselle asutukselle topografian perusteella.

Kohteen rajaus

Kohde on rajattuna muinaisjäänносrekisterissä. Sama rajaus on merkitty Reiskaan.

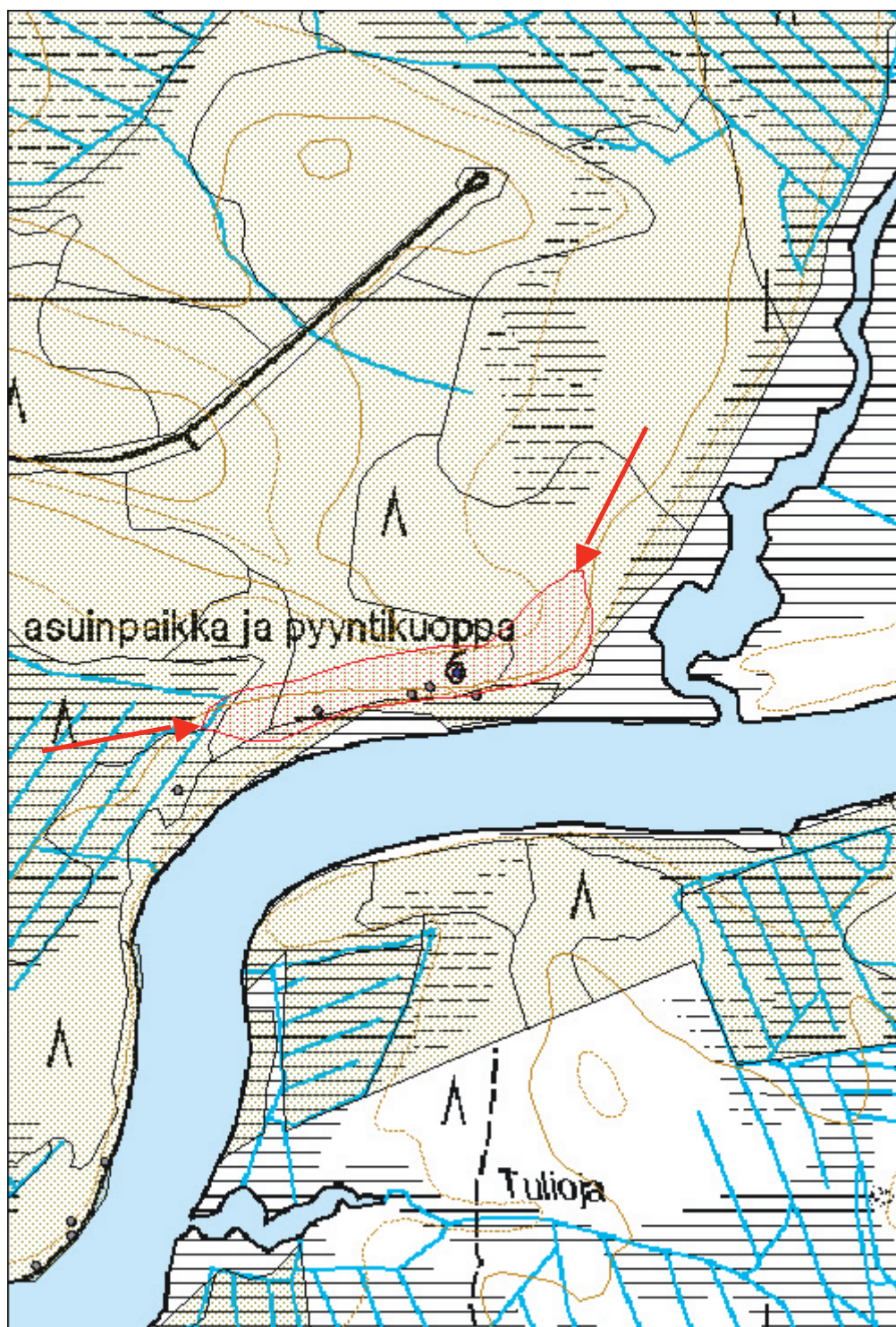
Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 5.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomaisrekisterinro:	10000002131	Kunto:	2 Keskinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	2 Muinaisjäänносrekisteri II

Ympäristön suojelu:	99 Muu suojeluarvoa sisältävä alue
----------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7184640, Y 3578700	Mittakaava:	1:5000

Niittyjärvi kivikautinen asuinpaikka	MH-tunnus: 172033
---	--------------------------

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7111 Kivikausi	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-selitys:		Geometria tuotettu:	6 Digitointi, mittakaava >=1:10000
Koordinaatit:	X 7181505, Y 3570089	Löydöt:	kvartsi-iskoksia

Taustatiedot
Niittyjärven kivikautinen asuinpaikka on muinaisjäännösrekisterin kohde 105010024. Sen on löytänyt Matti Huurre 1977. Kohde tarkastettiin 9.7. pilvipoudassa.
Ympäristön kuvaus
Kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Niittyjärven eteläpäässä Tuomivirran suun länsipuolella. Paikalla on Metsähallituksen laavu. Maasto nousee suhteellisen jyrkästi kahtena terassina järven rannasta. Maaperä on hiekkainen, maasto kumpuilevaa. Kuviolla kasvaa nuorta männikköä ja aluskasvillisuus on puolukkaa ja kanervaa. Maanpinta on auki hieman alemmalla terassilla. Isompi avoin alue sijaitsee laavun ja ulkorakennusten välissä. Laavun viereen on tuotu hiekkaa muualta. Kvartsit löydettiin paljastuneelta alueelta rakennusten välistä ylemmän rantatörmän takaa. Kohta on viitisen metriä järven pinnan yläpuolella. Matkaa rantaan on 40 m.
Kohteen kuvaus
Hyvälaatuisia kvartsi-iskoksia löytyi pieneltä alueelta, max. 10x10 m laavun ja sen ulkorakennusten väliltä. Muutama yksittäinen kvartsi löytyi parinkymmenen metrin päästä Tuomivirran suutaan samalta rantaterassilta. Muita havaintoja ei tehty.
Muinaisjäännösrekisterin mukaan aiemmat löydöt on poimittu rannasta törmän juurelta. Rekisterin koordinaattipiste osoittaa satakunta metriä luoteeseen kesän 2014 löydöistä.
Kohteen rajaus
Aluerajauksen länsipää on otettu muinaisjäännösrekisteristä. Itäpää on laajennettu rajaukseen manuaalisesti digitoimalla kesän 2014 löytökohdan perusteella.
Tulkinta
Kohde on tunnettu kivikautinen asuinpaikka. Kesän 2014 inventoinnissa poimitut löydöt ovat huomattavasti korkeammalta kuin aiemmat löydöt. Hyrynjärvellä löytöjä tulee selvästikin huomattavan paljon ylempää kuin aivan rannasta. Tämä saattaa viitata intensiiviseen, mahdollisesti aika pitkälliseenkin asutukseen, koska säännöstely ei ole onnistunut huuhtomaan kaikkea järveen. Asutusta on ollut rannan takana kymmenien metrien matkalla. Muutenkin asuinpaikka leviää kaakkoon aiemmasta rajauksesta.

Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 9.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

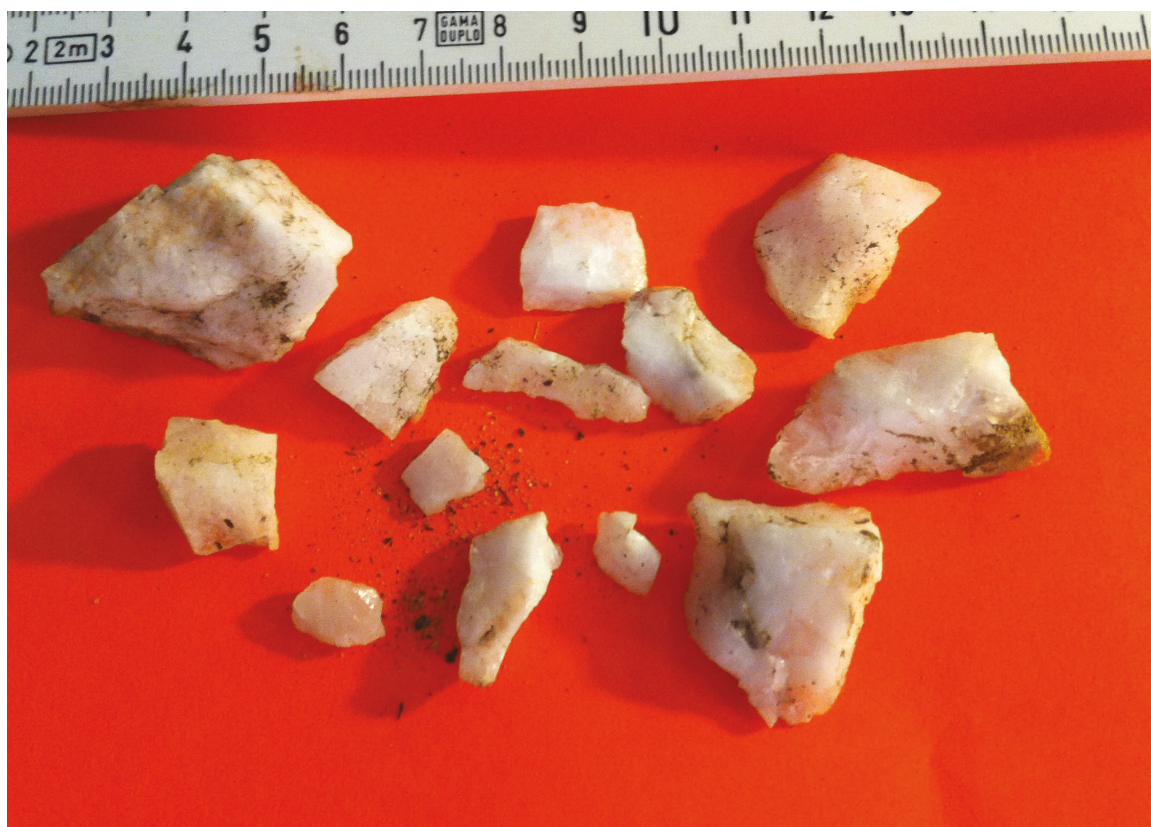
Viranomaisrekisterinro:	105010024	Kunto:	2 Keskinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojele:	2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojele:	99 Muu suojeluarvoa sisältävä alue
----------------------------	------------------------------------

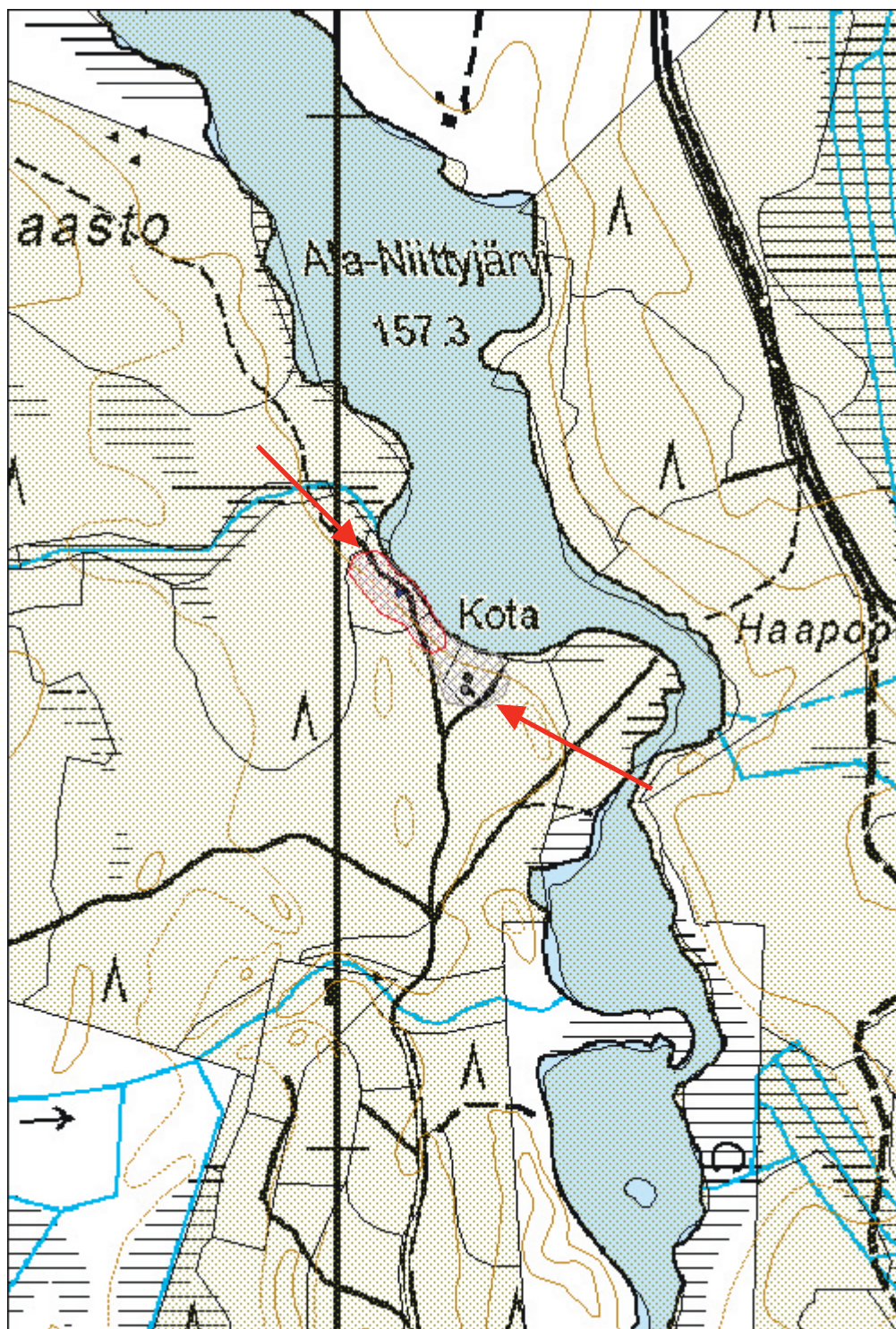

Kuva yllä : 172033.5.182-183: Kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Niittyjärven eteläpäässä Tuomi-virran suun länsipuolella. Paikalla on Metsähallituksen laavu. Hyvälaatuisia kvartsi-iskoksia löytyi laavun ja ulkorakennusten väliltä. Kuvassa mukana harjoittelija Katri Martikainen.

Kuva alla: 17203.0.000: Niittyjärven kvartseja ei otettu talteen. Kuvaamisen jälkeen ne palautettiin löytöpaikalle.

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7181505, Y 3570089	Mittakaava:	1:5000

Leskisenkangas 2 kivikautinen asuinpaikka	MH-tunnus: 171972
--	--------------------------

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7111 Kivikausi	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

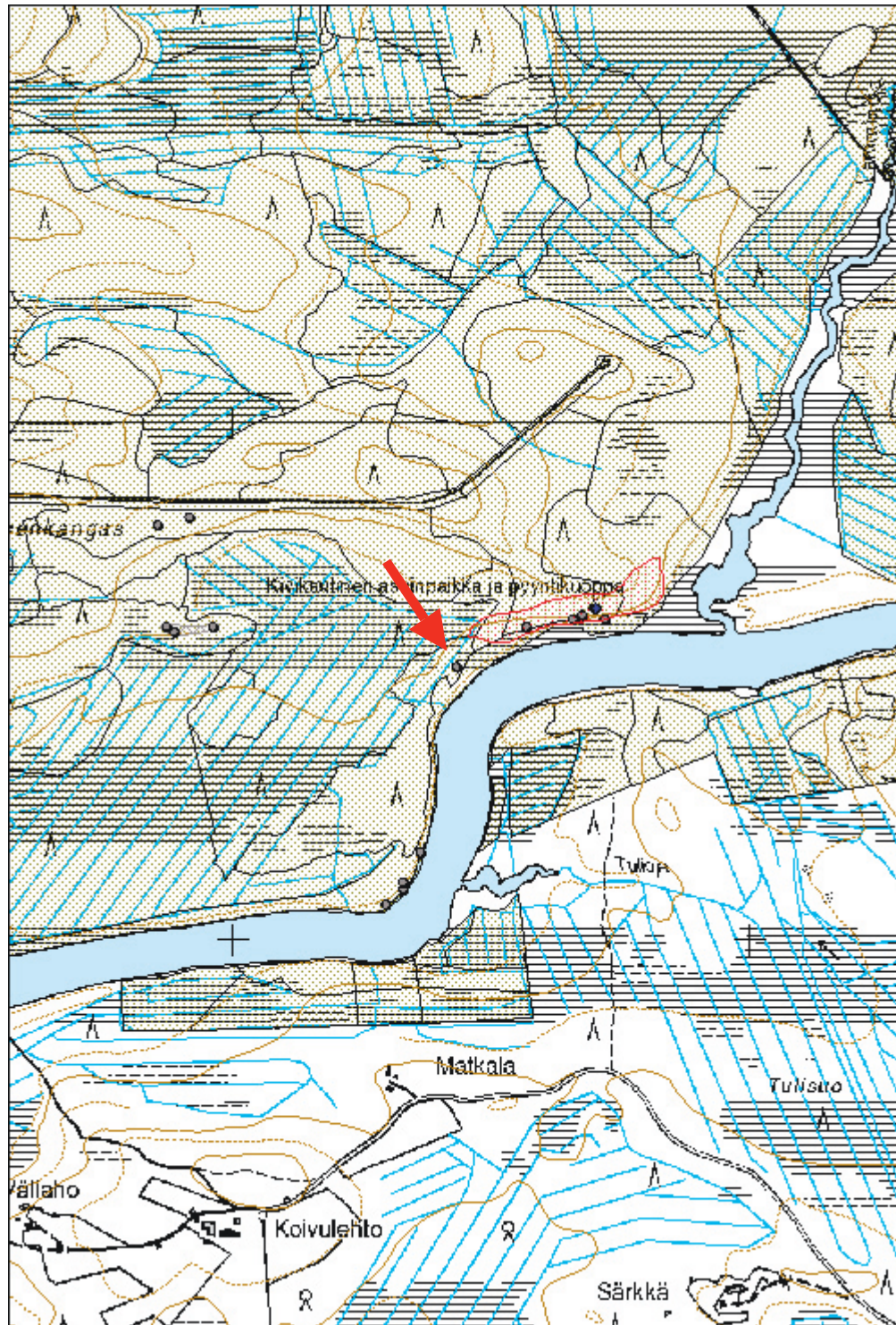
Koordinaatti-selitys:		Geometria tuotettu:	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7184526, Y 3578431	Löydöt:	kvartsi-iskoksia

Taustatiedot
Kohde löytyi 5. kesäkuuta Leskisenkankaan tarkastuksen yhteydessä. Dokumentointi tapahtui aurinkoisessa kesäsäässä.
Ympäristön kuvaus
Kohde sijaitsee Emäjoen pohjoisrannalla, muutamia kymmeniä metrejä rannasta. Joki tekee kohdalla mutkan ja se kulkee joitakin satoja metrejä etelä-pohjoissuuntaisesti. Kohde on joen länsirannalla. Kohde on reilut sata metriä kankaan läntisimmältä tervahaudalta lounaaseen. Maa on kosteikon ympäröimä kuiva kaistale rannassa. Se on laikutettu joitakin vuosia sitten. Paikalle on istutettu männyn taimia todennäköisesti kesällä 2013. Aukio on muutamien hehtaareiden laajuinen.
Kohteen kuvaus
Aivan vanhan rantatörmän päältä löytyi punaiseksi palaneen maan ja muutaman palaneen kiven murikan vierestä joitakin kvartsi-iskoksia. Kohteen koordinaattipiste on otettu tästä kohdasta. Aluetta kierrettiin laajemminkin, mutta kaikki kvartsit löytyivät hyvin suppealta alalta, noin kymmenen metrin säteeltä koordinaattipisteestä. Hiilen kappaleita lukuun ottamatta ympäristön laikutuskolot vaikuttivat puhtaalta podsolilta.
Kohteen rajaus
Kohde lienee suppea-alainen nuotionpaikka jokirannassa. Se liittyy alueen esihistorialliseen käyttöön samoin kuin Leskisenkankaan entuudestaan tunnettu asutus (100000021311) noin kolmen sadan metrin päässä koilliseen. Samana ja yhtenäisenä asuinpaikkana ei kohteita voi pitää, sillä ainakin nyt käsillä oleva kohde on niin pieni, ettei se jatku pitemmälle rannalla.
Tulkinta
Kohde lienee suppea-alainen nuotionpaikka jokirannassa. Se liittyy alueen esihistorialliseen käyttöön samoin kuin Leskisenkankaan entuudestaan tunnettu asutus (100000021311) noin kolmen sadan metrin päässä koilliseen. Samana ja yhtenäisenä asuinpaikkana ei kohteita voi pitää, sillä ainakin nyt käsillä oleva kohde on niin pieni, ettei se jatku pitemmälle rannalla.
Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014 Tarkastuspvm: 5.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä Kuvaus: KMO 2014

Viranomaisrekisterinro:		Kunto:	3 Huono
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	0 Ei määritelty

Ympäristön suojelu:	0 Ei määritelty
----------------------------	-----------------

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7184526, Y 3578431	Mittakaava:	1:10 000

Palosuo raudanvalmistuspaikka	MH-tunnus: 172118
--------------------------------------	--------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7163203, Y 3588911	tuotettu:	
		Löydöt:	

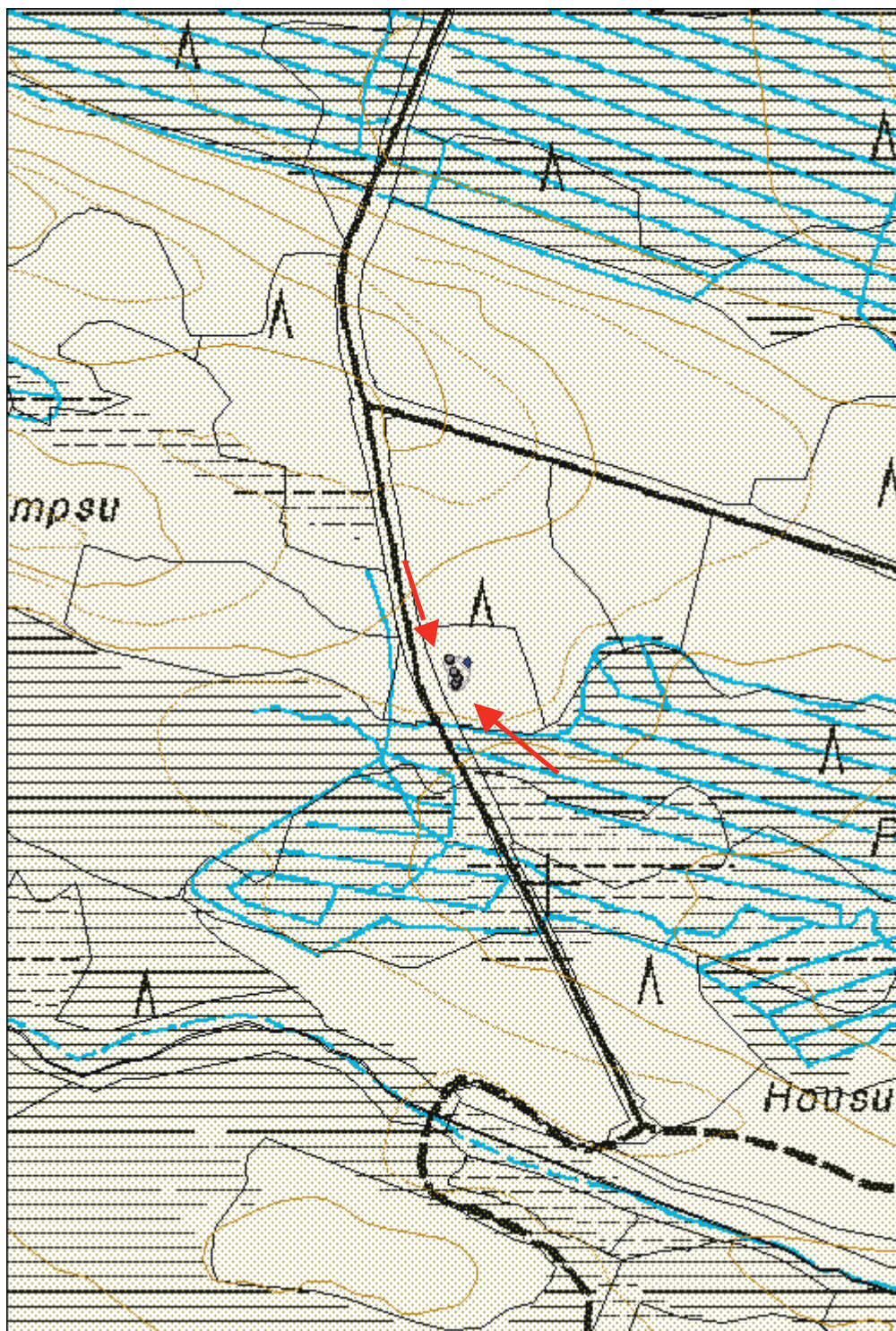
Taustatiedot		
Kohde on merkitty muinaisjäännösrekisteriin tunnuksella 1000014339. Rekisterin mukaan Palosuolla on hiilimiilu ja kaksi sulattoa. Sulatot (rautahytti) dokumentoitiin tiistaina 17. kesäkuuta, samoin sen viereinen suuri miilu. Havainnointiolot olivat ankeat: Lämmintä oli muutama aste, aamun räntä oli vaihtunut vesisateeksi. Kohde on ollut merkittynä havaintona myös Sutigisiin.		
Ympäristön kuvaus		
Palosuo sijaitsee Hyryn Kypärävaaran kaakkoispuolella, Kuhmoon johtavan tien eteläpuolella noin kaksi km linnuntietä tieltä etelään Tololanniemen kohdalla. Soiset taimikot ympäröivät metsäkuviota, jolla raudanvalmistuspaikka sijaitsee. Puusto kohdalla on havupuuvaltaista kosteaa sekametsää, havupuut ovat piakkoin uudistusvaiheessa. Maata peittää paksu sammalkerros, maaperä on hieman kivikkoistakin, joten kumpareisuuden vuoksi ei ole aivan yksinkertaista erottaa ihmisen jälkeensä jättämiä kasoja luonnon muovaamista.		
Kohteen kuvaus		
Raudanvalmistusalueella dokumentoitiin kaksi rautahyttiä, kuonakasa, hiilimiilu sekä pienempi hiilikuoppa.		
Rautahytti: (172109). Hytti on 3 x 1.5 m laajuinen sammalen peittämä kiveys, josta pilkistää esiin kiviä. Muutamiiin niistä on sulanut kiinni rautakuonaa. Hytti on edelleen selkeän suorakaiteen muotoinen ja tien puoleiselta kulmalta korkeampi. Hytin suu lienee ollut suon puolella. Korkeimmillaan hytti on noin 70 cm. Sammalen alla tuntuu kiviä koko kohouman alueella. Rakenteen yksityiskohdat jäävät sammalten peittoon.		
Kuonakasa: (172110). Lähes kiinni rautahytissä on matala sammalen peittämä kuonakasa. Se on halkaisijaltaan noin 1.5 m ja korkeudeltaan 30 cm. Kasa koostuu palaneesta kuonasta.		
Hiilimiilu: (172115). Miilu on aivan hytin ja kuonakasan kupeessa. Se on suuri ja selkeämuotoinen. Sen halkaisija on noin 12 m, kuoppa keskellä on noin 7 m. Syvyyttä kuopalla on hieman toista metriä. Kuoppa on jotensakin neliön muotoinen pohjalta, jossa kairauksessa tuli esiin vahva hiilikerros. Valleilla hiiltä on vähemmän. Vallit erottuvat suhteellisen selvästi reilun parin metrin levyisinä ja muutaman kymmenen sentin korkuisina. Kuopan pohjalla on vettä.		
Rautahytti 2: (172116). Hieman peitteisempi rautahytti sijaitsee välittömästi hiilimiilun toisella puolella. Se on vieläkin tiukemmin sammalen peitossa kuin toinen hytti, mutta sen muoto ja koko vaikuttaa täysin samanlaiselta. Tämän hytin suuaukko tosin näyttäisi olleen nykyiselle tielle päin. Hytin mitat ovat 3 x 1.5 m. Sammalen päälle on nostettu iso kiven murikka, johon on sulanut kiinni kuonaa.		
Maakuoppa: (172117). Viitisentoista metriä toiselta hytiltä on selvärajainen kuoppa, 3.5 x 1 m, syvyyttä kuopalla on noin 80 cm. Kuopan pohjalla on vahva hiilikerros. Reunoilla voi erottaa heikon vallin. Kuopan funktio on epäselvä.		
Kohteen rajaus		
Kohde rajautuu raudanvalmistusalueeksi yksittäisten pisteiden ja maastohavaintojen perusteella. Kuonakasoja on todennäköisesti hyttien kupeella useampiakin, mutta niitä ei kumpuilevassa ja peitteisessä maastossa kyetty havaitsemaan.		
Tulkinta		
Hyrynsalmelaisten raudanpolttoa viimeistään 1900-luvun alussa, todennäköisesti kuitenkin varhaisemmin.		
Tarkastukset		
Tila: 2 Suunniteltu	Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus	Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 17.6.2014	Tarkastaja: O.Räihälä	
Kuvaus: KMO 2014		

Viranomais- rekisterinro:	1000014339	Kunto:	2 Kesinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	2 Muinaisjäännösrekisteri II
Ympäristön suojelu:	0 Ei määritelty		

172116.2.072: Yleiskuva Palosuon raudanvalmistuspaikalta. Peitteisessä maastossa nuolet osoittavat eri rakenteita. Oikealta vasemmalle: ensimmäinen rautahytti, toinen rautahytti sekä hiilimiilu. Ensimmäisen rautahytin vieressä on kuonakasa, joka ei erotu kuvassa.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7163203, Y 3588911	Mittakaava:	1:5000

Sääskensuo raudanvalmistuspaikka	MH-tunnus: 153229
---	--------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7118 Historiallinen aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	1		

Koordinaatti-selitys:		Geometria tuotettu:	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7184371, Y 3565182, Z 185	Löydöt:	

Taustatiedot
Rautahytti on merkitty muinaisjäännösrekisteriin tunnuksella 1000014345 Sääskensuo raudanvalmistuspaikka. Kohteen on inventoinut Esa Suominen vuonna 1996. Kohteesta on myös Riikka Mustosen dokumentoima (2012) Reiska-piste. Se tarkastettiin 2.7.2014 yltyvässä vesisateessa. Dokumentointiolot olivat ankeat.
Ympäristön kuvaus
Sääskensuon rautahytti sijaitsee Sääskensuon lounaisreunalla tiheässä taimikossa. Matkaa Hyrynsalmen kirkolle kaakkoon on viitisentoista kilometriä. Sääskensuo jää Puolangantien ja Pyöriäinen-järven pohjoispuolelle.
Kohteen kuvaus
R.Mustosen raportointi 2012: Paikalla on suon ympäröimä matala niemeke, jonka itärinteessä on miilukuoppa. Miilusta 8 m itäkaakkoon on selkeästi nelikulmainen kumpare, jonka keskellä näyttää olevan uuniauikko. Hytin eteläpuolella on hiilikumpare ja pohjoispuolella kuonakasa.(MJ-rek). Paikalla oli tarkastushetkellä tiheä taimikko/kasvusto. Rakenteiden havainnointi oli erittäin vaikeaa. RM.
Rautahytti erottuu heikosti tiheään taimikon keskellä. Se on sammaleen peittämä 3 x 2,5 m oleva kumpare, jolla on korkeutta puolisen metriä. Hyttiä on purettu ja sen keskellä on kuopanne. Sammaleen alla on laakakiviä, joihin on palanut kiinni rautakuonaa. Hytin vieressä on parin kilon kappale rautakuonaa. Tiheään kasvillisuuden seasta on mahdotonta erottaa muita jäänteitä.
Muinaisjäännösrekisterissä ilmoitettu sijaintitieto (7181374, 565052) poikkeaa kesän 2014 inventoinnin mittauksesta lähes 70 metriä. Vaikeiden havainnointiolojen vuoksi voi olla, että muinaisjäännösrekisterissä tarkoitettua hyttiä ei paikallistettu vaan kyseessä on toinen samalle alueelle tehty hytti. Todennäköisempää on kuitenkin, että alkuperäinen mittaus (1996) heittää mainitut 70 metriä.
Kohteen rajaus
Kohde on pistemäinen. Piste on siirretty kesän 2014 mittauksen perusteella noin 70 m lounaaseen muinaisjäännösrekisterin ilmoittamasta pisteestä. Kyseessä on kuitenkin yksi ja sama kohde.
Tulkinta
Raudanvalmistuspaikka.
Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojuelarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014 Tarkastuspvm: 2.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä Kuvaus: KMO 2014
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojuelarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2012 Tarkastuspvm: 7.9.2012 Tarkastaja: R. Mustonen Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomaisrekisterinro:	1000014345	Kunto:	2 Keskinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojele:	2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojele:	0 Ei määritelty
----------------------------	-----------------

Kuva yllä: 153229.P1010091: Rautahytti erottuu heikosti tiheään taimikon keskellä. Se on sammaleen peittämä 3 x 2,5 m oleva kumpare, jolla on korkeutta puolisen metriä. Kuvassa mukana harjoittelija Katri Martikainen.

Kuva alla: 153229.P1010094: Hytin vieressä on parin kilon kappale rautakuonaa.

Sääskenkangas raudanvalmistuspaikka	MH-tunnus: 133809
--	--------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	3		

Koordinaatti-selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7184151, Y 3566344, Z 177	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Riikka Mustosen mukaan raudanvalmistuspaikan on alun pitäen havainnut paikallinen mies korvasieniretkellään. Kohteen löytymisestä tehtiin artikkeli Ylä-Kainuu -lehteen, jossa kerrottiin kohteen tuhoutuneen äestyksessä. Mustonen ei tarkemmin kerro tietolähdettään, joka lienee lehtijuttu. Sen päiväystä ei ole kerrottu, mutta ilmeisesti juttu on julkaistu kesän 2010 äestuksen jälkeen. Mustonen on tarkastanut paikan 2011, jolloin Sääskenkankaalla on myös käynyt arkeologi Esa Suominen Kainuun Museosta. Tämän jälkeen kohde on viety myös muinaisjäännösrekisteriin numerolla 1000021219.

Aiemmissa tarkastuksissa kerrotaan kohteen olevan hieman vaurioituneen. Kesän 2014 tarkastuksessa kävi ilmi, että kohde on lähes täysin metsäkoneen tuhoama. Kohde dokumentoitiin kokonaisuudessaan 2.7. kaameassa vesisateessa, joka sekoitti maastotietokoneen siinä määrin, että kaikki muistiinpanot piti tehdä manuaalisesti.

Ympäristön kuvaus

Raudanvalmistuspaikka sijaitsee Sääskenkankaalla Hyrynsalmen luoteispäässä. Kohde sijaitsee soiden ympäröimällä, lounaaseen viettävällä kankaalla. Noin 700 metrin päässä sijaitsee toinen raudanvalmistuspaikka (Sääskensuo 153229). Kangas on hakattu kesällä 2008 ja äestetty sekä kylvetty kesällä 2010.

Kangas on kuivaa ja hiekkapohjaista maastoa. Kulttuuriperintökohteet on merkitty hyvin sinisillä nauhoilla, mikä ei ole estänyt konekuskia ajelemasta niitä hajalle.

Kohteen kuvaus

Rautahytti on ollut lähes kokonaisuudessaan sammalen peittämä. Se oli suuri, 4 x 3 m. Metsäkoneen jäljiltä sen ympäristössä oli kantoja ja hakkuujätettä. Hytti oli alun perin nauhoitettu. Se oli aikanaan tehty liuskekivistä, joihin oli takertunut jonkin verran kuonaa.

Kuonakasa (7181146, 566143): Kuonakasa oli hajotettu useammaksi keskittymäksi, joissa oli erisuuruisia kuonan kappaleita. Tämäkin kasa oli alun pitäen merkitty nauhoilla.

Hiilimiilun koordinaatteja ei voitu mitata, sillä maastolaite ei sateen vuoksi enää toiminut miilua dokumentoitaessa. Miilu on halkaisijaltaan lähes 10 metriä. Sen keskellä on syvä kuoppa.

Kohteen rajaus

Kohde on rajattu alueena.

Tulkinta

Kohde on raudanvalmistuspaikka.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 2.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2011
Tarkastuspvm: 26.5.2011 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu 2011

Viranomais- rekisterinro:	1000021219	Kunto:	3 Huono
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	2 Muinaisjäännösrekisteri II
Ympäristön suojelu:	0 Ei määritelty		

Kuva yllä: 133809.P1010097: Sääskenkankaan rautahytti on ajeltu metsäkoneella rikki. Kohdissa, joissa maanpinta on avoin, näkyy hytin alkuperäistä rakennetta.

Kuva alla: 133809.P1010100: Sääskenkankaan hajotettu rautahytti. Kuvassa mukana metsäharjoittelija Katri Martikainen ja Sonja-koira.

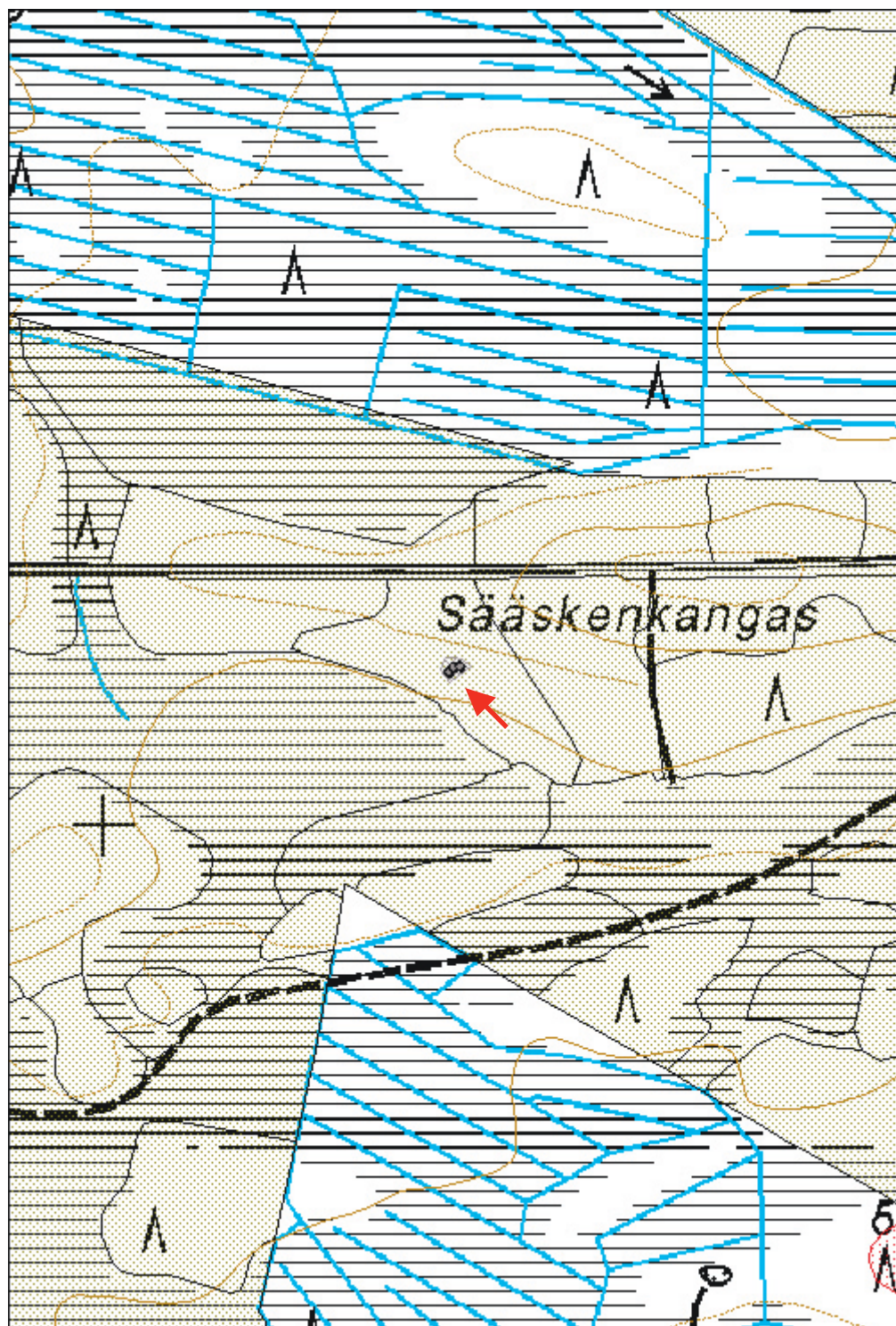

Kuva yllä: 133809.P1010101. Kuonakasassa oli hajotettu. Erisuuruisia rautakuonan kappaleita oli kasoina muutaman metrin päässä hytistä.

Kuva alla: 133809.P1010105. Sääskenkankaan hiilimiilu oli nauhoituksesta huolimatta tuhottu suurimmaksi osin hakkuussa.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7184151, Y 3566344, Z 177	Mittakaava:	1:5000

Nuoliharju W pyyntikuoppa-alue	MH-tunnus: 147215
---------------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7117 Esihistoriallinen aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	3		

Koordinaattiselitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7190687, Y 3569924, Z 192	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Nuoliharjun pyyntikuopat ovat entuudestaan tunnettu muinaisjäännös (1000000331). Yksi kuopista on tutkittu 1990-luvulla (Korteniemi & Suominen 1998), minkä perusteella tiedetään, että pyyntikuoppajärjestelmä - tai ainakin tutkittu kuoppa - ajoittuu mesoliittisen kauden alkuun.

Muinaisjäännösrekisterissä kohteen kuvaus on epämääräinen. Rekisterin mukaan pyyntikuoppia on kolme, mutta kuvaustekstissä kerrotaan kaikkiaan neljästä epämääräisestä ja kahdesta selvästä pyyntikuopasta. Kartalle on kuitenkin merkitty kolme kuoppaa, joista itäisintä ei mainita tekstissä lainkaan. Peruskartalla on kuoppien lisäksi merkittynä yksi tervahauta.

Korteniemen ja Suominen mukaan (1998:51–52) paikalla todettiin tarkastuksessa 1993 kolme mahdollista ja useita epämääräisiä painaumia. Varmoina pyyntikuoppina tutkijat ovat pitäneet tämän raportin kuoppia kaksi ja kolme, joista jälkimmäinen on tutkittu pyyntikuoppa. Edelleen tutkijoiden mukaan kolmas varma kuoppa sijaitsee ”särkällä vajaan kilometrinä päässä edellisistä”. Suuntaa ei mainita, mutta kuoppa lienee sama, joka mainitaan muinaisjäännösrekisterissä ja joka sijaitsee Löytöjärvien välissä kapealla harjulla. Artikkelissa olevalla kartalla on tänne merkitty kuoppa.

Kohde tarkastettiin 3.7.2014 otollisissa havainnointioloissa. Valitettavasti läntisintä pyyntikuoppaa Löytöjärvien välissä ei tarkastettu. Pohjana maastossa käytettiin Sutigisiin merkittyjä pisteitä sekä muinaisjäännösrekisterin tietoja, joissa kummassakaan ei ole noteerattu Korteniemen ja Suominen läntisintä kuoppaa. Sitä vastoin Sutigisiin oli merkitty kolme muuta itäisempää kuoppaa, jotka ovat mahdollisia pyyntikuoppajäänteitä, sekä toinen tervahauta. Nämä kaikki tarkastettiin.

Ympäristön kuvaus

Nuoliharjun alue sijaitsee muutama kilometri Suomussalmen rajalta länteen Pienten Löytöjärvien itäpuolella. Harju on usean kilometrin mittainen. Pyyntikuopat sijaitsevat harjun itäpäässä. Harju kasvaa varttunutta männikköä, sitä on paikoin jo hakattu. Harjun molemmin puolin on soistumia, Löytöjoki virtaa harjun eteläpuolisella suolla.

Kohteen kuvaus

Pyyntikuoppa 1: 7187689,569795 on poikittain harjulla. Se on nelisen metriä pitkä ja pari metriä leveä. Polku kulkee kuopan yli. Kuoppa on kokonaan aluskasvillisuuden peitossa.

Pyyntikuoppa 2: 7187666, 569690. Pyyntikuoppa on suuri ja laakea ja se on pitkittäin harjulla. Sen mitat ovat 5x3m. Kuopan syvyys on noin 30cm. Reunapalteita ei erotu. Polku kulkee kuopan yli. Kuoppa on aluskasvillisuuden peitossa.

Pyyntikuoppa 3: 7187647, 569660. Pyyntikuoppa kahden harjun yhtymäkohdassa on Suominen ja Korteniemen tutkima.

Kohteen rajaus

Pyyntikuopat jäävät kaikki vanhan Reiska-alueen sisään. Alueen itäpuolella on lisää pyyntikuoppia, mutta ne on laitettu Reiskaan erillisinä pisteinä ja alueina.

Lisätietoja**Lähteet:**

Korteniemi, Markku & Suominen, Esa 1998. Nuoliharju W - Suomen vanhin pyyntikuoppa? Rajamailla IV 1997. Toim. Kyösti Julku. *Studia historica septentrionalia* 34. Rovaniemi.

Kuva: 147215.P1010112-114. Panoraamakuva Nuoliharju tutkitusta pyyntikuopasta Nuolisärkän itäpäässä.

Tarkastukset

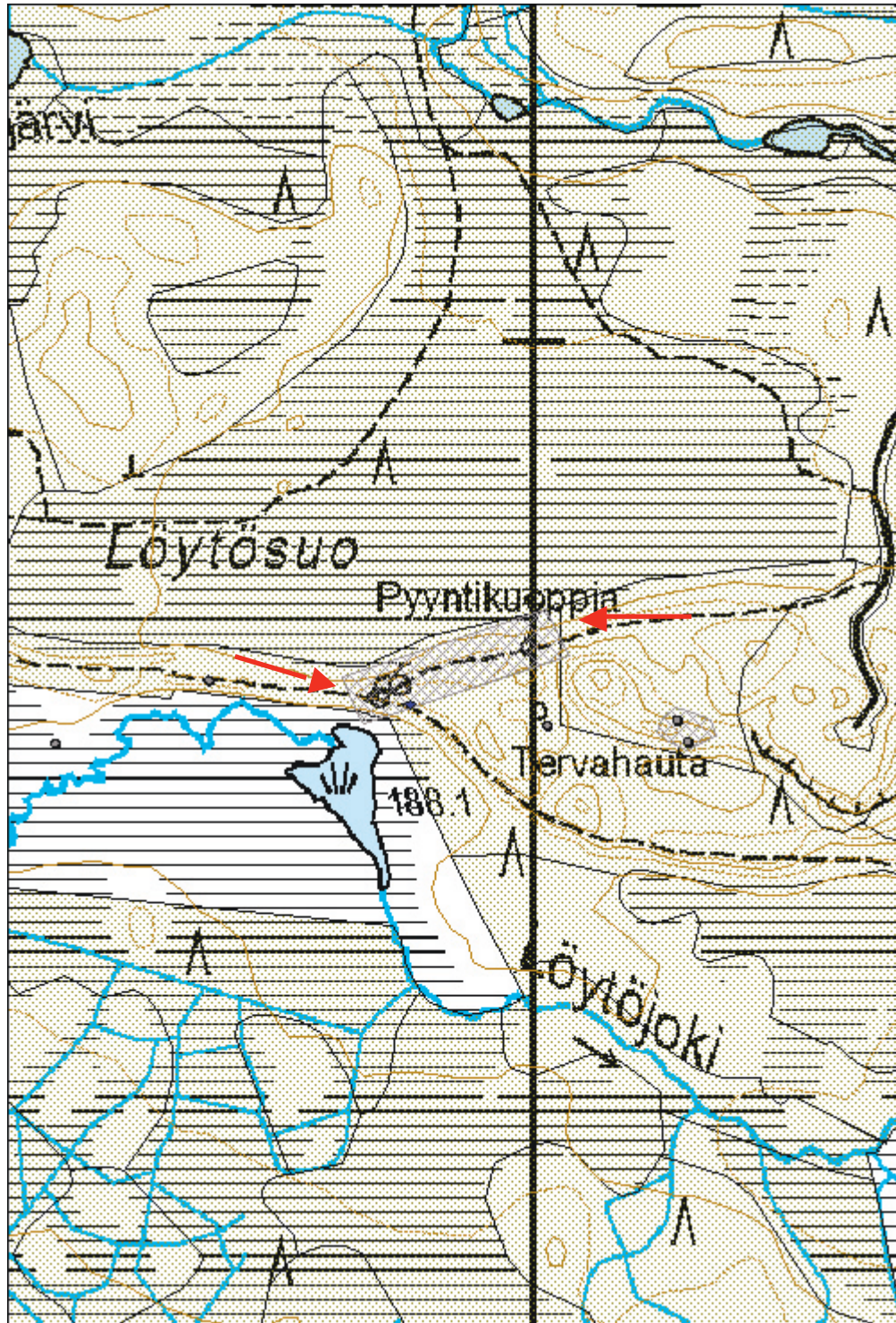
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 3.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2012
Tarkastuspvm: 24.7.2012 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO Kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomais- rekisterinro:	1000000331	Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojaus:	99 Muu suojeluarvoa sisältävä alue
--------------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7190687, Y 3569924, Z 192	Mittakaava:	1:5000

Mätäslampi kanava	MH-tunnus: 172139
--------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	17 Kivi- ja maarakenteet	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7174695, Y 3582904	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Mätäslammen kanava on kiinteä muinaisjäännös, 1000016492. Sen on tarkastanut Esa Suominen Kainuun Museosta 2010. Muinaisjäännösrekisterin mukaan kohde sijaitsee Mätäslammen ja Pienten Mätäslampien alueella. Metsätalousmaalla sijaitseva osa muinaisjäännöstä on suurin kaivannoista, Pienten Mätäslampien alueella (yksityismaata) on lisää samaan muinaisjäännökseen kuuluvia kaivantoja.

Metsätalouden alueella oleva kaivanto tarkastettiin perjantaina 27. kesäkuuta 2014 pilvisessä säässä. Havainnointiolot olivat erinomaiset.

Ympäristön kuvaus

Mätäslammen kanava on kaivettu Hyrynsalmen keskiosassa sijaitsevan lammen pohjoispuolisen harjanteen poikki. Lampi sijaitsee Hakokylän tien eteläpuolella, nelisen kilometriä Nuottijärvestä koilliseen. Lammen itäpuolella kohoavat Valkeisvaara ja Rovavaara. Mätäslammen pohjoispuoli on kuivaa mäntykangasta. Aivan lammen rannalla kohoaa kapea harju rannan suuntaisesti. Tämän harjun poikki on askarreltu kaivanto.

Kohteen kuvaus

Mätäslammen pohjoispuolitse kulkeva harjanne on kanavan kohdalla noin 10 m lammen pinnan yläpuolella. Se on viitisen kymmentä metriä pitkä. Kaivanto kulkee poikki koko harjun aina lammen rantaan saakka. Kanava on selvästi ihmisen tekemä. Sen jyrkät reunat eivät ole täysin sammaloituneet, osin ehkä reunojen jyrkkyydenkin vuoksi. Aluskasvillisuus peittää suurinta osaa reunoja, joiden päällä kasvava puusto on ympäristön tavoin varttunutta havupuuta. Kaivannon leveys on 15 - 20 m. Pohjalla virtaa vesi kohti kangasta, jossa kuitenkin maasto nousee hivenen, minkä vuoksi harjun pohjoispuolella vesi muodostaa pienen soistuman. Mitään rakenteita ei kaivannossa näy.

Kohteen rajaus

Kohteen koordinaattitieto on peräisin muinaisjäännösrekisteristä. Kaivannon laajuus on kuitenkin pisteeltä lammen rantaan saakka. Kaivannon pituus on noin 50 m.

Tulkinta

Kanavan tarkoitus ei paikan päällä valkene. Valtava työpanos siihen on kuitenkin sijoitettu.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspm: 27.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais- rekisterinro:	1000016492	Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä 2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojaus:	0 Ei määriteltä
--------------------------------------	-----------------

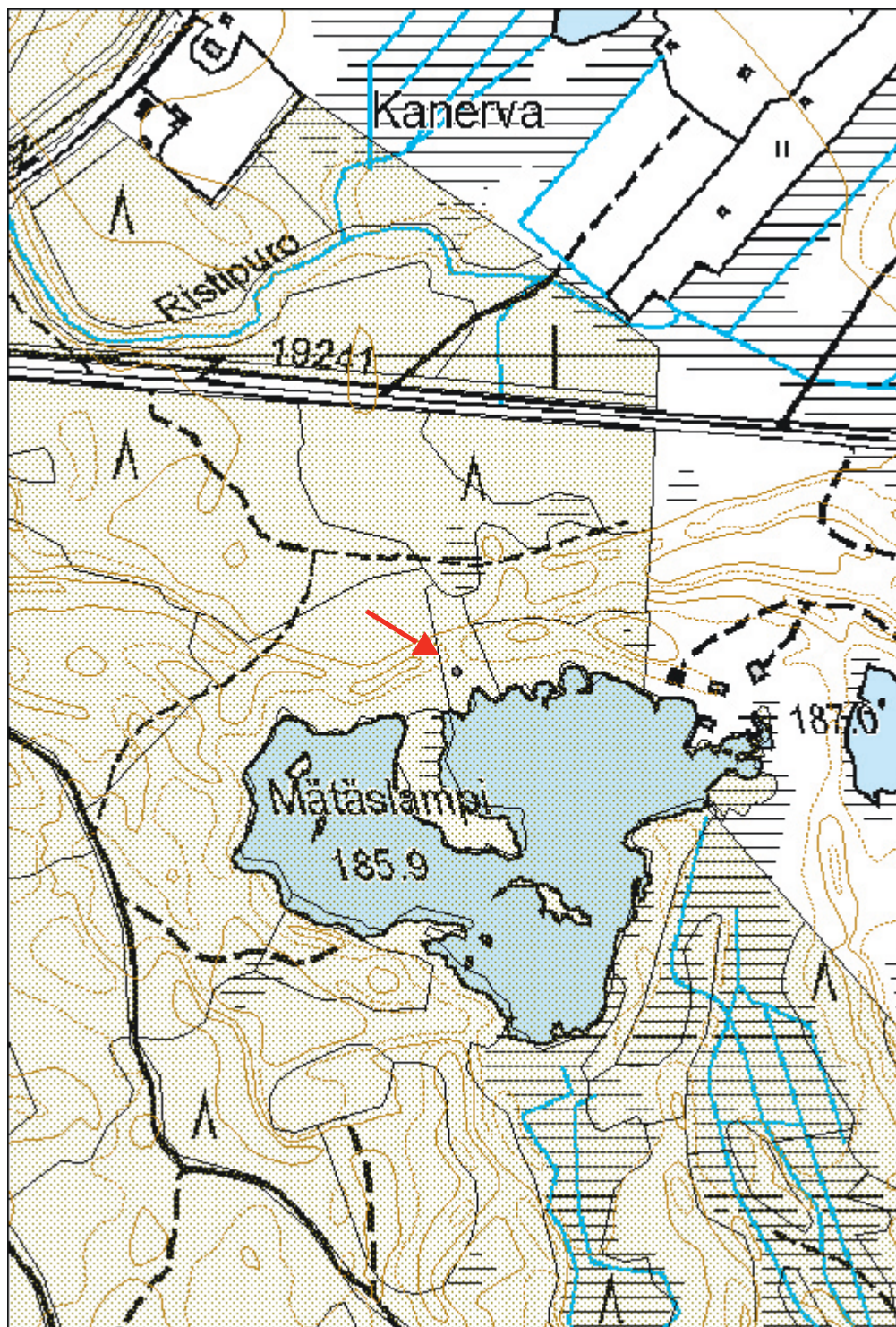
Kaivanto kulkee poikki koko harjun aina lammen rantaan saakka.

Kuva vas. 172139.3.161.

Kuva alla 172139.3.167.

Kohdetyyppi:	17 Kivi- ja maarakenteet	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7174695, Y 3582904	Mittakaava:	1:5000

Nuolisärkkä 2 tervahauta	MH-tunnus: 147210
---------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	1		

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7190629, Y 3570013, Z 193	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Kohde on merkitty peruskartalle ja SutiGisiin. Se tarkastettiin 3.7.2014. Olosuhteet olivat hyvät.

Ympäristön kuvaus

Nuoliharju sijaitsee Hyrynsalmen pohjoisosassa nelisen kilometriä kunnan rajalta, Puolangantien eteläpuolella. Harjulla on pyyntikuoppajärjestelmä sekä tervahautoja. Tervahauta koordinaattipisteessä sijaitsee harjun itäpäässä, jossa harju leviää ja jakautuu kahtia. Tervahauta jää harjanteiden välillä olevalle kosteahkolle kankaalle, jolla on useita suppia. Puusto on uudistuskypsää männikköä ja aluskasvillisuus puolukka-mustikkatyyppiä. Haudan päällä kasvaa muutamia lehtipuita, katajia ja männyntaimia.

Kohteen kuvaus

Tervahaudassa on kaksi kehää, joista ulomman halkaisija on 16 m ja sisemmän 14 m. Keskellä on selkeästi erottuva painanne, jonka halkaisija on vajaat neljä metriä. Halssi on suunnattu kohti länttä alarinteesen. Se on pari metriä syvä ja 7 - 8 m pitkä.

Kohteen rajaus

Tervahaudan sijainti on ilmoitettu pistetietona.

Tarkastukset

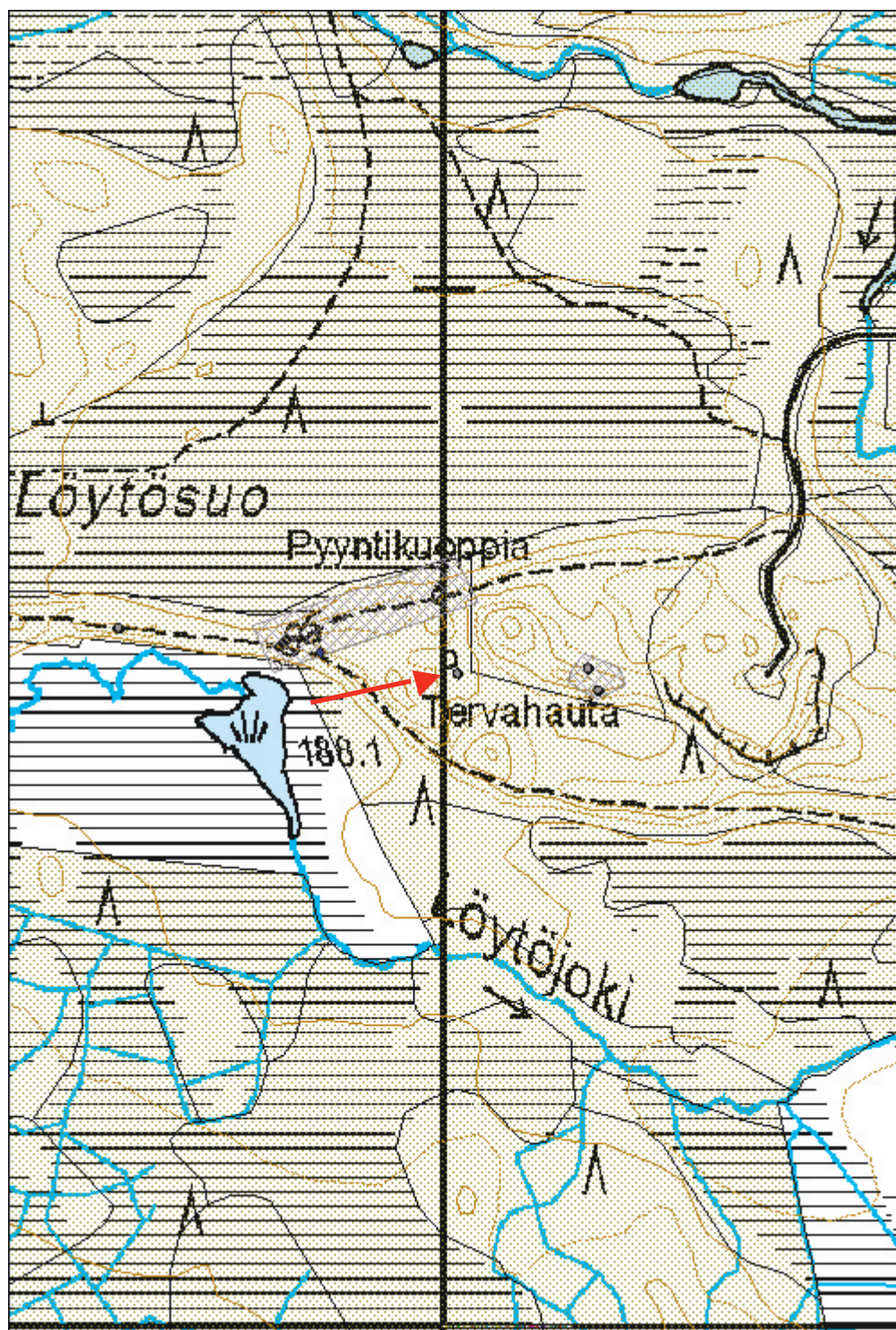
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 3.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2012
Tarkastuspvm: 24.7.2012 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO Kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomais- rekisterinro:		Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	0 Ei määritelty

Ympäristön suojaus:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7190629, Y 3570013, Z 193	Mittakaava:	1:5000

Kuva yllä: 147210.P1010124. Tervahaudassa on kaksi kehää, keskellä on selkeästi erottuva painanne.

Kuva alla: 147211.P1010128. Tervahaudan vallit ovat leveät ja selvästi erottuvat.

Nuolisärkkä E tervahauta	MH-tunnus: 147211
---------------------------------	--------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	1		

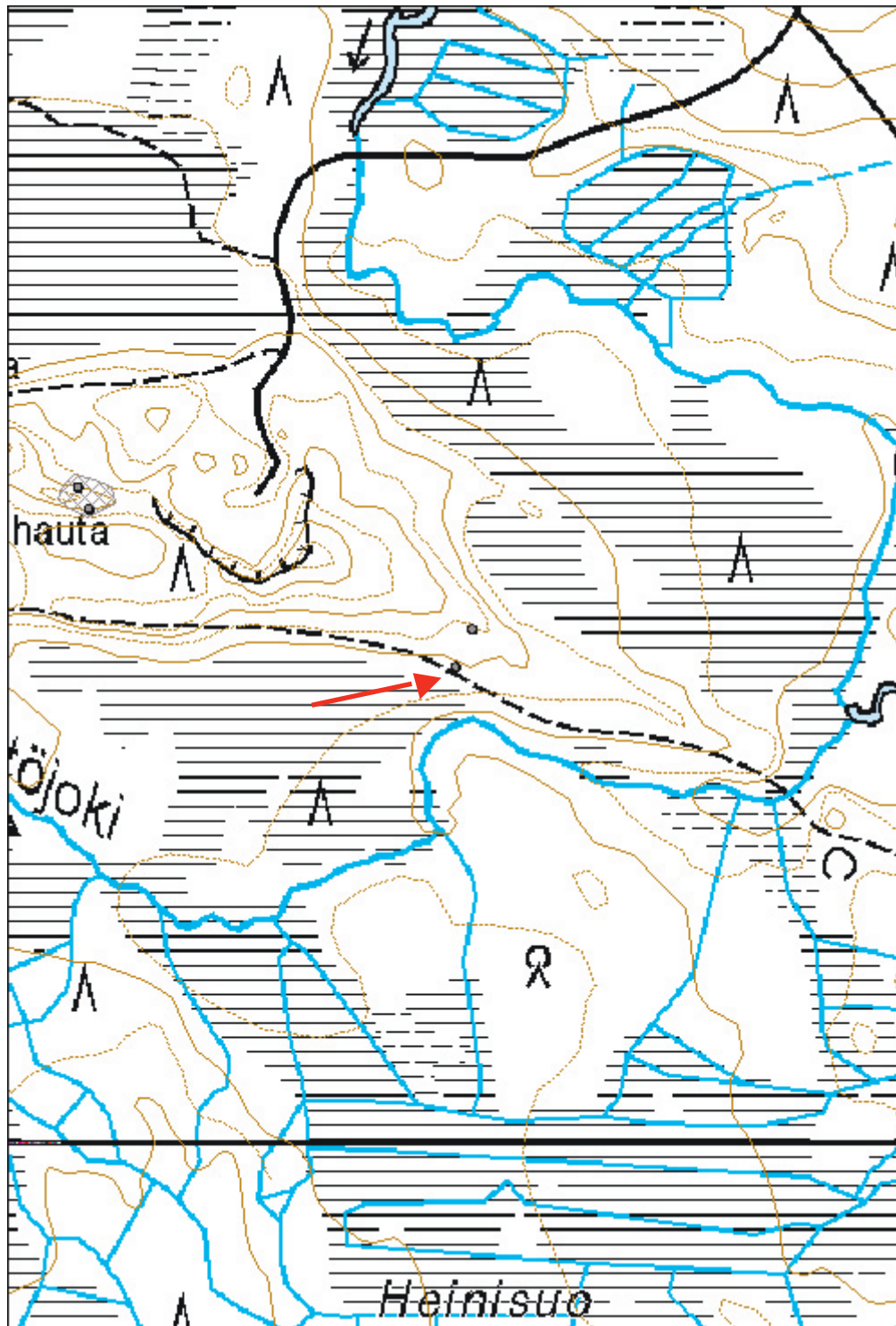
Koordinaatti-selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7190460, Y 3570504, Z 189	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot	
Tervahauta on tunnettu Reiska-kohde (R.Mustonen 2012). Se tarkastettiin 3.7. hyvän sään aikana.	
Ympäristön kuvaus	
Tervahauta sijaitsee Nuoliharjun itäpäässä nelisen kilometriä kunnan rajalta, Puolangantien eteläpuolella. Tervahauta sijaitsee harjun eteläpuolisella kumpareella uudistuskypsän männikön keskellä.	
Kohteen kuvaus	
Tervahaudan halkaisija on 12 m. Vallit ovat leveät ja selvästi erottuvat. Keskuskuopan halkaisija on pari metriä ja se on vajaan metrin syvyinen. Halssi on suunnattu kohti länttä. Se on viitisen metriä pitkä ja pari metriä syvä. Kettu on tehnyt pesän halssin sisälle.	
Kohteen rajaus	
Tervahaudan sijainti on ilmoitettu pistetietona.	
Tarkastukset	
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014 Tarkastuspvm: 3.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä Kuvaus: KMO 2014	
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2012 Tarkastuspvm: 24.7.2012 Tarkastaja: R. Mustonen Kuvaus: KMO Kulttuuriperintöinventointi Kainuu	

Viranomais- rekisterinro:		Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	9 Muu suojeluarvo

Ympäristön suojaus:	99 Muu suojeluarvoa sisältävä alue
--------------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7190460, Y 3570504, Z 189	Mittakaava:	1:5000

Nuolisärkkä 4 pyyntikuoppajäännös	MH-tunnus: 147212
--	------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:	1		

Koordinaatti- selitys:		Geometria tuotettu:	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7190497, Y 3570520, Z 193	Löydöt:	

Taustatiedot

Nuoliharjun pyyntikuopat ovat entuudestaan tunnettu muinaisjäännös (1000000331). Yksi kuopista on tutkittu 1990-luvulla (Korteniemi & Suominen 1998), minkä perusteella tiedetään, että pyyntikuoppajärjestelmä - tai ainakin tutkittu kuoppa - ajoittuu mesoliittisen kauden alkuun.

Muinaisjäännösrekisterissä kohteen kuvaus on epämääräinen. Rekisterin mukaan pyyntikuoppia on kolme, mutta kuvaustekstissä kerrotaan kaikkiaan neljästä epämääräisestä ja kahdesta selvästä pyyntikuopasta. Kartalle on kuitenkin merkitty kolme kuoppaa, joista itäisintä ei mainita tekstissä lainkaan. Peruskartalla on kuoppien lisäksi merkittynä yksi tervahauta.

Korteniemen ja Suominen mukaan (1998:51–52) paikalla todettiin tarkastuksessa 1993 kolme mahdollista ja useita epämääräisiä painaumia. Varmoina pyyntikuoppina tutkijat ovat pitäneet tämän raportin kuoppia kaksi ja kolme, joista jälkimmäinen on tutkittu pyyntikuoppa. Edelleen tutkijoiden mukaan kolmas varma kuoppa sijaitsee ”särkällä vajaan kilometrinä päässä edellisistä”. Suuntaa ei mainita, mutta kuoppa lienee sama, joka mainitaan muinaisjäännösrekisterissä ja joka sijaitsee Löytöjärvien välissä kapealla harjulla. Artikkelissa olevalla kartalla on tänne merkitty kuoppa.

Kohde tarkastettiin 3.7.2014 otollisissa havainnointioloissa. Valitettavasti läntisintä pyyntikuoppaa Löytöjärvien välissä ei tarkastettu. Pohjana maastossa käytettiin Sutigisiin merkittyjä pisteitä sekä muinaisjäännösrekisterin tietoja, joissa kummassakaan ei ole noteerattu Korteniemen ja Suominen läntisintä kuoppaa. Sitä vastoin Sutigisiin oli merkitty kolme muuta itäisempää kuoppaa, jotka ovat mahdollisia pyyntikuoppajäänteitä, sekä toinen tervahauta. Nämä kaikki tarkastettiin.

Ympäristön kuvaus

Nuoliharjun alue sijaitsee muutama kilometri Suomussalmen rajalta länteen Pienten Löytöjärvien itäpuolella. Harju on usean kilometrin mittainen. Pyyntikuopat sijaitsevat harjun itäpäässä. Harju kasvaa varttunutta männikköä, sitä on paikoin jo hakattu. Harjun molemmin puolin on soistumia. Löytöjoki virtaa harjun eteläpuolisella suolla.

Kohteen kuvaus

Pyyntikuoppa on hieman epämääräinen. Se sijaitsee harjun päässä alarinteessä. Sen halkaisija on noin kolme metriä, syvyyttä kuopalla on reilu puoli metriä. Se on kokonaan aluskasvillisuuden peitossa.

Kohteen rajaus

Pyyntikuopan sijainti on ilmoitettu pistetietona.

Lisätietoja

Lähteet:

Korteniemi, Markku & Suominen, Esa 1998. Nuoliharju W - Suomen vanhin pyyntikuoppa? Rajamailla IV 1997. Toim. Kyösti Julku. Studia historica septentrionalia 34. Rovaniemi.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 3.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2012
Tarkastuspvm: 24.7.2012 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO Kulttuuriperintöinventointi Kainuu

**Viranomais-
rekisterinro:**

Kunto: 2 Keskinkertainen

Arvotus: 3 Esitys mj-luokka II

Olotila: 2 Ei käytössä
**Kohteen
suojelu:** 0 Ei määritelty

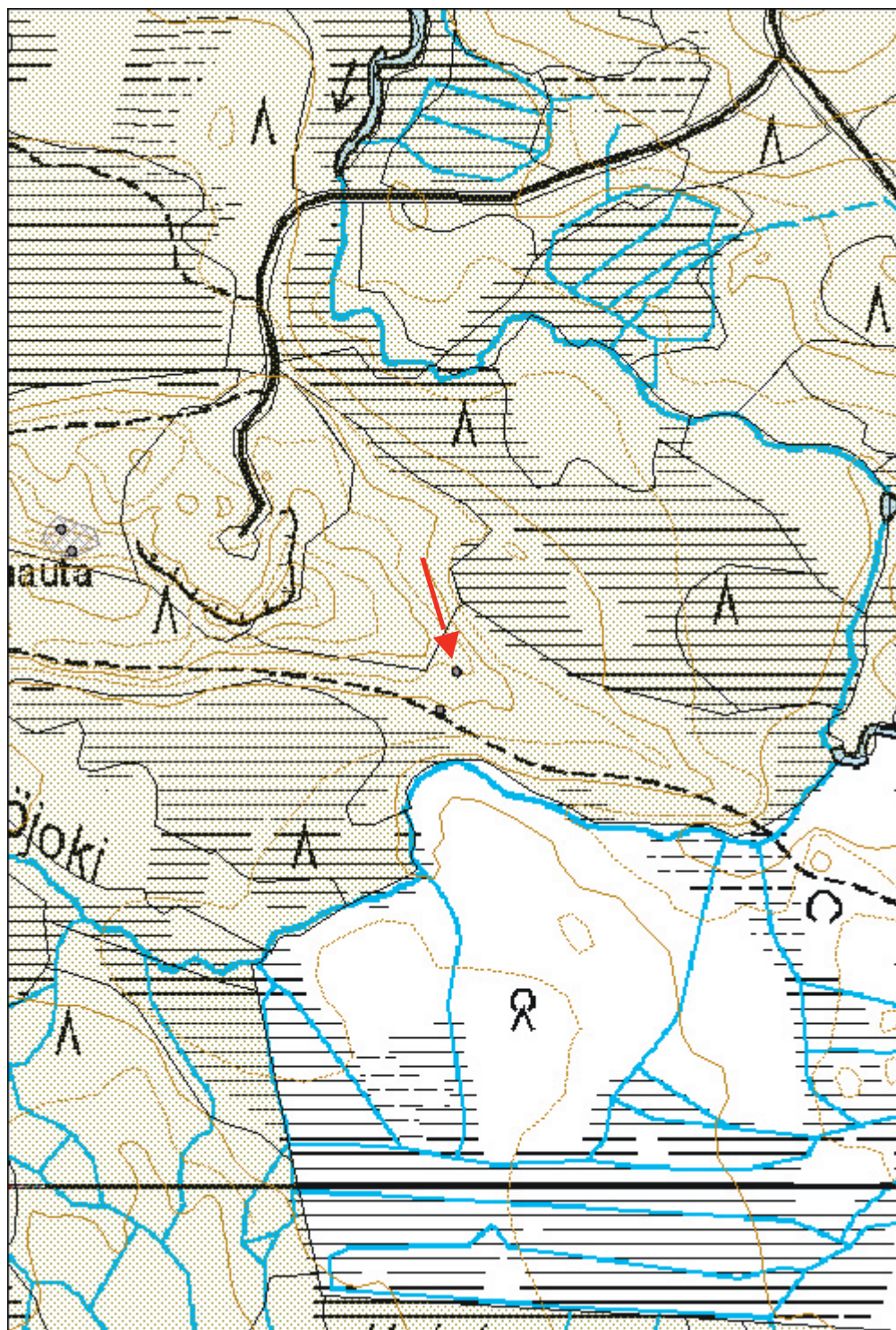
**Ympäristön
suojelu:**

0 Ei määritelty

**Kuva: 147212.P1010131. Pyyntikuoppa on hieman epämääräinen. Se sijaitsee harjun
päässä alarinteessä.**

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7190497, Y 3570520, Z 193	Mittakaava:	1:5000

Nuoliharju kaksi pyyntikuoppaa	MH-tunnus: 172179
---------------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7117 Esihistoriallinen	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti- selitys:		Geometria	6 Digitointi, mittakaava $\geq 1:10000$
Koordinaatit:	X 7190626, Y 3570147	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Nuoliharjun pyyntikuopat ovat entuudestaan tunnettu muinaisjäännös (1000000331). Yksi kuopista on tutkittu 1990-luvulla (Korteniemi & Suominen 1998), minkä perusteella tiedetään, että pyyntikuoppajärjestelmä - tai ainakin tutkittu kuoppa - ajoittuu mesoliittisen kauden alkuun.

Muinaisjäännösrekisterissä kohteen kuvaus on epämääräinen. Rekisterin mukaan pyyntikuoppia on kolme, mutta kuvaustekstissä kerrotaan kaikkiaan neljästä epämääräisestä ja kahdesta selvästä pyyntikuopasta. Kartalle on kuitenkin merkitty kolme kuoppaa, joista itäisintä ei mainita tekstissä lainkaan. Peruskartalla on kuoppien lisäksi merkittynä yksi tervahauta.

Korteniemen ja Suomisen mukaan (1998:51–52) paikalla todettiin tarkastuksessa 1993 kolme mahdollista ja useita epämääräisiä painaumuja. Varmoina pyyntikuoppina tutkijat ovat pitäneet tämän raportin kuoppia kaksi ja kolme, joista jälkimmäinen on tutkittu pyyntikuoppa. Edelleen tutkijoiden mukaan kolmas varma kuoppa sijaitsee ”särkällä vajaan kilometrinä päässä edellisistä”. Suuntaa ei mainita, mutta kuoppa lienee sama, joka mainitaan muinaisjäännösrekisterissä ja joka sijaitsee Löytöjärvien välissä kapealla harjulla. Artikkelissa olevalla kartalla on tänne merkitty kuoppa.

Kohde tarkastettiin 3.7.2014 otollisissa havainnointioloissa. Valitettavasti läntisintä pyyntikuoppaa Löytöjärvien välissä ei tarkastettu. Pohjana maastossa käytettiin Sutigisiin merkittyjä pisteitä sekä muinaisjäännösrekisterin tietoja, joissa kummassakaan ei ole noteerattu Korteniemen ja Suomisen läntisintä kuoppaa. Sitä vastoin Sutigisiin oli merkitty kolme muuta itäisempää kuoppaa, jotka ovat mahdollisia pyyntikuoppajäänteitä, sekä toinen tervahauta. Nämä kaikki tarkastettiin.

Ympäristön kuvaus

Nuoliharjun alue sijaitsee muutama kilometri Suomussalmen rajalta länteen Pienten Löytöjärvien itäpuolella. Harju on usean kilometrin mittainen. Pyyntikuopat sijaitsevat harjun itäpäässä. Harju kasvaa varttunutta männikköä, sitä on paikoin jo hakattu. Harjun molemmin puolin on soistumia, Löytöjoki virtaa harjun eteläpuolisella suolla.

Kohteen kuvaus

Pyyntikuoppa 1 (172172). Pyyntikuopaksi tulkittu painauma on erittäin epämääräinen. Se sijaitsee jyrkässä alarinteessä. Se on pyöreä, halkaisija on 2 m. Syvyyttä kuopalla on parikymmentä senttiä. Kuoppa on aluskasvillisuuden peitossa.

Pyyntikuoppa 2 (172176). Pyyntikuoppa sijaitsee hakkuualueella harjun alarinteessä. Se on nauhoitettu ja kannot ympärillä on jätetty korkeiksi. Tämä ei ole estänyt konekuskia ajamasta suoraan kuopan yli ja jättämästä hakkuujätettä vaurioituneen kuopan päälle. Kuopan muodosta ja mitoista ei saa enää selvää.

Kohteen rajaus

Aluerajaus on tehty yksittäisten pisteiden perusteella manuaalisesti.

Lisätietoja

Korteniemi, Markku & Suominen, Esa 1998. Nuoliharju W - Suomen vanhin pyyntikuoppa? Rajamailla IV 1997. Toim. Kyösti Julku. *Studia historica septentrionalia* 34. Rovaniemi.

Yllä: 172172.P1010133. Pyyntikuopaksi tulkittu painauma on erittäin epämääräinen. Pyyntikuoppa 1.

Alla: 172176.P1010135. Pyyntikuoppa sijaitsee hakkuualueella harjun alarinteessä. Pyyntikuoppa 2.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 3.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

**Viranomais-
rekisterinro:**

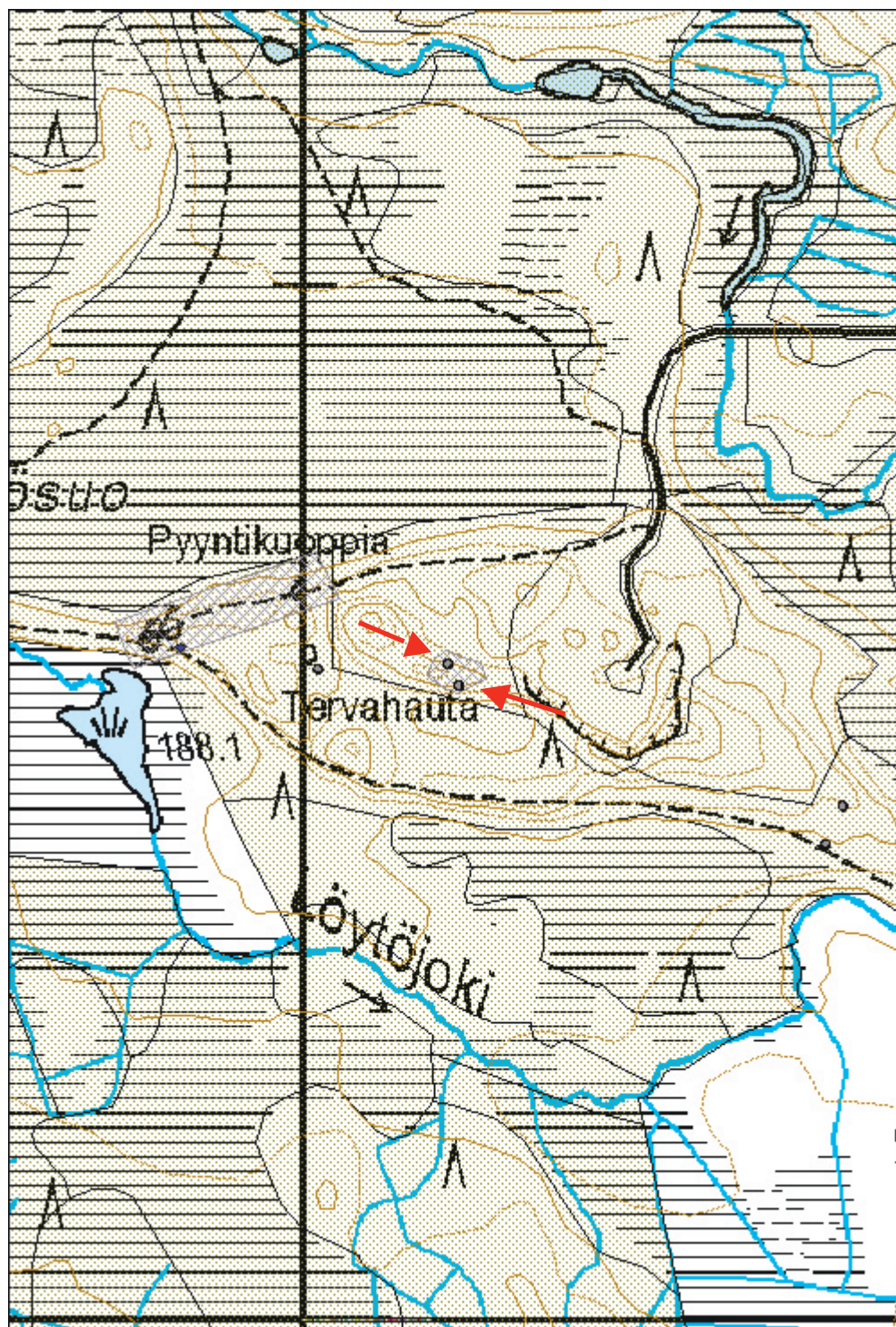
Kunto: 3 Huono

Arvotus: 3 Esitys mj-luokka II

Olotila: 2 Ei käytössä
**Kohteen
suojelu:** 0 Ei määritelty

**Ympäristön
suojelu:** 0 Ei määritelty

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7190626, Y 3570147	Mittakaava:	1:5000

Pohatanaho 1 tervasauna	MH-tunnus: 138900
--------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	697 Ristijärvi
Lukumäärä:	1		

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7144523, Y 3587881, Z 195	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot
Pohatanahon tervasauna Pienessä Heinävaarassa on entuudestaan tunnettu Reiska-kohde, jonka Riikka Mustonen on dokumentoinut 2011. Muinaisjäännösrekisterissä kohde on numerolla 1000017438. Sauna tarkastettiin maanantaina 23. kesäkuuta 2014 pilvipoudassa.
Ympäristön kuvaus
Pieni Heinävaara sijaitsee Kivijärven länsipuolella, sijaitsee Ristijärven kunnan kaakkoisosassa, lähellä Kuhmon kunnan rajaa. Järvi on neljä km pitkä ja aika kapea. Kohteilta on matkaa järvelle puolisen kilometriä. Metsäkuvio, jolla kohde sijaitsee, on noin kymmenvuotiasta taimikkoa. Tervasauna sijaitsee aivan polun vieressä.
Kohteen kuvaus
Tervasauna on ollut hirsinen rakennus, 3,5 x 3 m. Siitä on edelleen jäljellä useita hirsikertoja. Se lienee lahonnut paikalleen. Oviaukko on ollut rakennuksen länsipäässä. Ovensuussa on laakea kiuas, jonka lohkeilleet kivet ovat suurehkoja. Osa hirsistä on sahattuja, osa kirveellä hakattuja. Rakennuksessa on ollut yksinkertainen pyöreä salvos.
Kohteen rajaus
Kohteen sijainti on mitattu pistetietoina.

Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 23.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2011
Tarkastuspvm: 11.8.2011 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomais- rekisterinro:	1000017438	Kunto:	2 Kesinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojaus:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------

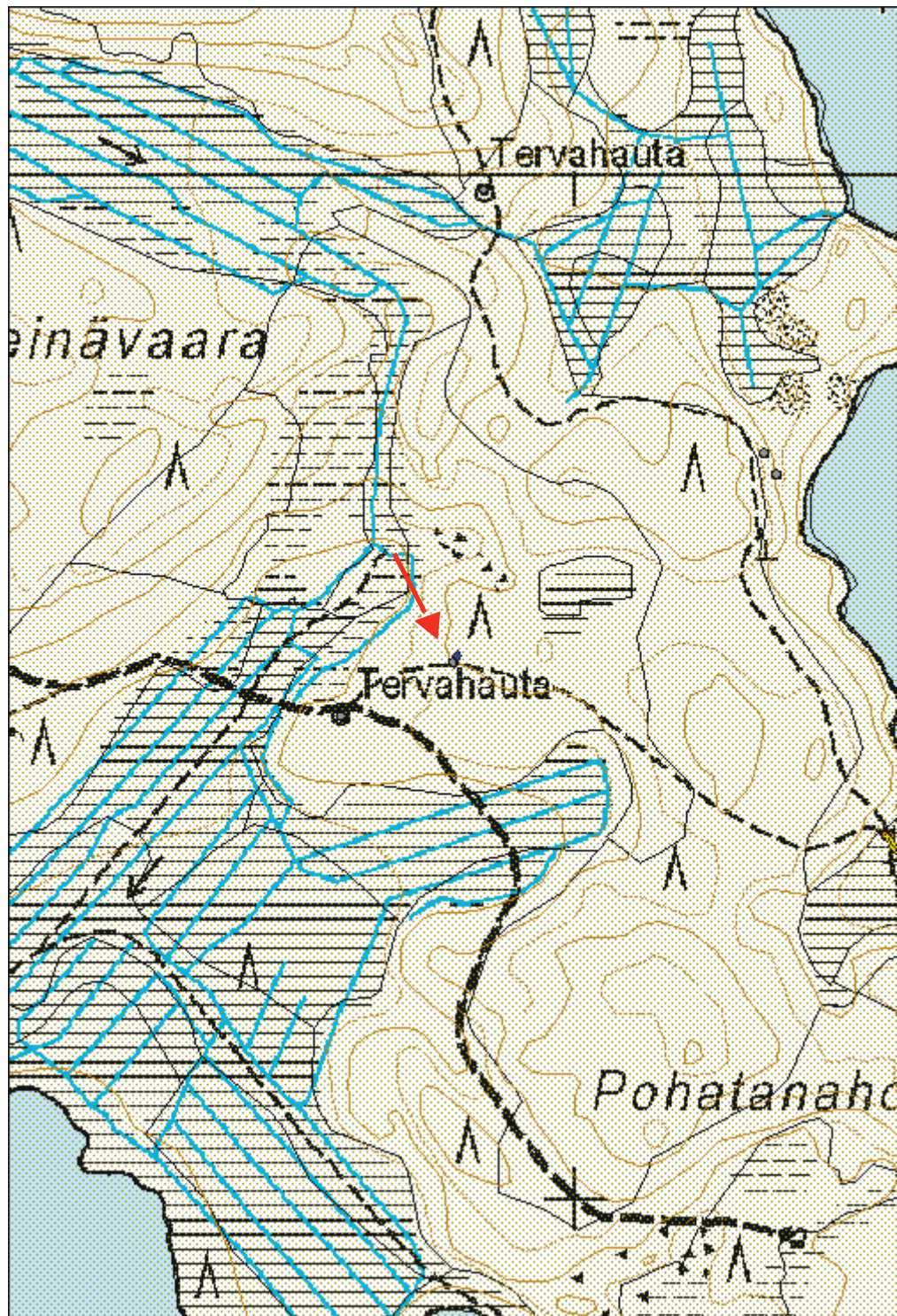

Kuva yllä: 138900.3.016. Tervasauna on ollut hirsinen rakennus, 3,5 x 3 m. Siitä on edelleen jäljellä useita hirsikertoja.

**Kuva vas.
138900.3.021.
Yksityiskohta
Pohatanahon
tervasaunan
nurkkasalvoksesta.**

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7144523, Y 3587881, Z 195	Mittakaava:	1:5000

Iso Heinävaara 2 tervahauta ja kuoppajäännös	MH-tunnus: 139724
---	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	697 Ristijärvi
Lukumäärä:	2		

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7145353, Y 3587760, Z 217	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Kohteen on löytänyt Riikka Mustonen 2011. Se on merkitty muinaisjäännösrekisteriin numerolla 1000019393, Sutigisiin ja Reiskaan. Tervahauta on merkitty maastoon sinisellä nauhoituksella, mikä ei ole estänyt metsäkoneen kuljettajaa töräyttämästä suoraan vallin yli. Hauta on hieman vaurioitunut. Tosin paikalla on myös ollut myrskytuhoja, joten osa vaurioista voi olla niidenkin aiheuttamia.

Maakuoppa on välittömästi ajouran toisella puolella. Koko taimikon alue on ajettu hajalle raskaalla koneella. Tervahauta dokumentoitiin maanantaina 23. kesäkuuta 2014 auringon paisteessa. Havainnointiolot olivat erinomaiset.

Ympäristön kuvaus

Iso Heinävaara sijaitsee Ristijärven kunnan kaakkoisosassa, lähellä Kuhmon kunnan rajaa. Neljä kilometriä pitkä, kapea Kivijärvi jää vaaran itäpuolelle. Kohteelta on matkaa järvelle puolisen kilometriä. Metsäkuvio, jolla kohde sijaitsee, on varttuneen kasvatusmetsän keskellä oleva parivuotinen männyntaimikko, jota myrsky on riepoteellut 2010. Maa on loivasti kumpuilevaa, maaperä jonkin verran kivikkoista. Alueella risteilee useita metsäkoneen tekemiä ajouria. Tervahauta ja maakuoppa sijaitsevat aivan taimikon ja varttuneen metsän reunassa.

Kohteen kuvaus

Tervahauta (7142357, 587549) on pienehkö, halkaisijaltaan se on noin kymmenmetrinen. Vallit ovat noin 2.5 m levyiset, painanne keskellä on puolisen metriä syvä. Hautaa kiertää hieman epämääräinen palo-oja. Halssi on suunnattu kohti länttä ja kohoavia korkeuskäyriä. Tämä ei sinänsä ole kovin merkittävää, sillä koko hauta sijaitsee tasanteella. Halssi on kolmisen metriä pitkä ja juurestaan toista metriä syvä. Haudan päällä kasvaa pari mäntyä, maan pinta on ajouran tekemää vauriota lukuun ottamatta sammalen peitossa. Paikalla kasvaa mustikkaa ja kanervaa.

Maakuoppa (7142360, 587556) on selkeärajainen, suorakaiteen muotoinen kuoppa viitisen metriä tervahaudan pohjoispuolella. Se on 3.5 x 1.5 m laajuinen ja noin metrin syvä. Se sijaitsee tasaisella kankaalla eikä vaikuta lainkaan pyyntikuopalta. Pikemminkin sen voisi arvella jollain tavalla liittyvän viereiseen tervahautaan. Kuopan seinämät ovat jyrkät eivätkä vaikuta satojen vuosien patinoimilta. Kuoppaan on kerätty jonkin verran risuja, sen keskellä kasvaa nuori kuusi. Podsolikuopan pohjalla on kylläkin selvä.

Kohteen rajaus

Kohteen rajaus on alueellinen. Alakohteet on merkitty pisteinä.

Tulkinta

Tervahauta ja siihen mahdollisesti liittyvä kuoppa.

Tarkastukset

Tila: 2 Suunniteltu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 23.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2011
Tarkastuspvm: 11.8.2011 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu

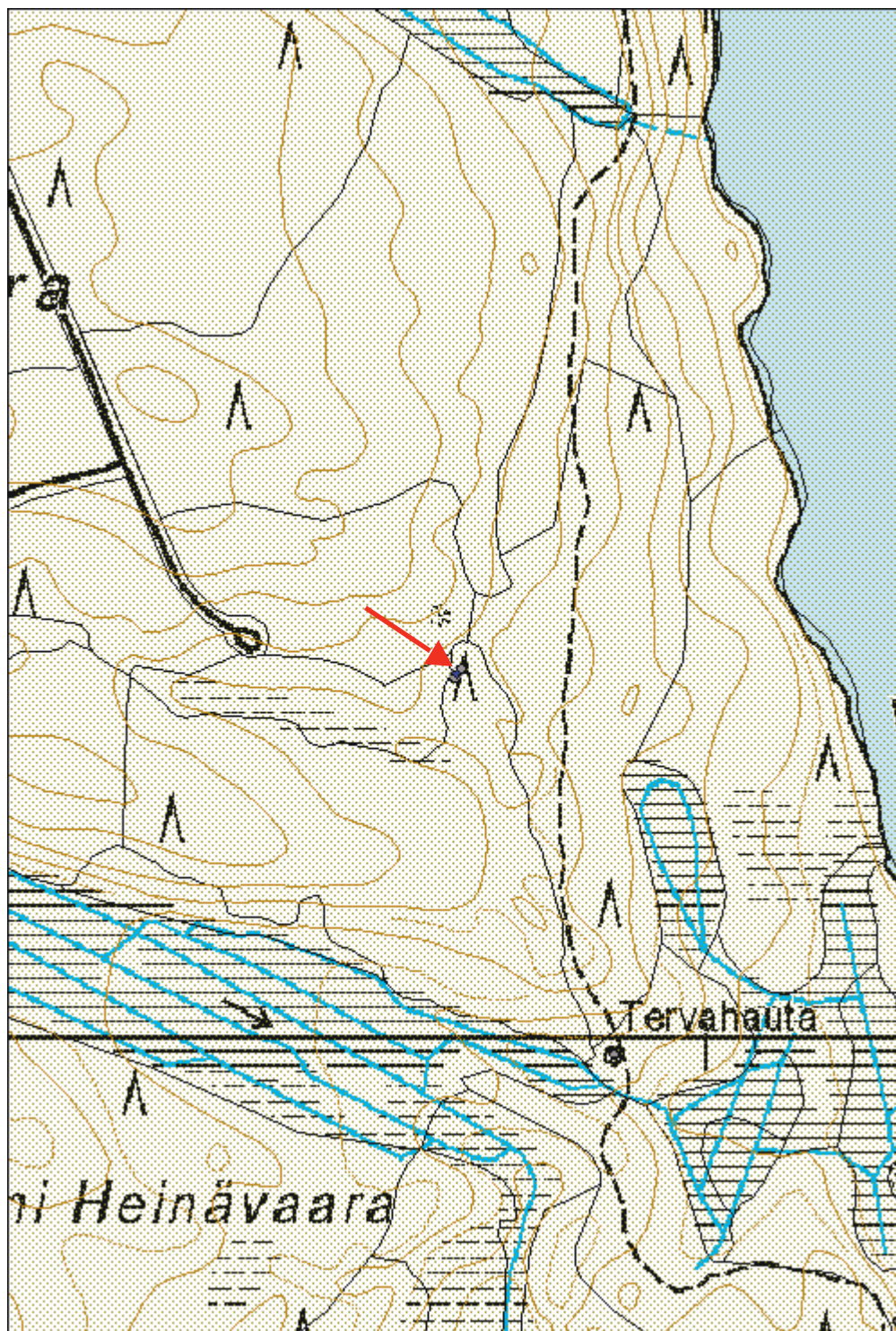
Viranomais- rekisterinro:	1000019393	Kunto:	2 Keskinkertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	2 Muinaisjäännösrekisteri II
Ympäristön suojelu:	0 Ei määritelty		

Kuva yllä: 139724.3.001. Ison Heinävaaran tervahauta ei erotu kuvassa kovin hyvin, joten sen sijainti on merkitty punaisella ympyrällä.
Kuva alla: 139724.3.005. Maakuoppa on selkeärajainen, suorakaiteen muotoinen kuoppa viittisen metriä tervahaudan pohjoispuolella. Se on 3.5 x 1.5 m laajuinen ja noin metrin syvä.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7145353, Y 3587760, Z 217	Mittakaava:	1:5000

Kivijärvi W tervahauta	MH-tunnus: 138897
-------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	697 Ristijärvi
Lukumäärä:	1		

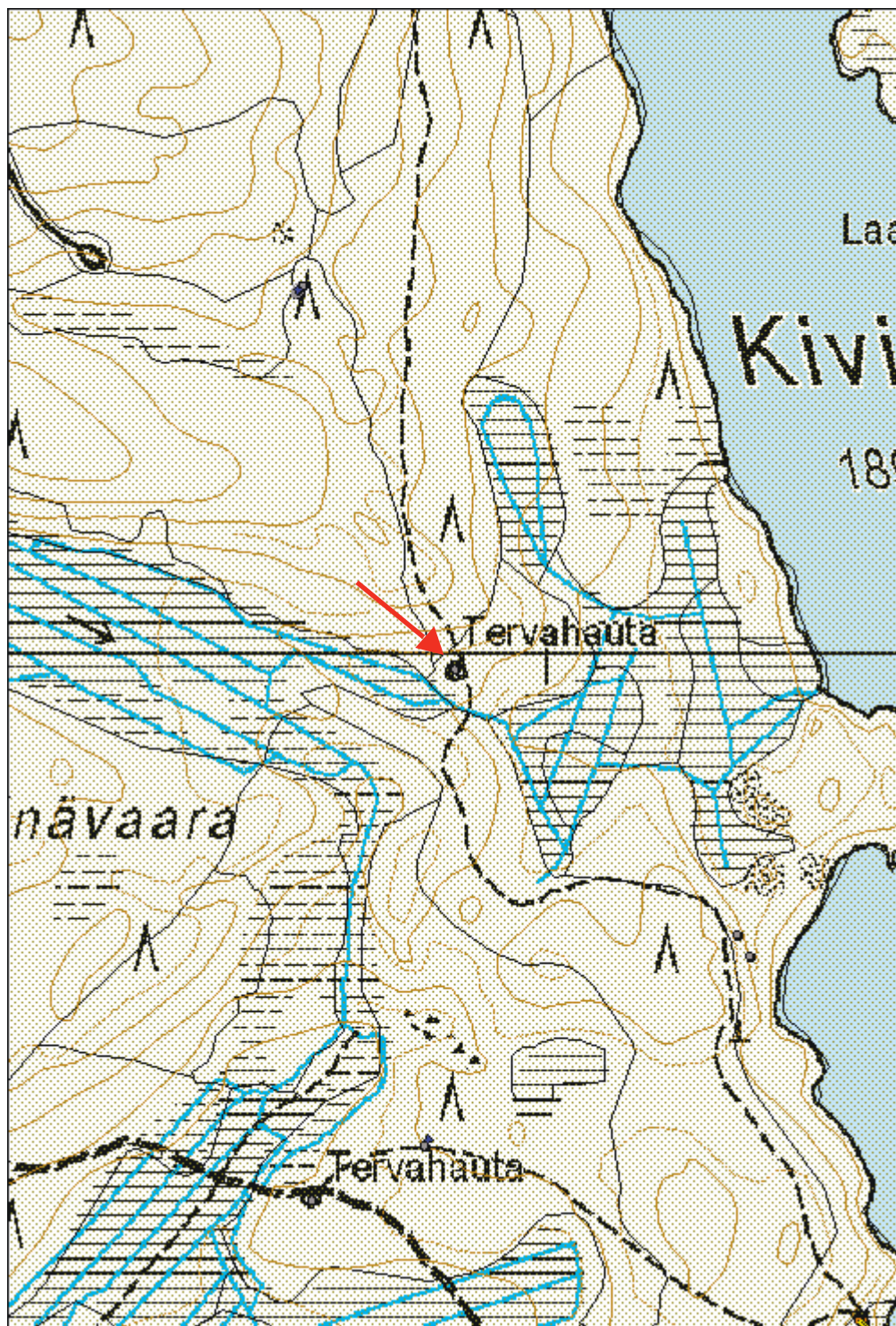
Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7144985, Y 3587911, Z 202	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot
Kohde on merkitty peruskartalle, Sutigisiin ja Reiskaan. Se on myös mainittu muinaisjäännösrekisterissä mahdollisena kohteena (1000017441). Sen on tarkastanut Riikka Mustonen 2011. Tervahauta sijaitsee aivan järven rantoja kiertävän retkeilypolun kupeessa. Tervahauta dokumentoitiin maanantaina 23. kesäkuuta 2014 auringon paisteessa. Havainnointiolot olivat erinomaiset.
Ympäristön kuvaus
Kivijärvi sijaitsee Ristijärven kunnan kaakkoisosassa, lähellä Kuhmon kunnan rajaa. Järvi on neljä kilometriä pitkä ja aika kapea. Kohteelta on matkaa järvelle nelisen sataa metriä. Metsäkuvio, jolla kohde sijaitsee, on erirakenteista havupuuvältaista sekametsää. Maasto kumpuilee loivasti. Aivan tervahaudan eteläpuolella aukeaa kosteikko.
Kohteen kuvaus
Tervahauta on selväpiirteinen, halkaisijaltaan se on noin 14 m. Vallit ovat noin 4 m levyiset, painanne keskellä on laakea. Vallit vaikuttavat useampiosaisilta, joten paikalla on mahdollisesti poltettu tervaa useampaan otteeseen. Hautaa kiertää paikoin hieman epämääräinen palo-oja, paikoin sen tilalla on nauhana palokuoppia. Halssi on suunnattu kohti kosteikkoa. Se on noin seitsemän metriä pitkä ja juurestaan toista metriä syvä. Haudan päällä kasvaa suuria mäntyjä, maan pinta on kokonaan sammalen peitossa. Paikalla kasvaa juolukkaa ja suopursua.
Kohteen rajaus
Kohteen sijainti on ilmoitettu pistetietona. Se on mitattu tervahaudan keskeltä.
Tulkinta
Ristijärveläistä elinkeinonharjoitusta 1800-luvulta.
Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014 Tarkastuspvm: 23.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä Kuvaus: KMO 2014
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2011 Tarkastuspvm: 11.8.2011 Tarkastaja: R. Mustonen Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomais- rekisterinro:	1000017441	Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	2 Muinaisjäännösrekisteri II

Ympäristön suojaus:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7144985, Y 3587911, Z 202	Mittakaava:	1:5000

Pohatanaho 2 tervahauta	MH-tunnus: 138906
--------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	697 Ristijärvi
Lukumäärä:	1		

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7144471, Y 3587773, Z 190	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Pohatanahon tervahauta on tunnettu muinaisjäänös 1000017444. Se on myös Reiska-kohde, jonka Riikka Mustonen on dokumentoinut 2011. Se tarkastettiin maanantaina 23. kesäkuuta 2014 pilvipoudassa.

Ympäristön kuvaus

Pieni Heinävaara sijaitsee Kivijärven länsipuolella, sijaitsee Ristijärven kunnan kaakkoisosassa, lähellä Kuhmon kunnan rajaa. Järvi on neljä km pitkä ja aika kapea. Kohteilta on matkaa järvelle puolisen kilometriä. Metsäkuvio, jolla kohde sijaitsee, on noin kymmenvuotiasta taimikkoa. Tervasauna sijaitsee aivan polun vieressä.

Kohteen kuvaus

Tervahauta on epämääräinen muodoltaan ja se on erittäin lepikoitunut. Se hahmottuu lähinnä halssin perusteella. Halssi näkyy polulle. Se on useita metrejä pitkä, syvä ja leveä. Itse hauta vaikuttaa yli 20-metriseltä, mutta se on osittain myllätty. Vierestä kulkee myöhempi oja.

Kohteen rajaus

Peruskartalle merkityn kohteen sijainti on ilmoitettu pistetietona. Piste mitattiin jälleen kertaalleen kesällä 2014 eikä tervahauta näytä liikkuneen paikoiltaan sitten viimeisen peruskartan piirtämisen jälkeen.

Tarkastukset

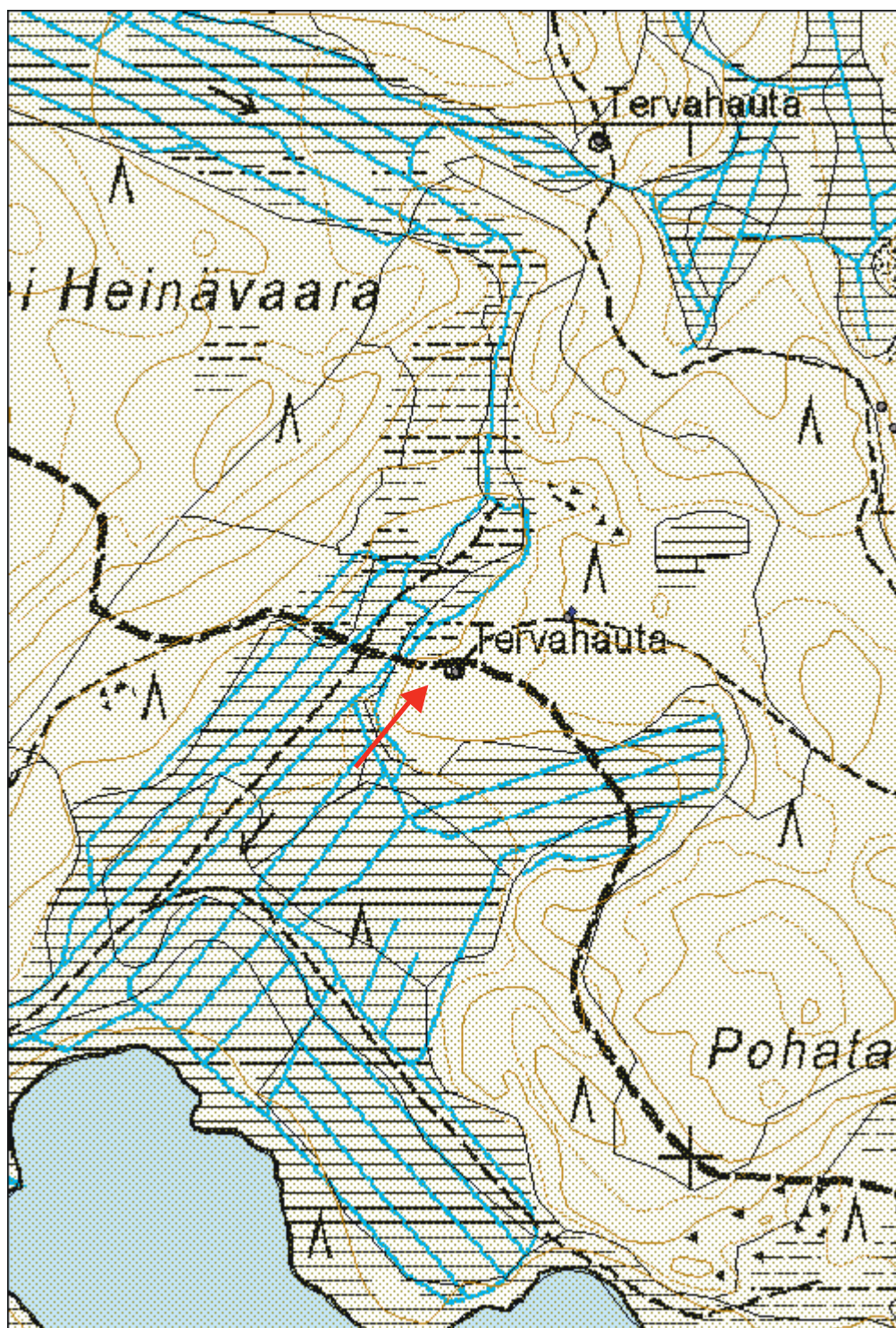
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 23.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2011
Tarkastuspvm: 11.8.2011 Tarkastaja: R. Mustonen
Kuvaus: KMO kulttuuriperintöinventointi Kainuu

Viranomais- rekisterinro:	1000017444	Kunto:	3 Huono
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	2 Muinaisjäänösrekisteri II

Ympäristön suojaus:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7144471, Y 3587773, Z 190	Mittakaava:	1:5000

Leskisenkangas kolme pyyntikuoppaa	MH-tunnus: 171986
---	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7199 Ajoitus epäselvä	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-		Geometria	6 Digitointi, mittakaava >=1:10000
selitys:		tuotettu:	
Koordinaatit:	X 7184599, Y 3577915	Löydöt:	

Taustatiedot
Kaksi pyyntikuopista on merkitty SutiGisiin, kolmas havaittiin niiden tarkastamisen yhteydessä 7.7.2014.
Ympäristön kuvaus
Leskisenkangas sijaitsee 1.5 km Suomussalmen rajalta, Hyrynsalmen luoteisosassa. Pyyntikuopat sijaitsevat kankaan eteläreunalla ja 600 metriä Emäjoen pohjoispuolella. Kuopat sijaitsevat matalalla harjanteella kahden kosteikon välissä. Harjanne myös päättyy kosteikkoon. Harjanne kasvaa varttunutta männikköä ja topografia on pyyntikuopille otollinen.
Kohteen kuvaus
Pyyntikuoppa 1 (171981) on 8 x 5 m ja noin 30 cm syvä. Sen ympärillä ei hahmotu valleja. Kuoppa on hiekkamaahan kaivettu, ja se on kokonaan aluskasvillisuuden peitossa.
Pyyntikuoppa 2 (171982): 7181587, 577681. Pyyntikuoppa havaittiin SutiGisiin merkittyjen kuoppien tarkastuksen yhteydessä. Kuoppa on hieman pienempi kuin kaksi muuta. Se on kooltaan 4 x 3 metriä. Kuoppa on kokonaan aluskasvillisuuden peitossa. Valleja ympärillä ei erotu.
Pyyntikuoppa 3 (171985): 7181597, 577667. Pyyntikuopat 2 ja 3 sijaitsevat reilun 10 metrin etäisyydellä toisistaan harjanteella. Matkaa pyyntikuoppa 1:lle samalla harjanteella on noin 80 metriä. Kuoppa 3 on 7 x 5 m ja se on yli puoli metriä syvä. Se on kokonaan aluskasvillisuuden peitossa eikä valleja erotu.
Kohteen rajaus
Kuoppien sijainnit on otettu pistetietoina, minkä perusteella pyyntikuoppajärjestelmän aluerajaus on tehty.
Tulkinta
Leskisenkankaan pyyntikuopat ovat huomattavan suuria. Hiekkamaahan kaivettuna kuoppien reunat ovat todennäköisesti pahoin valuneet. Alkuperäiset kuopat ovat tuskin olleet näin suuria.

Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 7.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais-		Kunto:	2 Keskinkertainen
rekisterinro:		Olotila:	2 Ei käytössä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Kohteen	0 Ei määritelty
		suojelu:	

Ympäristön	0 Ei määritelty
suojelu:	

Yllä: 171981.5.055. Pyyntikuoppa 1 on laajuudeltaan 8 x 5 m. Kuvassa mukana Katri Martikainen.

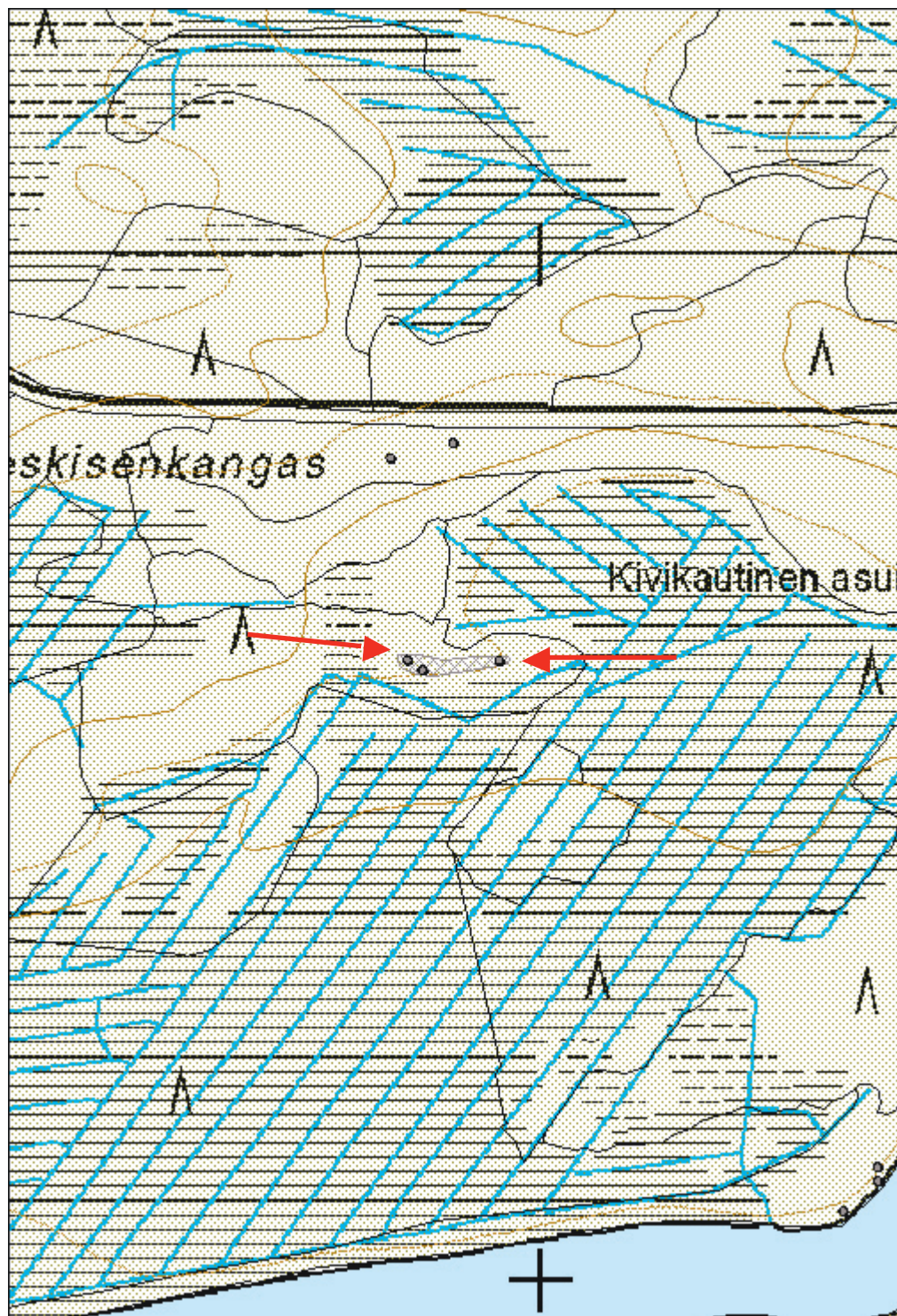
Alla: 171982.5.059. Pyyntikuoppa 2 havaittiin SutiGisiin merkittyjen kuoppien tarkastuksen yhteydessä. Kuoppa on hieman pienempi kuin kaksi muuta Leskisenkankaan pyyntikuoppaa.

171985.5.062: Pyyntikuoppa 3 erottuu selvästi maastossa laakeana painanteena. Kuvassa metsäharjoittelija Katri Martikainen.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7184599, Y 3577915	Mittakaava:	1:5000

Seitenoikea kaksi pyyntikuoppaa	MH-tunnus: 172040
--	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7120 Moniperiodinen	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-		Geometria	6 Digitointi, mittakaava >=1:10000
selitys:		tuotettu:	
Koordinaatit:	X 7166773, Y 3567441	Löydöt:	

Taustatiedot
SutiGisiin on merkitty Seitenoikean voimalaitoksen länsipuoliselle harjanteelle kaksi kuoppajäännöstä. Tarkastuksessa 24.7.2014 kuopat paljastuivat pyyntikuoppien jäännöksiksi.
Ympäristön kuvaus
Seitenoikean voimalaitos Emäjoessa sijaitsee Hyrynsalmen ja Ristijärven rajalla. Länsirannalla oleva pieni yksittäinen valtion palsta jää kokonaan Hyrynsalmen puolelle. Palstan eteläreunaa myötäilee hiekkatie, joka haarautuu voimalaitokselta. Alueen eteläreunalla on pieni harjun pätkä, joka on noin puoli kilometriä pitkä, ja joka kohoaa jyrkästi 10 - 15 m ympäröiviä kankaita korkeammaksi. Kankaat, harju mukaan luettua, ovat kuivaa hiekkapohjaista maastoa. Pääpuulajina on mänty. Harjulla kasvaa jonkin verran suuria mäntyjä ja sitäkin enemmän männyntaimikkoa.
Kohteen kuvaus
Läntisempi pyyntikuopista (172037) sijaitsee harjun keskipaikkeilla sen laella suhteellisen tasaisessa kohdassa. Kuoppa on soikea, 4 x 3 m. Se on poikittain harjun laella, josta se kattaa 2/3. Kuoppa on nykyisellään korkeintaan 0.5 m syvä, mutta se hahmottuu suhteellisen selkeänä jäkälää ja puolukanvarpuja kasvavassa maastossa. Podsoli kuopassa on häiriintymätön.
Pyyntikuoppa 2: (172038). Viitisenkymmentä metriä itään harjun notkelmassa on toinen kuoppa. Se on hieman pienempi, 3 x 2 m. Syvyyttä kuopalla on noin 40 cm. Kuoppa on kohdassa, jossa harju hetkellisesti levenee, mutta kuopan kohdalla jatkuu 6 - 7 -metrisenä lakena kohti itää. Kuopan sijainti notkelmassa on erittäin tyyppillinen pyyntikuopalle. Kuopan lähiympäristössä kasvaa lähes yksinomaan männyn taimia.
Kohteen raja
Noin 0.5 km pitkällä harjulla on kaksi selvää pyyntikuoppaa. Jäännös on rajattu alueena pistetietojen perusteella.
Tulkinta
Kuopat harjanteella on sijoitettu hyvin pyyntikuopille ominaiseen tapaan. Molempien kuoppien podsoli vaikuttaa häiriintymättömältä, joten ikää niillä lienee vähintään useita satoja vuosia.
Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 24.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais-		Kunto:	2 Keskinkertainen
rekisterinro:		Olotila:	2 Ei käytössä
Arvotus:	2 Esitys mj-luokka I	Kohteen	0 Ei määritelty
		suojelu:	

Ympäristön	0 Ei määritelty
suojaus:	

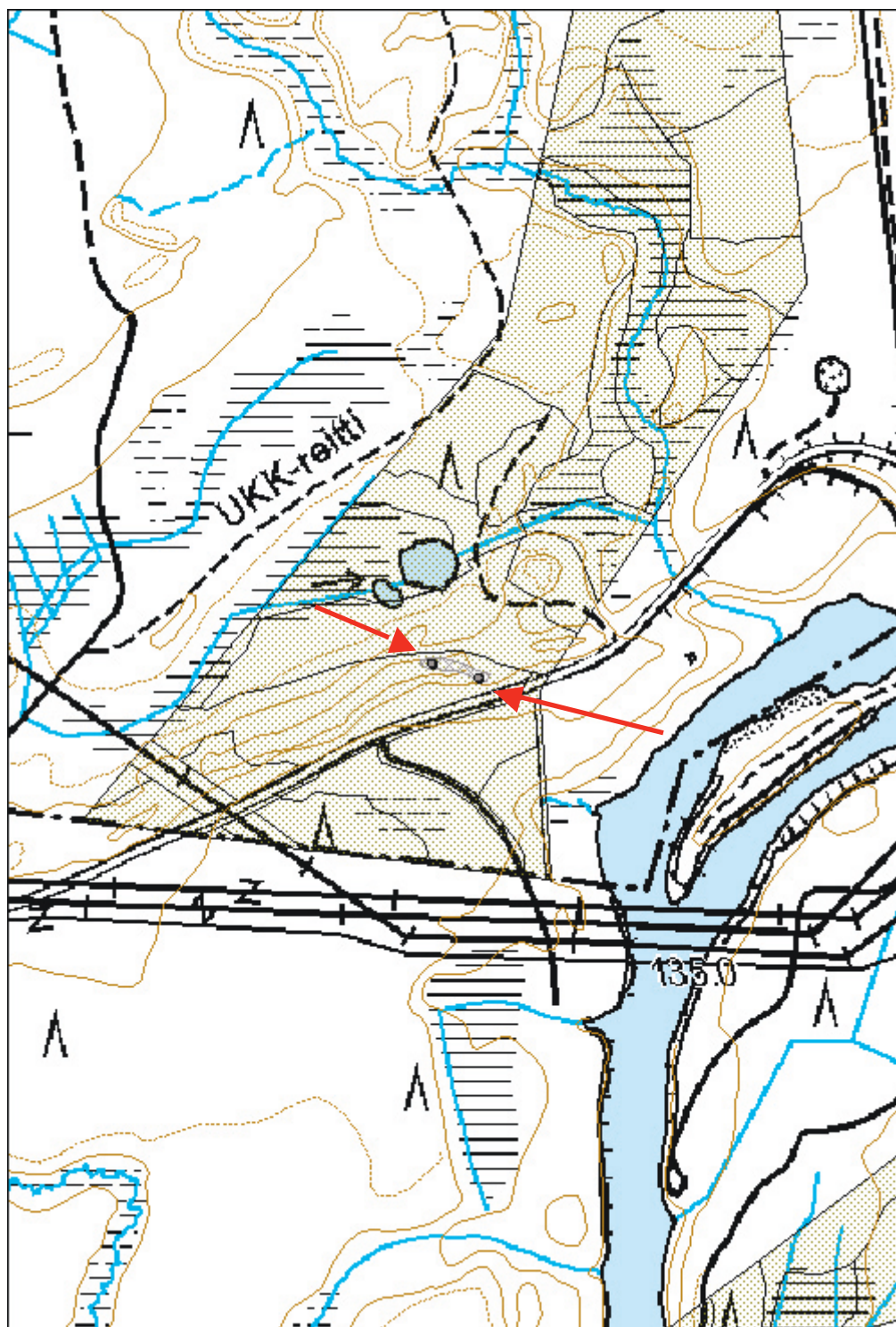

Yllä: 172037.7.1010122-123. Läntisempi pyyntikuopista sijaitsee harjun keskipaikkeilla sen laella suhteellisen tasaisessa kohdassa.

Alla: 172038.7.1010126. Kuopan sijainti notkelmassa on erittäin tyypillinen pyyntikuopalle. Kuoppa on merkitty kuvaan punaisella kehällä.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7166773, Y 3567441	Mittakaava:	1:5000

172217.2.007-008. Toinen Autioahon rakennuksista erottuu kauas kiuaskumpareen perusteella.

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti-		Geometria	6 Digitointi, mittakaava >=1:10000
selitys:		tuotettu:	
Koordinaatit:	X 7164906, Y 3585645	Löydöt:	

Taustatiedot

Kohde on merkitty huolellisesti Sutigisiin useana eri pisteenä, jotka kaikki on myös merkitty maastoon nauhoin. Pisteet sijaitsevat kolmella erillisellä kuviolla, josta suurin on hakattu jokin aika sitten. Aukiolla sijaitsevien peltoraunioiden ja kiviaitojen kohdalla kannot on jätetty yli metrin korkuisiksi, joten jäännökset ovat myös hakkuissa säilyneet vaurioitumattomina. Kohteen rakennusjäännökset sijaitsevat hakkaamattomalla kuviolla.

Kohteen tarkastus aloitettiin maanantaina 16. kesäkuuta 2014 koleassa säässä. Havainnointiolot olivat aluksi hyvät. Dokumentointi keskeytyi sateen vuoksi ja sitä jatkettiin seuraavana päivänä entistä huonommassa säässä, räntäsateessa. Helpoksi dokumentointi oli kuitenkin tehty huolellisilla Suti- ja maastomerkinnoilla jo leimikon tekovaiheessa.

Ympäristön kuvaus

Autioaho sijaitsee Hyrynsalmen eteläosassa, kolmisen kilometriä Luvanjärveltä etelään ja reilu kilometri lounaaseen Kypärävaaralta. Paikalle tuo metsäautotie Kuhmoon johtavalta maantieltä. Autiovaaran kohdalla pieni hiekkatie haarautuu kahtia. Risteyksen reunasta alkaa hakkuuaukea, jolla useimmat torpan kiveyksistä sijaitsevat. Rakennuksen jäännökset sijaitsevat metsäkuviolla, joka niin ikään rajautuu tiehen.

Hakkuuaukealla on kasvanut vanha ilmeisesti kuusivaltainen puusto, joka on kasvanut paikalle asutusvaiheen jälkeen. Metsäkuvion puolella puusto on varttunut kuusivaltaista suhteellisen kosteaa metsää. Usean hehtaarin laajuinen Autioahon torppa-alue rajautuu lähes joka suunnalta laajempiin kosteikkoihin. Yksityismetsä alkaa alueen pohjoispuolella.

Kohteen kuvaus

Autioahossa on kaksi rakennuksen pohjaa, jotka molemmat ovat todennäköisesti savupirtin jäännöksiä. Kolmas pienempi kiukaallinen rakennus, jota on arveltu saunaksi, sijaitsee välittömästi näiden länsipuolella. Saunan vieressä on peltoraunio. Pirttien pohjoispuolella on kaivo. Näiden lisäksi kiviaitaa erottuu vanhan pellon reunalla neljässä kohtaa, yksittäisiä peltoraunioita on dokumentoitu viisi kappaletta. Näiden lisäksi Sutiin on merkitty vielä yksi peltoraunio aivan alueen pohjoispäähän, mutta paikalla oli suuri risukasa, joten rauniota ei voitu dokumentoida. Autioahon pohjoisreunalla on tervahauta ja tästä vielä hieman eteenpäin leimapuu.

Torppa 1: (172217). Pirtit sijaitsevat vierivieressä, niiden välistä kulkee vanha ajoura. Selvästi erottuvista perustuksista päätellen kyseessä on kaksi erillistä rakennusta. Suurempi pirtteistä on ajouran itäpuolella. Se näkyy kauas, sillä kiuas on valtava, vaikkakin täysin sammalen peitossa kuten koko rakennuksen pohja. Leveät seinävallit muodostavat pohjan rakennukselle, joka on ollut suunnilleen 7 x 7 metrin suuruinen. Kiuas on rakennuksen länsinurkassa, ja se vie nykyisellään levinneenä lähes neljänneksen rakennuksen pinta-alasta. Se on edelleen toista metriä korkea. Kiukaan vastapäinen nurkka on kaivettu kuopalle. Myös rakennuksen ulkoreunoilla on kaksi selvää kuoppaa, jotka niiden peitteisyyden perusteella näyttäisivät kaivetun jo rakennuksen asutusvaiheessa. Seinävalleista pilkistaa painoin kiveystä ja näyttääkin siltä, että koko rakennus olisi seissyt kivijalalla. Mitään puuosia tai hirttä ei ole näkyvillä, ei myöskään muuta rakennusmateriaalia.

Torppa 2: (172222). Ajouran länsipuolinen pirtti on hieman pienempi. Kivijalan perusteella tämä rakennus näyttäisi olleen 6 x 6 metrin. Korkea kiuas, joka täälläkin vie nykyisellään neljänneksen rakennuksen pinta-alasta, sijaitsee rakennuksen itäreunasta. Pirtit sijaitsevat vain noin viiden metrin päässä toisistaan. Rakennuksen kivijalka on tässäkin rakennuksessa sammalen peittämä, puolitoista metriä leveä ja puolisen metriä korkea. Molempien rakennusten päällä kasvaa vanha kuusikko.

Sauna: (172223). Välittömästi pirttien länsipuolella on pienempi kiukaallisen rakennuksen pohja, jonka perustus erottuu sammalen alta noin 4 x 4 m laajuisena. Rakennus on ilmeisesti ollut hirsiperustainen. Siinä on ollut kiuas, joka on edelleen toista metriä korkea. Mitään muista rakenteita ei sammalen alta erotu. Seinän päällä on lahonnut kanto täysimittaisesta havupuusta.

Peltoraunio: (172224). Epämääräinen, tykkänään sammalen peitossa oleva kivikasa saunan nurkalla. Kasalla on korkeutta metrin verran, se on kolmisen metriä pitkä ja puolitoista leveä.

Kaivo: (172225). Kaivon paikka on hetteeltä vaikuttava kirkasvetinen silmäke torpan pohjoispuolella. Se on neliön muotoinen, 2.5 x 2.5 m laajuinen alue. Pohja on tumma, eikä syvyyttä voi arvioida, mutta kaivo vaikuttaa syvältä ja runsasvetiseltä. Hakkuuaukea alkaa kymmenkunta metriä kaivon pohjoispuolelta.

Kiviaita 1: (172226). Kiviaita alkaa lähes tien reunasta ja se kulkee taimikossa metsäkuvion reunaan. Se on yli parikymmentä metriä pitkä, 3 - 4 metriä leveä ja puolisen metriä korkea. Aitaan on ladottu suurehkoja kiviä, jotka ovat lähes täysin sammalen peitossa. Metsän reunassa on aidan päälle tuuli kaatanut useita suuria havupuita. Aita on säännöllinen muodoltaan ja se erottuu selvästi tasaisessa maastossa.

Kiviaita 2: (172227). Taimikossa kulkee lähes sata metriä pitkä, hyvin säännöllinen kaakko-luode-suuntainen kiveys. Sen molemmat päät erottuvat säännöllisinä ja tämäkin aita lienee täysin ehjä. Se on ensimmäisen aidan tavoin 3 - 4 m leveä, puolisen metriä korkea ja suhteellisen säännöllisen kokoisista, 30 - 40 cm kivistä ladottu. Kiveystä peittää vahva sammalkerros. Se on samansuuntainen kuin ensimmäinenkin kiveys.

Kiviaita 3: (172228). Kolmas kiviaita kulkee loivasti kaartuen aivan hakkuuaukean ja kosteikon reunalla reilun viidenkymmenen metrin matkan. Kosteikko on myös yksityismaan raja. Aita on muuten hyvin samanlainen kuin kaksi muutakin, mutta se on hieman leveämpi ilmeisesti siksi, että se sijaitsee loivassa rinteessä. Aita on kokonaan sammalen peitossa ja puusto on hakkuissa jätetty sen päältä kaatamatta. Aita on myös esimerkillisen hyvin nauhoitettu.

Peltoraunio: (172229). Raunio sijaitsee keskellä hakkuuaukiota. Se on 4 x 2 m suuruinen, hieman epämääräinen kasa. Pirtin ja kiviaitojen välillä on todennäköisesti ollut peltoa, jolta kivet on kerätty. Kasa on sammalen peitossa. Kannot kiveyksen päällä on jätetty noin puolitoistametriseksi ja röykkiö erottuukin tämän takia kauas.

Kiviaita 4: (172231). Epämääräisempi aita on kosteikon reunassa. Se on sammalen peitossa ja parikymmentä metriä pitkä.

Peltoraunio: (172232). Soikea peltoraunio aukiolla, lähellä tietä ja torppaa. 3 x 2 m, lähes metrin korkuinen. Suurista kivistä, sammalen peitossa.

Peltoraunio: (172233). Epämääräinen kivikasa tien reunassa. Kasa on pitkänmallinen, yli 5 m, mutta se ei täysin hahmotu. Kivet ovat hyvin erikokoisia ja vain osittain sammalen ja jäkälän peittämiä. Voikin olla, että aiemmin paikalla olleen peltoraunion päälle on tien teon yhteydessä kasattu lisää kiviä.

Peltoraunio: (172234). Pyöreä, selkeä peltoraunio satakunta metriä tiestä, aivan hakkuuaukion reunalla, nuoren kasvatusmetsän puolella. Röykkiön halkaisija on kuusi metriä ja sen on lähes metrin korkuinen. Röykkiö on kauttaaltaan sammalen peitossa.

172223.2.014. Autioahon saunan pohja. Etualalla punaisella viivalla merkitty seinävalia, kiukaan ympärillä kehä.

172225.2.017: Autioahon kaivo sijaitsee metsikössä hieman rakennusjäännösten pohjoispuolella. Se on hetteeltä vaikuttava kirkasvetinen silmäke, jossa ei ole minkäänlaisia rakenteita näkösällä.

Kohteen rajaus

Kohde rajautuu yksittäisten pisteiden perusteella Autioahon torppa-alueeksi. Se on myös maastossa suhteellisen selvästi hahmotettavissa osin myös sen vuoksi, että yksittäisen jäännökset on huomioitu hyvin hakkuissa.

Tulkinta

Paikan nimi - Autioaho - viittaa jo kauan sitten hylättyyn asuinpaikkaan. Oiva Turpeinen kirjoittaa Hyrynsalmen historiassa (Turpeinen 1988: 298), että 1800-luvun puolessa välissä paikalla ollut tölli pikkupeltoineen oli edelleen asuttuna vaikka se lienee peräisin mahdollisesti jo 1700-luvulta. Autioahon torppa ei siten ole ollut kruunun torppa. Asutus on kuitenkin ollut niin vähäpätöistä, ettei Hyrynsalmen pitäjänkarttaan vuodelta 1853 ole Autioahoon merkitty muuta kuin Kypärävaaran suuntaan vievä kinttupolku. Autioaho, jonka asutuksesta nykyiset hyrynsalmelaisetkaan eivät tunnu olevan tietoisia, lienee jäänyt tyhjilleen yli 150 vuotta sitten. On suhteellisen todennäköistä, että tervahauta pilkkapuineen ovatkin joitakin vuosikymmeniä asutusvaihetta nuorempia.

Lisätietoja

Lähteet:

Huurre, Keränen ja Turpeinen 1988. Hyrynsalmen historia. Gummerus, Jyväskylä.

172227.2.030: Taimikossa kulkee lähes sata metriä pitkä, hyvin säännöllinen kaakko-luode -suuntainen kiveys. Sen molemmat päät erottuvat säännöllisinä ja tämäkin aita lienee täysin ehjä. Se on ensimmäisen aidan tavoin 3 - 4 m leveä, puolisen metriä korkea ja suhteellisen säännöllisenkokoisista, 30 - 40 cm kivistä ladottu. Kiveystä peittää vahva sammalkerros.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 16.6.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

**Viranomais-
rekisterinro:**

Kunto: 1 Hyvä

Arvotus: 3 Esitys mj-luokka II

Olotila: 2 Ei käytössä
Kohteen 0 Ei määriteltä

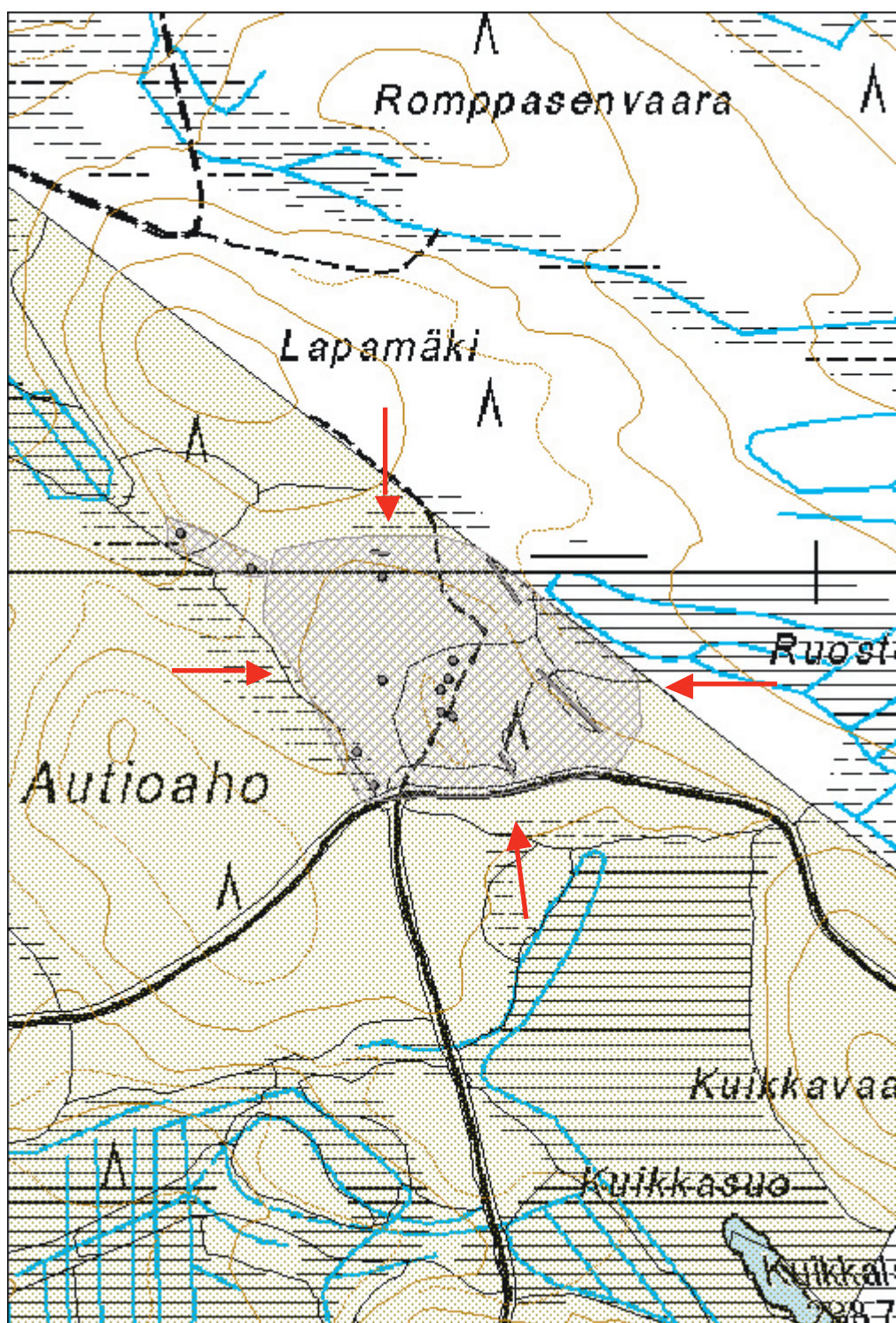
Selitys:

suojelu:
Selitys:

**Ympäristön
suojelu:**

0 Ei määriteltä

Kohdetyyppi:	1 Asuinpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7164906, Y 3585645	Mittakaava:	1:5000

Valkeanlamminkangas savottakämppejäännös	MH-tunnus: 172203
---	-----------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7198595, Y 3561228	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot

Kohde on merkitty Sutigisiin. Se tarkastettiin tiistaiaamuna 1.7.2014 pilvipoudassa. Havainnointiolot olivat hyvät. Kohde on nauhoitettu maastossa.

Ympäristön kuvaus

Valkeanslamminkankaan savottakämppe sijaitsee Hyrynsalmen kunnan pohjoisnurkassa ja Puolangantien pohjoispuolella. Seitsenkampiset sijaitsevat kohteen pohjoispuolella, matkaa kunnan rajalle on reilu kilometri. Valkeanslamminkangas on kuivaa kumpuilevaa kangasta, jolla kämpän raunioiden kohdalla kasvaa varttunut männikkö. Aluskasvillisuus on puolukka-mustikkatyyppiä.

Kohteen kuvaus

Savottakämpän jäännös on 10x9 m laajuinen hirsikehikko, joka on osittain sammaleen peitossa. Rakennus on ollut kaksiosainen. Isompi huone on 6x9 m. Tämän huoneen seinävallit erottuvat reilun metrin levyisinä ja korkeimmillaan 80 cm korkuisina sammalpeitteisinä valleina. Huoneessa on kaksi uunin pohjaa rakennuksen eteläpäässä, vastakkaisissa nurkissa. Oviaukko on ilmeisesti sijainnut uunien välissä. Seinävallien nurkissa erottuu hirsisalvosta. Pienempi huone ei ole yhtä peitteinen. Rakennuksen koillisnurkassa on jäljellä 3-4 hirsikertaa. Hirret on sahattu ja salvokset ovat tiiviit. Rakennus on tehty ilmeisesti kuorimattomasta puusta eikä siinä ole käytetty nauvoja. Nurkassa on ilmeisesti kattorakenteisiin liittyviä tukevia lankkuja. Oviaukko on vajaa 1,5 m ja ovensuun hirret on liitetty tapilla toisiinsa. Pienemmässä huoneessa ei ole uunin pohjaa.

Kohteen rajaus

Kohteen sijainti on mitattu pistetietona uunin päältä.

Tulkinta

Ilmeisesti rakennus on ollut savupirtti, joka on lahonnut paikalleen. Hirsien ja kiveysten lisäksi ei jäljellä ole muita rakennusmateriaaleja. Maastotarkastuksessa arvioitiin, että savottakämppe olisi ollut käytössä 1920–30-luvulla. Rakennusta ei ole merkitty 1960-luvun peruskartalle.

Lisätietoja

Kotiseutuneuvos Kalle Juntunen kertoi kohteen tarkastuksen jälkeen heinäkuussa Valkealammen rannalla olleesta savottakämppestä. Lampi on kankaalta puolisen kilometriä koilliseen. Kuivalla laskevalla rinteellä ei näy kämpän pohjaa, joten todennäköisesti Juntusen tarkoittama kämppe on Valkealammin kämppe. Edelleen kotiseutuneuvos Juntunen kertoi, että kämppe on ollut pystyssä vielä joitakin kymmeniä vuosia sitten. Ovenpieleen oli hakattu vuosiluku 1906, jota Juntunen arvelee kämpän rakennusvuodeksi. Kalle Juntunen mukaan 1900-luvu taitteen savottakämppe ovat olleet mitoiltaan ja malleiltaan yleisesti Valkealammin kämpän tyyppisiä.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 1.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais- rekisterinro:		Kunto:	2 Kesinkertainen
		Olotila:	2 Ei käytössä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Kohteen suojelu:	0 Ei määriteltä

**Ympäristön
suojelu:**

0 Ei määritelty

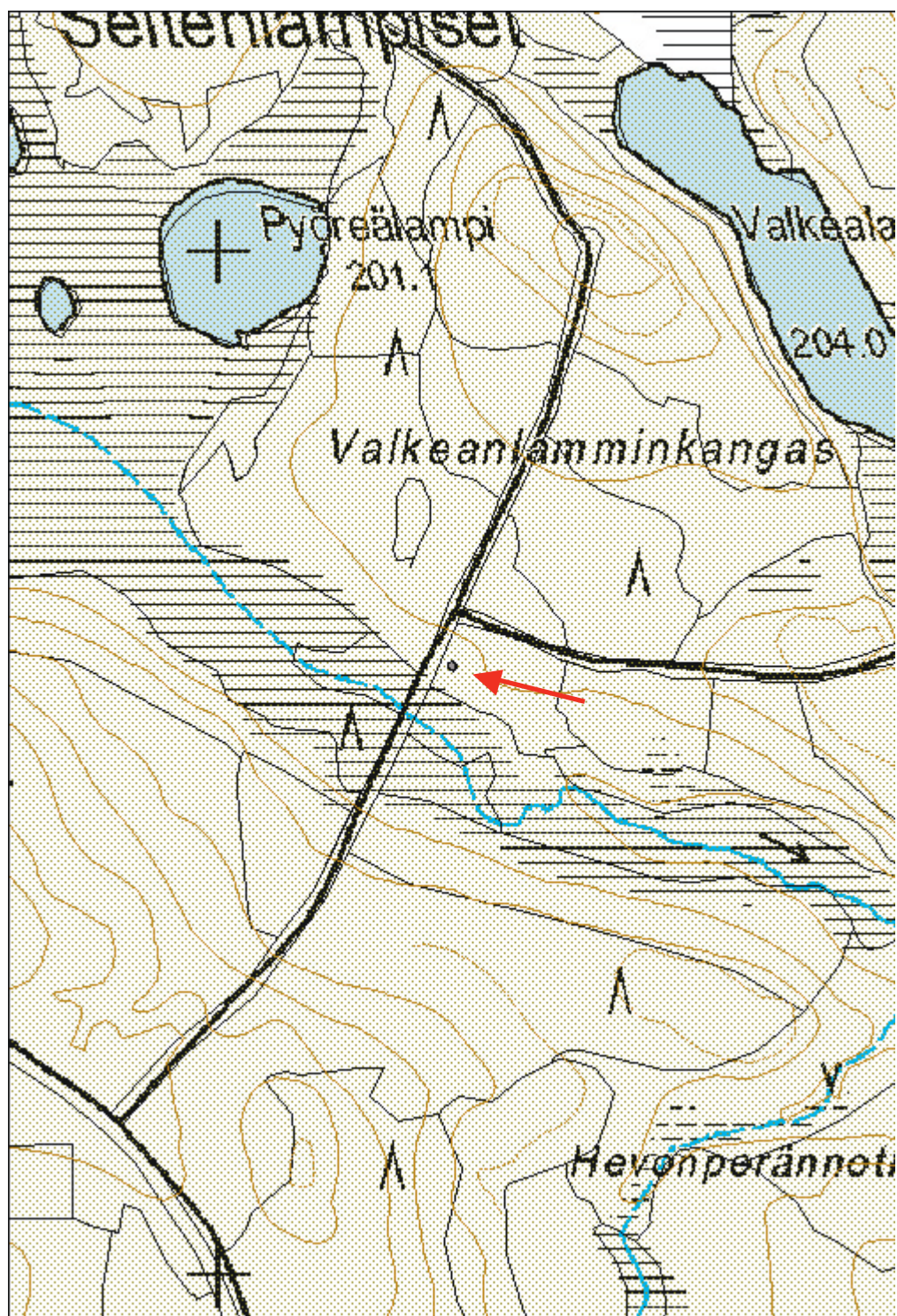

Kuva yllä: 172203.P1010012. Savottakämpän jäännös on 10x9 m laajuinen hirsikehikko, joka on osittain sammaleen peitossa. Kämpän sammalpeitteiset seinävallit on merkitty kuvaan punaisella kehikolla.

**Kuva oik.:
172203.P1010013.
Seinähirsiä on parhaimmillaan näkössä useita hirsikertoja.**

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7198595, Y 3561228	Mittakaava:	1:5000

Rehvelinkangas savottakämppejäännös	MH-tunnus: 172252
--	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaattiselitys:		Geometria tuotettu:	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7185983, Y 3569210	Löydöt:	

Taustatiedot

Rehvelinjärven ympärillä on muutaman neliökilometrin alueella parikymmentä SutiGisiin merkittyä hautaa. Näiden lisäksi kankaan reunalle on merkitty rakennusjäännös. Tätä arveltiin etukäteen tervasaunaksi. Kohde tarkastettiin perjantaina 11. heinäkuuta 2014 aurinkoisessa säässä. Rakennus paljastui savottakämpän jäännökseksi.

Ympäristön kuvaus

Rehvelinkangas sijaitsee Hyryn kirkolta vajaat 10 km länteen. Kankaalla on pari kymmentä tervahautaa sekä savottakämpän jäännös. Kangas jää Rehvelinjärven ja Halttusjärven väliin, kankaan eteläpuolelle jää Hoikkajärvi. Kangasta ympäröivät soistumat järvien rannoilla, itse kangas on pääosin kuivaa männikköä. Kämpän jäännös sijaitsee aivan Rehvelinkankaan koillisreunalla, parikymmentä metriä pikkuruisesta Halttusjoesta lounaaseen. Kuvio rajautuu joen rannassa erirakenteiseksi rantakaistaleeksi. Kämpän raunioiden lounaispuolinen kuvio on varttunutta kasvatusmännikköä.

Kohteen kuvaus

Kämpä on runsaan aluskasvillisuuden ja suurten puiden peitossa. Lähempää tarkasteltuna sen rakenne kuitenkin erottuu selvästi. Hirsikehikko erottuu paikoin vain valleina, mutta kaikissa nurkissa on jäljellä salvosta. Paikoin hirsiseinää pilkottaa sammalen alta 3 - 4 hirsikertaa. Rakennuksen kokonaismitat ovat olleet noin 13 x 7 m. Rakennuksen keskellä kulkee salvottu seinä, josta erottuu hirsiiä. Huoneet ovat olleet 8 x 7 m ja 5 x 7 m. Molemmissa huoneissa on kivetty kiukaat. Pienemmän huoneen kiuas nojaa sisäseinää vasten rakennuksen keskellä siten, että sen toinen reuna on metrin päässä lähimmästä ulkoseinästä. Kiuas on 2.5 x 1.5 m suuruinen ja sillä on korkeutta metri. Kiuas on tehty luonnonkivistä. Huoneen keskellä on pyöreä kuoppa. Suuremman huoneen kiuas on suurempi ja pyöreä. Sen halkaisija on 2.5 m ja se sijaitsee rakennuksen lounaisnurkassa. Kiukaan viereisessä pitkässä seinässä näkyy selvästi oven paikka, sillä hirsikerta on tasaisesti poikki. Toisen huoneen oviaukko ei hahmotu yhtä selvästi, mutta se lienee ollut samalla pitkällä seinällä, jossa seinän paikka erottuu pääosin matalana sammalen peittämänä vallina.

Jokirannassa, parikymmentä metriä kämpältä, kasvaa villiintynyttä ruusua. Joessa on muutamia poikkihirsiiä tällä kohtaa. Ilmeisesti tässä on ollut pieni silta, joka mahdollisesti liittyy rakennuksen käyttö vaiheeseen.

Kohteen raja

Kohteen sijainti on ilmoitettu pistetietona.

Tulkinta

Rakennusjäännös lienee savottakämpä, joka on hylätty jo ammuin. Rauniot ovat aluskasvillisuuden ja suurten puiden peitossa. Hirsien ja kiukaiden lisäksi paikalla ei ole mitään muita jäänteitä. Rakennus lienee hylätty hyvinkin toista sataa vuotta sitten ja ajoittuneen 1900-luvun taitteeseen. Tulkintaa puoltaa vertailu Hyryn pohjoisosassa, Kauniskankaan Valkeislammella sijaitsevan savottakämpän Rehvelinkankaan kämpän kanssa. Valkeislammen kämpä on kotiseutuneuvos Kalle Juntusen mukaan rakennettu 1906 tuolloin käytössä olleen mallin mukaan. Rehvelinkankaan kämpä on muodoiltaan ja mitoiltaan lähes samanlainen Valkeisen kämpän kanssa.

Tarkastukset

Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 11.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

**Viranomais-
rekisterinro:**

Kunto: 2 Kesinkertainen

Arvotus: 3 Esitys mj-luokka II

Olotila: 2 Ei käytössä

**Kohteen
suojelu:** 0 Ei määritelty

**Ympäristön
suojelu:**

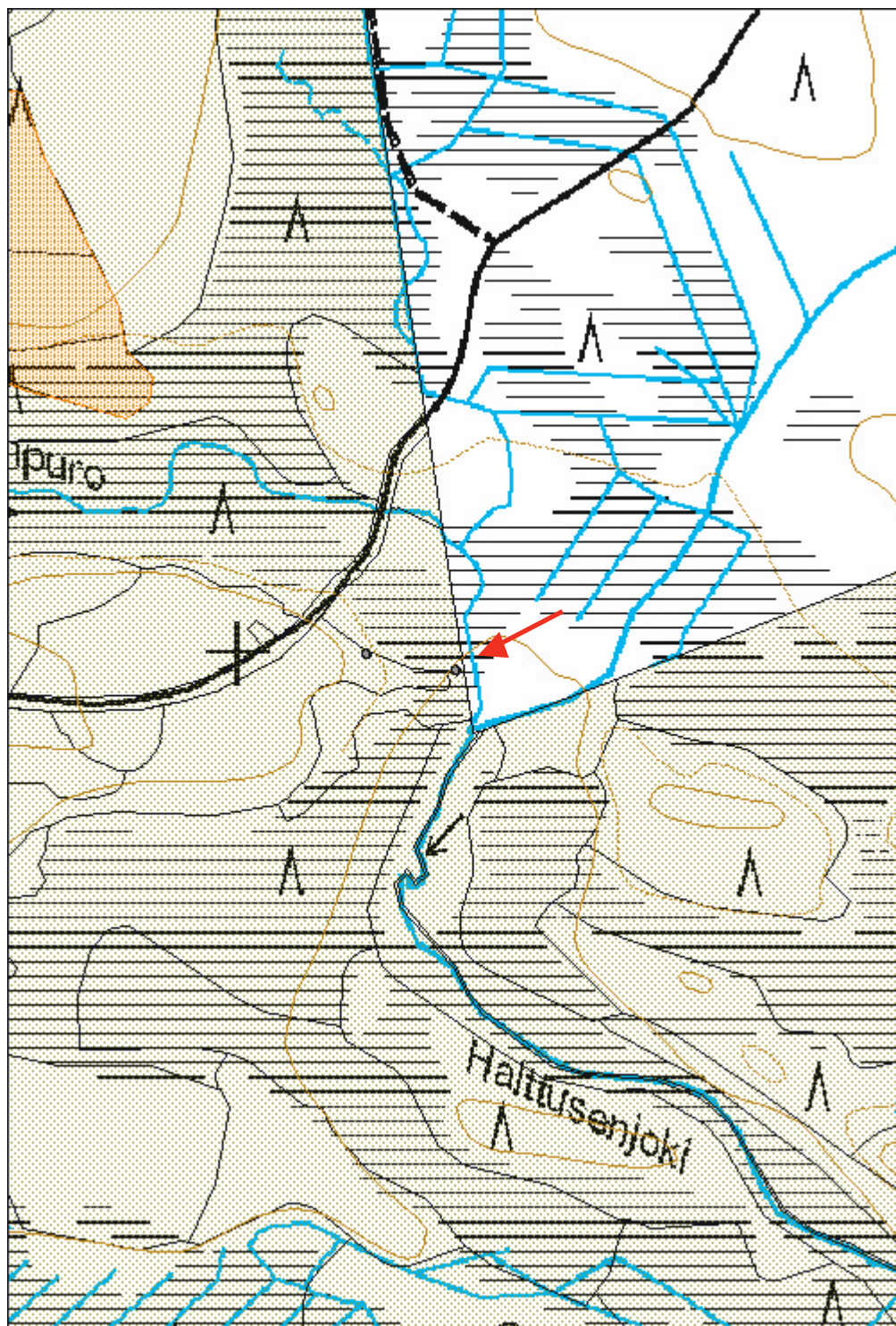
0 Ei määritelty

Kuva yllä: 172252.5.267-268. Kämppä on runsaan aluskasvillisuuden ja suurten puiden peitossa. Lähempää tarkasteltuna sen rakenne kuitenkin erottuu selvästi. Hirsikehikko erottuu paikoin vain valleina, mutta kaikissa nurkissa on jäljellä salvosta. Seinät on merkitty kuvaan punaisella kehikolla.

Kuva vas. 172252.5.279. Paikoin hirsissä oli näkyvillä salvosta.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7185983, Y 3569210	Mittakaava:	1:5000

Akonkangas tervasauna	MH-tunnus: 172199
------------------------------	------------------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamisvuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7198715, Y 3561934	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot
Kohde on merkitty Sutigisiin. Se tarkastettiin tiistaiaamuna 1.7.2014 pilvipoudassa. Havainnointiolot olivat hyvät.
Ympäristön kuvaus
Akonkankaan tervasauna sijaitsee Hyrynsalmen kunnan pohjoisnurkassa ja Puolangantien pohjoispuolella. Seitsenlampiset sijaitsevat kohteen pohjoispuolella, matkaa kunnan rajalle on pari kilometriä. Akonkangas on kuivaa kumpuilevaa kangasta, jolla kasvaa varttunut männikkö. Kangasta ympäröi suo joka puolelta. Aluskasvillisuus on puolukka-mustikkatyyppiä. Kohde sijaitsee aivan tien reunassa.
Kohteen kuvaus
Tervapirtti on 4 x 4 m laaja hirsikehikko, jota on jäljellä 3-4 hirsikertaa. Rakennus on paikalleen lahonnut. Oviaukko on suunnattu pohjoiseen, tervahaudan suuntaan. Oviaukon vieressä, rakennuksen luoteisnurkassa, on suurista kivistä ladottu kiuas, jonka halkaisija on 1,5 m. Rakennus on huolellisesti salvottu, ja se on tehty kuorimattomasta puusta. Rakennuksen länsiseinällä on räppänä, joka on noin 40 cm pitkä.
Kohteen raja
Kohteen sijainti on ilmoitettu pistetietona.

Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 1.7.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais- rekisterinro:		Kunto:	1 Hyvä
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojaus:	0 Ei määritelty

Ympäristön suojaus:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------

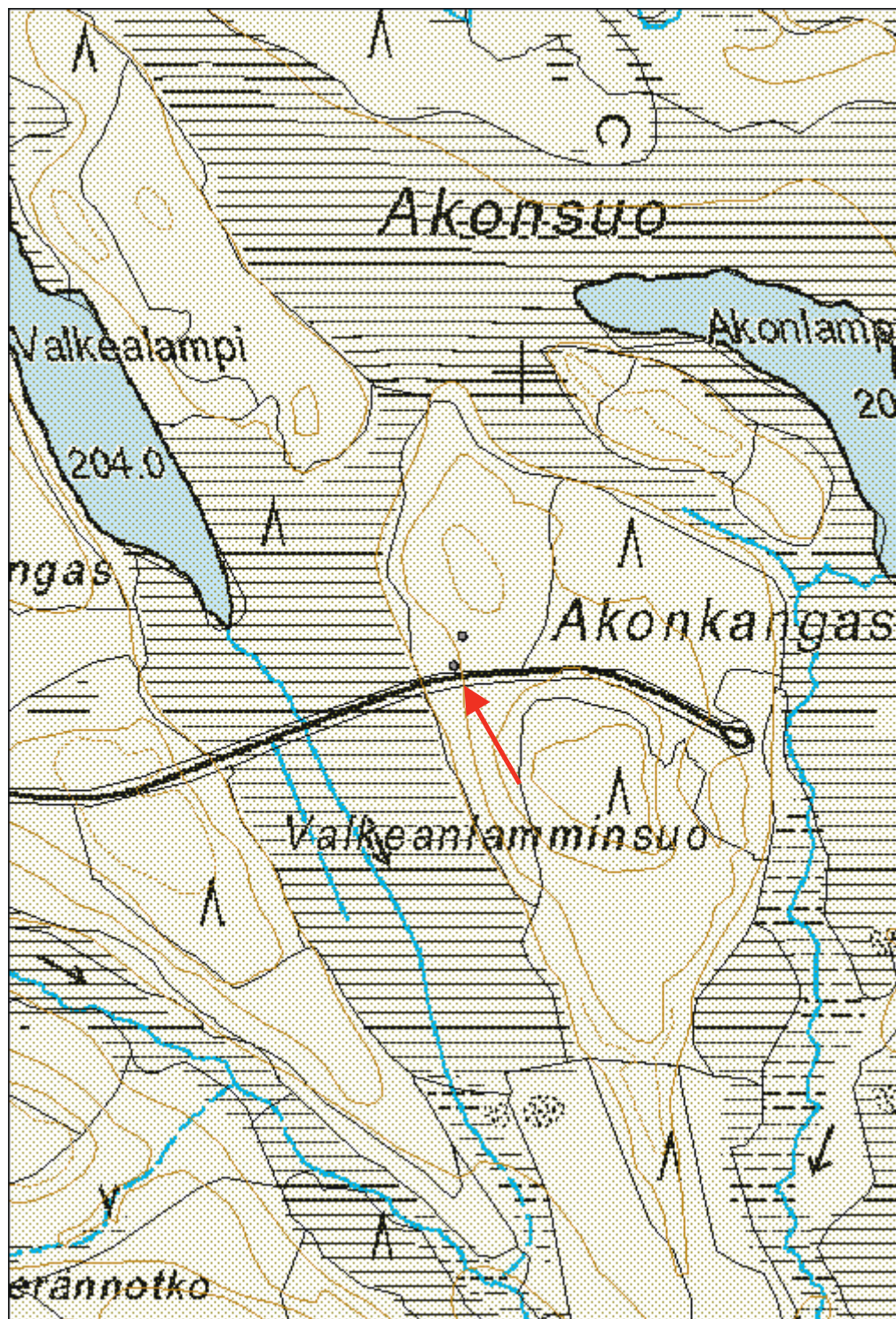

Kuva yllä: 172199.P1010018. Tervapirtti on 4 x 4 m laaja hirsikehikko, jota on jäljellä 3-4 hirsikertaa. Rakennus on paikalleen lahonnut. Kiuas on sijainnut totuttuun tapaan ovensuussa, oviaukon vasemmalla puolella.

Kuva alla: 172199.P1010015. Akonkankaan tervasaunan ovensuun hirret oli puuta-peilla yhdistetty toisiinsa.

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Copyright:	© Metsähallitus 2008 © Maanmittauslaitos 1/MML/08
Koordinaatit:	X 7198715, Y 3561934	Mittakaava:	1:5000

(Hyrn) Säynäjäsuo niittysauna	MH-tunnus: 172743
--------------------------------------	-----------------------------

Kohdetyyppi:	9 Valmistuspaikat/työpaikat	Haltija:	161 Metsätalous Kainuu
Ajoitus:	7116 Uusi aika	Ylläpitäjä:	161 Metsätalous Kainuu
Rakentamivuosi:		Kunta:	105 Hyrynsalmi
Lukumäärä:			

Koordinaatti- selitys:		Geometria	4 Gps-mittaus, korjaamaton
Koordinaatit:	X 7177143, Y 3598240	tuotettu:	
		Löydöt:	

Taustatiedot
Niittysauna on merkitty SutiGisiin. Se dokumentoitiin maanantaina 4.8.2014.
Ympäristön kuvaus
Niittysaunan jäännökset sijaitsevat Hyryn pohjoisreunalla joitakin satoja metrejä Suomussalmen rajasta, vajaa kilometri Säynäjäjärven pohjoispuolella. Jäännösten eteläpuolella aukeaa Säynäjäsuu, joka kuuluu Joutensuon soidensuojelualueeseen. Metsäkuvio, jolla rakennuksen jäännökset sijaitsevat, on kapea vyöhyke suon reunassa. Kuvio on suhteellisen kostea ja se kasvaa harvakseltaan varttunutta männikköä. Kolmisensataa metriä jäännöksen pohjoispuolella kulkee vanha tienpohja.
Kohteen kuvaus
Niittysauna on paikalleen lahonnut jäännös, josta on kiukaan lisäksi jonkin verran hirsii jäljellä. Rakennus on ollut 4 x 4 m. Se on savupirtti, jossa kiuas on sijainnut oven vieressä rakennuksen koillisnurkassa. Kiuas vie neljänneksen rakennuksen pinta-alasta. Se on tehty suhteellisen pienistä kivistä. Kivet ovat lohkeilleita ja palaneita. Kiukaalla on korkeutta noin 70 cm. Sen romahtanut pesä on sijainnut oven vieressä. Kiukaan ympärillä on ilmeisesti ollut puukehikko, josta on hieman jäännöksiä kiukaan reunalla. Rakennuksen seinähirsii on jäljellä koko rakennuksen osalta. Lounaisnurkassa on jäljellä myös salvosta, joka vaikuttaa koirankaulalta. Länsiseinän lahoavassa hirressä ovea vastapäätä näyttäisi olleen räppänän paikka. Rakennuksen sisällä on jonkin verran lahonnutta puuta, joka voi olla peräisin kattorakenteista.
Kohteen rajaus
Niittysaunan sijainti on ilmoitettu pistetietona.
Tulkinta
Rakennus on tyyppillinen niittysauna. Se lienee lahonnut paikalleen, koska kattorakenteitakin on jäljellä. Rakennuksella on kaikei ikää hyvinkin toistasataa vuotta. Niittysaunaksi se on tulkittu, koska parinkymmenen metrin päässä alkava Säynäjäsuu on edelleen jossain määrin heinäinen. Lähin tunnettu tervahauta on yli 300 m päässä.
Tarkastukset
Tila: 3 Toteutettu Laji: 6 Suojeluarvojen tarkastus Tarkastusvuosi: 2014
Tarkastuspvm: 4.8.2014 Tarkastaja: O.Räihälä
Kuvaus: KMO 2014

Viranomais- rekisterinro:		Kunto:	2 Keskinertainen
Arvotus:	3 Esitys mj-luokka II	Olotila:	2 Ei käytössä
		Kohteen suojelu:	0 Ei määritelty

Ympäristön suojelu:	0 Ei määritelty
--------------------------------------	-----------------